

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Σχολή Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών

Τμήμα Νομικής

Θέμα Εργασίας: Συνδικαλιστική Ελευθερία

Επιμέλεια: Καρίπη Βασιλική

A.M.: 1340200400760

Μάθημα: Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου

Διδάσκων Καθηγητής: κ. Δημητρόπουλος Ανδρέας

Αθήνα 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	
Α. Έννοια και ιστορική εξέλιξη της συνδικαλιστικής ελευθερίας.....	4
Β. Η κατοχύρωση της συνδικαλιστικής ελευθερίας (Σύνταγμα, Διεθνή Κείμενα).....	6
Γ. Προστατευόμενο έννομο αγαθό. Η συνδικαλιστική οργάνωση. Διάσταση corpus και animus.....	9
Δ. Περιεχόμενο συνδικαλιστικού δικαιώματος	
1. Η συνδικαλιστική ελευθερία ως ατομικό δικαίωμα	
α. Θετική συνδικαλιστική ελευθερία.....	10
β. Αρνητική συνδικαλιστική ελευθερία.....	11
2. Η συνδικαλιστική ελευθερία ως συλλογικό δικαίωμα.....	12
3. Η συνδικαλιστική ελευθερία ως θεσμική εγγύηση. Ελεύθερος συνδικαλισμός.....	13
Ε. Διαστάσεις συνδικαλιστικού δικαιώματος	
1. Αμυντική διάσταση.....	14
2. Προστατευτική διάσταση.....	15
3. Διεκδικητική (εξασφαλιστική- διασφαλιστική) διάσταση.....	16
ΣΤ. Φορείς και αποδέκτες της συνδικαλιστικής ελευθερίας.....	16
Ζ. Οριοθέτηση και περιορισμοί της συνδικαλιστικής ελευθερίας.....	18
Η. Θεσμική εφαρμογή.....	19

ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

A. Συλλογική αυτονομία

1. Έννοια και συνταγματική προστασία της συλλογικής αυτονομίας.....	21
2. Σχέση συλλογικής αυτονομίας και κρατικής ρυθμιστικής εξουσίας.....	21
3. Οι συλλογικές διαπραγματεύσεις.....	22
4. Η Συλλογική Σύμβαση Εργασίας (ΣΣΕ).....	23
5. Διαιτησία.....	25

B. Το δικαίωμα της απεργίας

1. Έννοια και είδη απεργίας.....	25
2. Περιεχόμενο του δικαιώματος απεργίας.....	27
3. Φορείς και αποδέκτες του δικαιώματος απεργίας.....	29
4. Οριοθέτηση και περιορισμοί του δικαιώματος απεργίας.....	29
5. Θεσμική Εφαρμογή.....	31

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	32
----------------------------	----

CONCLUSIONS- SUMMARY.....	33
---------------------------	----

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία.....	33
Ηλεκτρονικές διευθύνσεις.....	34
NΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	35
Περιλήψεις και κείμενα αποφάσεων.....	37

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στον κόσμο της εργασίας, που χαρακτηρίζεται από τα αντικρουόμενα συμφέροντα μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η δημιουργία των συλλογικών φαινομένων που φέρνει στην επιφάνεια το συλλογικό συμφέρον, την κοινή επιδίωξη, τη συλλογική οργάνωση και τη συλλογική δύναμη των εργαζομένων. Θέμα της παρούσας εργασίας αποτελεί η συνταγματικά κατοχυρωμένη συνδικαλιστική ελευθερία, η οποία αναλύεται ως δικαίωμα και ως θεσμός της ελληνικής έννομης τάξης. Στο Γενικό Μέρος παρουσιάζονται ορισμένα ιστορικά στοιχεία και αναλύονται η έννοια, η κατοχύρωση, το περιεχόμενο και οι φορείς της συνδικαλιστικής ελευθερίας. Επίσης δίνεται έμφαση στην οριοθέτηση και τους περιορισμούς του συνδικαλιστικού δικαιώματος, καθώς και στη θεσμική εφαρμογή του (σχέση θεμελιώδους δικαιώματος και διαπροσωπικών σχέσεων). Στη συνέχεια, στο Ειδικό Μέρος, παρουσιάζονται οι προεκτάσεις της συνδικαλιστικής ελευθερίας και τα συναφή με αυτή δικαιώματα. Πιο συγκεκριμένα, αναλύονται η συλλογική αυτονομία (ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις, συλλογικές συμβάσεις εργασίας) και το δικαίωμα της απεργίας, ως οι σημαντικότερες μορφές συνδικαλιστικής δράσης.

ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

A. Έννοια και ιστορική εξέλιξη της συνδικαλιστικής ελευθερίας

Συνδικαλιστική ελευθερία είναι το δικαίωμα να ιδρύει κανείς μαζί με άλλους συνδικαλιστική οργάνωση ή να συμμετέχει σε ήδη υπάρχουσα, με σκοπό τη διαφύλαξη και την προαγωγή των εργασιακών και οικονομικών συμφερόντων του. Με τον όρο συνδικαλιστική ελευθερία εννοούμε και την ελευθερία λειτουργίας και δράσης των συνδικαλιστικών οργανώσεων.

Η κατοχύρωση της συνδικαλιστικής ελευθερίας από τα σύγχρονα συντάγματα υπήρξε το αποτέλεσμα μακροχρόνιων αγώνων και κινητοποιήσεων των εργαζομένων. Το συνδικαλιστικό κίνημα αντλεί τις βάσεις της εμφάνισης και ανάπτυξης του στην ιστορική και κοινωνική εξέλιξη που συνέτεινε στην παράλληλη ανάπτυξη του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και στη συνεπαγόμενη δημιουργία του κόσμου της

μισθωτής εργασίας. Είναι προφανές ότι οι ιδιαιτερότητες στην ανάπτυξη του καπιταλισμού από χώρα σε χώρα συνέβαλαν καθοριστικά ώστε αυτές να θέσουν την σφραγίδα τους στον τρόπο διαμόρφωσης των συνδικάτων, ενώ η πορεία και ο ρόλος του συνδικαλιστικού κινήματος συνδέεται άμεσα και με τις κρατούσες ιστορικές και κοινωνικές δομές στο εθνικό επίπεδο. Η βιομηχανική επανάσταση και τα συναφή με αυτή φαινόμενα, δηλαδή η εκτεταμένη χρήση των μηχανών, η δημιουργία μεγάλων επιχειρήσεων, η μαζική παραγωγή, η μαζική μετακίνηση του αγροτικού πληθυσμού στα αστικά κέντρα προς αναζήτηση εργασίας, συνδυάστηκαν με απάνθρωπους όρους εργασίας και εκμετάλλευση των εργαζομένων. Οι εργαζόμενοι, των οποίων η διαπραγματευτική δύναμη ήταν ανύπαρκτη, ήταν από τα πράγματα υποχρεωμένοι να αποδέχονται τους όρους εργασίας που συνομολογούνταν με την ατομική σύμβαση εργασίας και τους οποίους έθετε ουσιαστικά μονομερώς ο οικονομικά και διαπραγματευτικά ισχυρός εργοδότης. Έτσι, συνειδητοποίησαν ότι μόνο συνδυάζοντας τις δυνάμεις τους και συγκροτώντας ενώσεις θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν και να εξισορροπήσουν τη διαπραγματευτική υπεροχή του εργοδότη και να προστατεύσουν τα συμφέροντά τους. Ωστόσο η ίδρυση συνδικαλιστικών οργανώσεων απαγορευόταν στα περισσότερα κράτη της Δυτικής Ευρώπης. Την περίοδο της απαγόρευσης ακολούθησε μια περίοδος ανοχής, η όποια, έπειτα από μεγάλες απεργίες και διαδηλώσεις, έληξε με την πλήρη αναγνώριση των συνδικαλιστικών οργανώσεων και τη συνταγματική κατοχύρωση της συνδικαλιστικής ελευθερίας. Στη Γερμανία οι απαγορεύσεις καταργήθηκαν το 1969, ενώ το Σύνταγμα της Βαϊμάρης, το 1919, κατοχύρωσε τελικά τη συνδικαλιστική ελευθερία ως αυτοτελές δικαίωμα σε σχέση με το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι. Στη Γαλλία καταργήθηκε το αξιόποινο της ίδρυσης επαγγελματικών οργανώσεων το 1864 και η πλήρης κατοχύρωση της συνδικαλιστικής ελευθερίας επήλθε με το νόμο της 21/3/1884. Στην Αγγλία η απαγόρευση ίδρυσης συνδικαλιστικών οργανώσεων καταργήθηκε το 1824, τέθηκαν όμως περιορισμοί στο δικαίωμα της απεργίας, οι οποίοι ίσχυσαν μέχρι το 1875.

Στην Ελλάδα το συνδικαλιστικό κίνημα άργησε να εμφανισθεί λόγω της καθυστέρησης στην ανάπτυξη της βιομηχανίας. Οι πρώτες συνδικαλιστικές οργανώσεις που ιδρύθηκαν ήταν ο «ελληνικός διδασκαλικός σύλλογος» το 1873, ο

«αδελφικός σύλλογος ξυλουργών του ναυπηγείου Σύρου» το 1879, και ο «εργατικός σύνδεσμος των τυπογράφων» το 1882. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις αυτής της εποχής είχαν περισσότερο συντεχνιακό χαρακτήρα, ήταν ταυτόχρονα και ταμεία αλληλεγγύης και πολλές φορές συμμετείχαν σ' αυτές και εργοδότες ή άλλα τρίτα πρόσωπα. Παράλληλα πραγματοποιούνται οι πρώτες απεργίες με σπουδαιότερη αυτή του Λαυρίου από τους μεταλλωρύχους το 1896. Ακολούθησε η ίδρυση των πρώτων δευτεροβάθμιων συνδικαλιστικών οργανώσεων (Εργατικό Κέντρο Βόλου το 1908, Εργατικά Κέντρα Λάρισας και Αθήνας το 1910, κ.α.), όποτε και αρχίζει το καθαυτό συνδικαλιστικό κίνημα. Το 1918, όταν οργανώθηκε πανελλαδικό εργατικό συνέδριο, ιδρύθηκε η πρώτη τριτοβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση, η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος (ΓΣΣΕ).¹ Η συνδικαλιστική ελευθερία προστατευόταν στα πλαίσια του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι που αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά στο Σύνταγμα του 1864, ενώ ειδικές διατάξεις για τα σωματεία περιείχε ο ν. 281/1914. Το Σύνταγμα όμως του 1975 κατοχύρωσε τη συνδικαλιστική ελευθερία ειδικά, στο άρθρο 23.

B. Η κατοχύρωση της συνδικαλιστικής ελευθερίας (Σύνταγμα, Διεθνή Κείμενα)

Σύμφωνα με το άρθρο 23 § 1 του Συντάγματος «το Κράτος λαμβάνει τα προσήκοντα μέτρα για τη διασφάλιση της συνδικαλιστικής ελευθερίας και την ανεμπόδιστη άσκηση των συναφών με αυτή δικαιωμάτων εναντίον κάθε προσβολής τους, μέσα στα όρια του νόμου». Η υποχρέωση του κράτους να διασφαλίζει τη συνδικαλιστική ελευθερία αποτελεί εξειδίκευση της γενικής υποχρέωσης που έχουν τα κρατικά όργανα να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, σύμφωνα με το άρθρο 25 § 1 του Συντάγματος. Η § 2 του άρθρου 23 Σ. διακηρύσσει το δικαίωμα της απεργίας και στο άρθρο 22 § 2 Σ. κατοχυρώνονται οι ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και η συλλογική σύμβαση εργασίας. Η συνταγματική κατοχύρωση της συνδικαλιστικής ελευθερίας τελεί υπό την επιφύλαξη του νόμου. Έτσι η συνδικαλιστική ελευθερία και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις διέπονται από το ν. 1264/1982, για τον

---

¹ Λεβέντης Γ., Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, Εκδόσεις Δελτίου Εργατικής Νομοθεσίας, 2007, σελ. 6-8.

εκδημοκρατισμό του συνδικαλιστικού κινήματος και την κατοχύρωση των συνδικαλιστικών ελευθεριών των εργαζομένων, ενώ οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας από το ν. 1876/1990, για τις ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις. Ειδικότερους κανόνες περιέχει ο ν. 1361/1983, για τις Αγροτικές Συνδικαλιστικές Οργανώσεις και ο ν. 1712/1987, για τις επαγγελματικές οργανώσεις των εμπόρων, βιοτεχνών και λοιπών επαγγελματιών.

Το άρθρο 12 Σ., το οποίο κατοχυρώνει το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, έχει επικουρική σημασία, κυρίως ως θεμέλιο του δικαιώματος σύστασης συνδικαλιστικών οργανώσεων. Μεταξύ συνδικαλιστικής ελευθερίας και δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι υπάρχουν διαφορές ως προς το σκοπό, τα μέσα και τους φορείς. Το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι μπορεί να αποβλέπει σε κάθε μη κερδοσκοπικό σκοπό, ενώ ο σκοπός της συνδικαλιστικής ελευθερίας είναι ορισμένος και σχετίζεται με τα εργασιακά και οικονομικά συμφέροντα των εργαζομένων. Επίσης, αντίθετα με τη συνδικαλιστική ελευθερία, το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι, δεν εγγυάται δικαίωμα απεργίας και σύναψης συλλογικής σύμβασης. Σχετικά με το φορέα του δικαιώματος, ενώ φορείς της συνδικαλιστικής ελευθερίας είναι ο εργαζόμενος και ο εργοδότης, φορέας του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι είναι κάθε έλληνας πολίτης.

Η συνδικαλιστική ελευθερία ως θεμελιώδες ατομικό δικαίωμα προστατεύεται και σε πολλά διεθνή κείμενα. Η Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου του 1948 κατοχυρώνει τη συνδικαλιστική ελευθερία στο άρθρο 23 § 4. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα του 1966, το οποίο έχει επικυρώσει η Ελλάδα με το ν. 1532/85, προστατεύει τη συνδικαλιστική δράση και το δικαίωμα της απεργίας στο άρθρο 8. Η προστασία παρέχεται υπό τη γενική επιφύλαξη του νόμου, πράγμα που αφήνει περιθώρια στο νομοθέτη κάθε συμβαλλόμενης χώρας να εισαγάγει περιορισμούς στη συνδικαλιστική ελευθερία και το δικαίωμα απεργίας. Ανάλογη είναι και η προστασία που παρέχει το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα του 1966 στο άρθρο 22.

Ιδιαίτερα μεγάλη είναι η συμβολή των Διεθνών Συμβάσεων Εργασίας που έχουν καταρτισθεί στα πλαίσια της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας. Οι συμβάσεις αυτές, σύμφωνα με το άρθρο 28 § 1 του Συντάγματος, «από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ σύμφωνα με του όρους καθεμιάς, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου». Η ΔΣΕ 87/1948 «περί συνδικαλιστικής ελευθερίας και προστασίας του συνδικαλιστικού δικαιώματος», η οποία κατοχυρώνει ρητά τη συνδικαλιστική ελευθερία και το δικαίωμα απεργίας, κυρώθηκε από την Ελλάδα με το ν. 4204/1961. Στη συνδικαλιστική ελευθερία, στο δικαίωμα οργάνωσης, συλλογικής διαπραγμάτευσης και δράσης αναφέρονται επίσης η ΔΣΕ 98/1949 «περί εφαρμογής των αρχών του δικαιώματος οργανώσεως και συλλογικής διαπραγματεύσεως», η ΔΣΕ 135/1971 για την «προστασία των εκπροσώπων των εργαζομένων εντός της επιχειρήσεως και τας παρασχετέας εις αυτούς διευκολύνσεις», η ΔΣΕ 151/1978 «περί της προστασίας του δικαιώματος οργανώσεως και διαδικασιών καθορισμού των όρων απασχολήσεως εις την δημοσίαν διοίκησιν» και η ΔΣΕ 154/1981 «για την προώθηση της συλλογικής διαπραγμάτευσης», οι οποίες κυρώθηκαν με τους ν. 4205/1961, 1767/1988, 2405/1996 και 2403/1996 αντίστοιχα.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης, η συνδικαλιστική ελευθερία κατοχυρώνεται στο άρθρο 11 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1950, την οποία επικύρωσε η χώρα μας με το ν. 2329/1953 και μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας με το ν.δ. 53/1974. Επίσης στα άρθρα 5 και 6 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη του 1961 περιέχονται εγγυήσεις για τη συνδικαλιστική ελευθερία, το δικαίωμα για συλλογικές διαπραγματεύσεις και το δικαίωμα απεργίας. Η Ελλάδα επικύρωσε τον ΕΚΧ με το ν. 1426/1984, με την επιφύλαξη της μη δέσμευσης από τις διατάξεις των άρθρων 5 και 6, λόγω του ότι ο νόμος απαγόρευε την ανταπεργία των εργοδοτών, την οποία κατοχύρωνε ο ΕΚΧ. Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας η συνδικαλιστική ελευθερία διακηρύσσεται στα άρθρα 11 επ. του Κοινοτικού Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων του 1989. Το σχέδιο του Ευρωπαϊκού

Συντάγματος περιέχει επίσης ρυθμίσεις σχετικά με το δικαίωμα συλλογικών διαπραγματεύσεων, το δικαίωμα συλλογικής δράσης και το δικαίωμα απεργίας.

Γ. Προστατευόμενο έννομο αγαθό. Η συνδικαλιστική οργάνωση.

Διάσταση corpus και animus

Ο συνδικαλισμός δεν ασκείται ατομικά, αλλά συλλογικά. Το έννομο αγαθό που προστατεύεται με την κατοχύρωση της συνδικαλιστικής ελευθερίας είναι οι συνδικαλιστικές οργανώσεις. Πρόκειται για ενώσεις προσώπων που ιδρύονται ελεύθερα από εργαζόμενους και εργοδότες, έχουν δική τους υπόσταση, αυτονομία, εσωτερική οργάνωση, όργανα και διαδικασίες και σκοπός τους είναι, σύμφωνα με το Σύνταγμα (άρθρο 23 § 2) και το άρθρο 4 § 1 . 1264/1982, η διαφύλαξη και προαγωγή των εργασιακών, οικονομικών, ασφαλιστικών, κοινωνικών και συνδικαλιστικών συμφερόντων των μελών τους. Η ένωση περισσότερων προσώπων, εργαζομένων ή εργοδοτών, αποτελεί το corpus, δηλαδή το υλικό στοιχείο των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Η σύσταση, λειτουργία, δράση και διάλυση των συνδικαλιστικών οργανώσεων ρυθμίζεται από τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα και το ν. 1264/ 1982. Η επιδίωξη του κοινού σκοπού αποτελεί το animus, δηλαδή το πνευματικό στοιχείο των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Ο σκοπός αυτός σχετίζεται με τα επαγγελματικά συμφέροντα των μελών τους. Παράλληλα μπορούν να επιδιώκουν και άλλους νόμιμους σκοπούς, χωρίς να αναιρείται ο χαρακτήρας τους ως επαγγελματικών οργανώσεων, αρκεί ο κύριος σκοπός τους να είναι αυτός του ν. 1264/1982. Η κερδοσκοπική τους δραστηριότητα είναι απαγορευμένη (άρθρα 12 § 1 Σ., 10 της 87^{ης} ΔΣΕ και 4 § 2 ν. 1264/1982). Ωστόσο, δεν αποκλείεται η αξιοποίηση της περιουσίας τους, η προσοδοφόρα επένδυση διαθέσιμων, η δημιουργία ειδικών κεφαλαίων για την εξυπηρέτηση έκτακτων σκοπών αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας των μελών τους κ.α. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις διαφέρουν από τις άλλες ενώσεις προσώπων. Καταρχάς τα μέλη τους είναι είτε εργαζόμενοι είτε εργοδότες και όχι γενικά οποιοδήποτε πρόσωπο. Επιπλέον, σε αντίθεση με άλλες ενώσεις, επιδιώκουν έναν ορισμένο σκοπό, την προάσπιση των εργασιακών και οικονομικών συμφερόντων των εργαζομένων.

Δ. Περιεχόμενο συνδικαλιστικής ελευθερίας

1. Η συνδικαλιστική ελευθερία ως ατομικό δικαίωμα

α. Θετική συνδικαλιστική ελευθερία

Η θετική συνδικαλιστική ελευθερία περιλαμβάνει το δικαίωμα του εργαζομένου και του εργοδότη να συνιστούν μαζί με άλλους συνδικαλιστική οργάνωση κατά τους όρους του νόμου, να προσχωρούν σε ήδη ιδρυμένη οργάνωση και να επιλέγουν, στην περίπτωση που υπάρχουν περισσότερες οργανώσεις, αυτή στην οποία επιθυμούν να προσχωρήσουν. Σκοπός είναι να διαφυλαχθεί η συνδικαλιστική ελευθερία από προσβολές, οι οποίες προέρχονται από τρεις κατευθύνσεις: την κρατική εξουσία, την εργοδοτική εξουσία και την ίδια τη συνδικαλιστική εξουσία. Η ίδρυση μιας συνδικαλιστικής οργάνωσης απαγορεύεται να εξαρτάται από προηγούμενη άδεια κρατικού οργάνου. Η εγγύηση αυτή προβλέπεται ρητά στο άρθρο 12 § 1 Σ. και στο άρθρο 2 της 87^{ης} Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας. Επίσης, εναπόκειται στην κρίση των ιδρυτών και των μελών της οργάνωσης ποια μορφή θα πάρει η οργάνωση και αν θα αποκτήσει νομική προσωπικότητα. Η πρόβλεψη δικαστικής διαδικασίας και δικαστικής απόφασης με την οποία εγγράφεται το σωματείο σε ειδικό βιβλίο και αποκτά νομική προσωπικότητα δε θίγει τη συνδικαλιστική ελευθερία εφόσον πρόκειται για έλεγχο μόνο νομιμότητας. Αν πληρούνται οι όροι νομιμότητας το δικαστήριο δεν έχει τη διακριτική ευχέρεια να δεχτεί ή να απορρίψει την αίτηση των ιδρυτών του. Η κατοχύρωση της θετικής συνδικαλιστικής ελευθερίας συνδέεται με την αρχή της πολλαπλότητας των σωματείων, με την έννοια ότι στον ίδιο χώρο (επάγγελμα, κλάδο, επιχείρηση, τόπο) μπορούν να συνυπάρξουν περισσότερες από μία συνδικαλιστικές οργανώσεις, με όριο τον κίνδυνο σύγχυσης και την κατάχρηση δικαιώματος (άρθρα 25 § 3 Σ., 281 Α.Κ.) και με την αρχή της ίσης μεταχείρισης αυτών.² Από την πλευρά του ο εργοδότης οφείλει να μην παρακωλύει την άσκηση των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων. Σχετικό με τη θετική

---

² Σύμφωνα με την απόφαση 6307/2002 του Εφετείου Αθηνών, η συνύπαρξη στον ίδιο τόπο δύο ή περισσότερων σωματείων με τους ίδιους σκοπούς μπορεί να ελεγχθεί για κατάχρηση δικαιώματος, αν η λειτουργία του δεύτερου σωματείου παρεμποδίζει ή περιορίζει τη τήρηση του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι από τα μέλη του σωματείου και όταν η επωνυμία είναι η ίδια ή παρόμοια.

συνδικαλιστική ελευθερία είναι και το δικαίωμα των μελών να συμμετέχουν στη λειτουργία και δράση της οργάνωσης, να παραμένουν σ' αυτή και να μην μπορούν να αποβληθούν, παρά μόνο με την τήρηση των νομίμων διαδικασιών.

β. Αρνητική συνδικαλιστική ελευθερία

Το Σύνταγμα δεν αναφέρει ρητά την αρνητική συνδικαλιστική ελευθερία, δεν υπάρχει ωστόσο αμφιβολία ότι η ίδρυση και συμμετοχή στις συνδικαλιστικές οργανώσεις πρέπει να είναι αποτέλεσμα ελεύθερης βούλησης και όχι εξαναγκασμού των εργαζομένων. Η αρνητική συνδικαλιστική ελευθερία θεμελιώνεται κυρίως στο άρθρο 5 § 1 Σ., που προστατεύει την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας. Συνίσταται δε στο δικαίωμα του ατόμου να απέχει από τη συλλογική οργάνωση και δράση. Το κάθε άτομο δικαιούται να μην συμμετέχει στην ίδρυση συνδικαλιστικής οργάνωσης, να μην προσχωρήσει σε καμία από τις υπάρχουσες οργανώσεις και να αποχωρήσει από οργάνωση στην οποία μετέχει. Όταν η αποχώρηση γίνεται για να προσχωρήσει ο εργαζόμενος σε άλλη συνδικαλιστική οργάνωση, τότε η αποχώρηση είναι πράξη άσκησης της θετικής συνδικαλιστικής ελευθερίας.³ Εκδηλώσεις της αρνητικής συνδικαλιστικής ελευθερίας είναι και η μη υποχρεωτική υπαγωγή σε δραστηριότητες συνδικαλιστικής φύσης και σε απεργιακές κινητοποιήσεις. Στο πλαίσιο του άρθρου 5 § 1, 3 προστατεύεται και το δικαίωμα της μη υπαγωγής στις ρυθμίσεις ξένων συνδικαλιστικών οργάνωσεων. Τη γενική αρχή του σεβασμού της συνδικαλιστικής ελευθερίας καθιέρωσε το ΣτΕ με την απόφαση 1310/1963.

Ωστόσο, υποστηρίζεται και η άποψη ότι η αρνητική συνδικαλιστική ελευθερία δεν πρέπει να προστατεύεται. Οι αρνητές της προστασίας τους προβάλλουν κυρίως το λόγο της ανάγκης κοινής πειθαρχίας στα μέλη ενός επαγγέλματος και τις αποτελεσματικότερης προάσπισης των εργασιακών συμφερόντων λόγω της μαζικότερης συσπείρωσης. Παράλληλα, προβάλλουν το επιχείρημα ότι η κατοχύρωση της αρνητικής συνδικαλιστικής ελευθερίας οδηγεί στο

---

³ Λεβέντης Γ., Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, Εκδόσεις Δελτίου Εργατικής Νομοθεσίας, 2007, σελ. 21.

ηθικά απαράδεκτο αποτέλεσμα να απολαμβάνουν όσα οι άλλοι κατακτούν με αγώνες και θυσίες και εκείνοι που δεν συμβάλλουν στην επίτευξη τους.⁴

2. Η συνδικαλιστική ελευθερία ως συλλογικό δικαίωμα

Στα πλαίσια της συνταγματικά κατοχυρωμένης συνδικαλιστικής ελευθερίας προστατεύεται και η συνδικαλιστική οργάνωση και δράση. Κατά πρώτον, προστατεύεται η συνδικαλιστική οργάνωση από κάθε επέμβαση του κράτους, του εργοδότη ή οποιουδήποτε τρίτου, που είναι ικανή να πλήξει την υπόστασή της και σχετίζεται με τη διάλυση ή την αφαίρεση της νομικής προσωπικότητας της οργάνωσης, την αναστολή των εργασιών της, την υποχρεωτική συμμετοχή ή αποχώρηση μελών, την προσέλκυση νέων μελών κ.α. Ειδικά, όσον αφορά στη διάλυση της οργάνωσης, κατά το άρθρο 12 § 2 του Συντάγματος «το σωματείο δεν μπορεί να διαλυθεί για παράβαση του νόμου ή ουσιώδους διάταξης του καταστατικού του, παρά μόνο με δικαστική απόφαση». Διάλυση του σωματείου με πράξη της διοικητικής αρχής απαγορεύεται ρητά και από το άρθρο 4 της 87^{ης} Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας. Επιπλέον προστατεύεται η εσωτερική αυτονομία των συνδικαλιστικών οργανώσεων. Οι οργανώσεις δικαιούνται να εκπονούν ελεύθερα τα καταστατικά τους, να θέτουν τους κανόνες για την εσωτερική οργάνωση, λειτουργία και δράση τους, καθώς και τις προϋποθέσεις εγγραφής νέων μελών.⁵ Επίσης έχουν δικαίωμα να συστήνουν ενώσεις οργανώσεων και να γίνονται μέλη διεθνών οργανώσεων. Ο νομοθέτης μπορεί να θέτει υποχρεωτικούς κανόνες σχετικά με την οργάνωση, διοίκηση και λειτουργία των συνδικαλιστικών οργανώσεων, εφόσον αυτοί συμβιβάζονται με τη φύση και το χαρακτήρα των οργανώσεων και συμβάλλουν στην αποτελεσματική και δημοκρατική οργάνωση και λειτουργία τους.⁶ Στην απαγόρευση επέμβασης της διοίκησης στα εσωτερικά των οργανώσεων αναφέρεται το άρθρο 3 § 2 της 87^{ης} ΔΣΕ, ενώ στην απαγόρευση επέμβασης από την εργοδοτική πλευρά τα άρθρα 14 §§ 2,3 και 23 ν. 1264/1982 και το άρθρο 2 της 98^{ης} ΔΣΕ. Στα πλαίσια της συνδικαλιστικής ελευθερίας

---

⁴ Κουκιάδης Σ., Εργατικό Δίκαιο, Συλλογικές Εργασιακές Σχέσεις, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 1997, σελ. 67-70.

⁵ Η εξουσία των συνδικαλιστικών οργανώσεων να αποδέχονται ή να απορρίπτουν την εγγραφή νέων μελών δεν προσβάλλει τη θετική συνδικαλιστική ελευθερία. ΑΠ 905/2004, δημοσ. ΝΟΜΟΣ.

⁶ Λεβέντης Γ., Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, Εκδόσεις Δελτίου Εργατικής Νομοθεσίας, 2007, σελ 28.

προστατεύεται επίσης η δράση των συνδικαλιστικών οργανώσεων και τα μέσα αυτής (ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις, συλλογικές συμβάσεις εργασίας, απεργία), που αποσκοπούν στην προαγωγή των εργασιακών και οικονομικών συμφερόντων των εργαζομένων.

3. Η συνδικαλιστική ελευθερία ως θεσμική εγγύηση. Ελεύθερος συνδικαλισμός

Η συνδικαλιστική ελευθερία ως θεσμική εγγύηση σημαίνει την κατοχύρωση του ελεύθερου συνδικαλισμού ως θεσμού, που συμβάλλει στην προστασία των από τα πράγματα ασθενέστερων εργαζομένων και τη διασφάλιση ,μέσω της συλλογικής αυτονομίας, της κοινωνικής ειρήνης ανάμεσα στους εργαζομένους και τους εργοδότες.⁷ Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η δημοκρατική δομή των ίδιων των συνδικαλιστικών οργανώσεων, καθώς και η αποτελεσματική και χωρίς εξωτερικές παρεμβάσεις δράση τους. Ο ν. 1264/1982 περιέχει διατάξεις για τον εκδημοκρατισμό του δημοκρατικού κινήματος στα άρθρα 7-9 για την οργάνωση, λειτουργία και διοίκηση των συνδικαλιστικών οργανώσεων και στα άρθρα 10-13 για τις εκλογικές δημοκρατικές διαδικασίες. Από τη πλευρά του το Σύνταγμα κατοχυρώνει ειδικά τη συλλογική αυτονομία στο άρθρο 22 § 2, όπου αναγνωρίζει τις ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και τη συλλογική σύμβαση εργασίας ως τρόπο ρύθμισης των όρων εργασίας. Επίσης στο άρθρο 23 § 2 αναγνωρίζεται το δικαίωμα απεργίας που ασκείται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις ως μέσο πίεσης απέναντι στην εργοδοτική πλευρά για την διασφάλιση και προώθηση των εργασιακών και οικονομικών συμφερόντων των εργαζομένων.

Ε. Διαστάσεις συνδικαλιστικού δικαιώματος

Η κατά το άρθρο 25 του Συντάγματος ακώλυτη άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων απειλείται από δύο βασικές πηγές κινδύνων και εμποδίων. Πρόκειται για τις επιθετικές ενέργειες των συνανθρώπων, ως φορέων δημόσιας ή ιδιωτικής εξουσίας και για κοινωνικοοικονομικά εμπόδια (οικονομική ανάγκη). Με βάση τις δύο αυτές πηγές κινδύνων διακρίνουμε τρεις διαστάσεις του περιεχομένου των

---

⁷ « Ο ελεύθερος συνδικαλισμός αποτελεί αποκεντρωμένο φορέα πολιτικής ισχύος που αντισταθμίζει και μπορεί έως ένα βαθμό να αποτρέψει την αντισυνταγματική συσσώρευση και άσκηση εξουσίας». Δαγτόγλου Π., Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Β', Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2005, σελ. 970.

συνταγματικών δικαιωμάτων: την αμυντική, την προστατευτική και τη διεκδικητική.⁸ Στη συνέχεια θα ασχοληθούμε με το περιεχόμενο του συνδικαλιστικού δικαιώματος ενόψει της τριμερούς αυτής διάκρισης.

1. Αμυντική διάσταση

Το αμυντικό περιεχόμενο των θεμελιωδών δικαιωμάτων αποκρούει τις προσβολές που προέρχονται από επιθετικές ενέργειες άλλων ανθρώπων και περιέχει αξίωση αποχής από κάθε επιθετική ενέργεια είτε εκδηλώνεται με πράξη είτε με παράλειψη. Η θεμελίωση του έγκειται στη συνταγματική αρχή του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας (άρθρο 2 § 1 Σ). Τα αμυντικά δικαιώματα είναι απόλυτα δικαιώματα αναπτύσσοντας και διαπροσωπική ενέργεια. Όχι μόνο το κράτος, αλλά και οι ιδιώτες υποχρεούνται να σέβονται, δηλαδή να μην παραβιάζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα των άλλων.

Η αμυντική διάσταση του συνδικαλιστικού δικαιώματος συνίσταται στην προστασία τόσο της συνδικαλιστικής οργάνωσης όσο και των μελών της από επιθετικές συμπεριφορές του κράτους και της εργοδοτικής πλευράς. Η εν λόγω προστασία θεμελιώνεται στα άρθρα 23 § 1 Σ. και 14 § 1 ν. 1264/1982, τα οποία θεσπίζουν υποχρέωση του κράτους να λαμβάνει και να εφαρμόζει τα απαραίτητα μέτρα για τη διασφάλιση της συνδικαλιστικής ελευθερίας και της ανεμπόδιστης άσκησης του δικαιώματος ίδρυσης και αυτόνομης λειτουργίας των συνδικαλιστικών οργανώσεων απέναντι σε κάθε προσβολή.

Κατά πρώτον, οι εργαζόμενοι δικαιούνται να ιδρύουν ελεύθερα συνδικαλιστική οργάνωση χωρίς να απαιτείται προηγούμενη άδεια κρατικής αρχής και χωρίς ο εργοδότης να δικαιούται να ασκήσει επιρροή. Ακόμη δικαιούνται να συμμετέχουν σε συνδικαλιστική οργάνωση και να δρουν μέσα σ' αυτή. Απαγορεύεται στους εργοδότες να παρεμποδίζουν τους εργαζομένους να προσχωρήσουν σε συνδικαλιστική οργάνωση ή να απαιτούν από αυτούς δήλωση συμμετοχής, μη συμμετοχής ή αποχώρησης. Αποτελεί επίσης προσβολή του αμυντικού περιεχομένου της συνδικαλιστικής ελευθερίας η απόλυση

---

⁸ Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Σύστημα συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ' - Ημίτομος Ι, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2005, σελ.148- 149.

συνδικαλιστικού στελέχους ή άλλου εργαζομένου ή η δυσμενής σε σχέση με τους άλλους μεταχείρισή του για νόμιμη συνδικαλιστική δράση. Ο ν. 1264/1982 προβλέπει περιοριστικά τους λόγους για του οποίους μπορεί να καταγγελθεί η σχέση εργασίας των συνδικαλιστικών στελεχών (άρθρο 14 § 10)⁹¹⁰ και δεν επιτρέπει μετάθεση προστατευόμενου συνδικαλιστικού στελέχους χωρίς τη συγκατάθεση της αντίστοιχης συνδικαλιστικής οργάνωσης (άρθρο 14 § 9).

Από κάθε επιθετική ενέργεια προστατεύεται, επιπλέον, η υπόσταση και εσωτερική αυτονομία των συνδικαλιστικών οργανώσεων, στην οποία περιλαμβάνεται και η οικονομική τους αυτοτέλεια. Μάλιστα, ο ν. 1264/1982 (άρθρο 5 § 4) απαγορεύει τη χρηματοδότηση των συνδικαλιστικών οργανώσεων από εργοδότες ή οργανώσεις τους, καθώς και από κόμματα ή άλλες πολιτικές οργανώσεις.

2. Προστατευτική διάσταση

Το προστατευτικό περιεχόμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων περιέχει αξίωση παροχής βοήθειας προς τον αμυνόμενο για την απόκρουση της απειλούμενης, με επιθετική ενέργεια, προσβολής των δικαιωμάτων του ή για την αποκατάσταση της βλάβης, την οποία υπέστη με την προσβολή. Τα προστατευτικά δικαιώματα έχουν σχετική ενέργεια, με την έννοια ότι στρέφονται μόνο κατά του κράτους. Οι ιδιώτες οφείλουν να σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όχι όμως και να τα προστατεύουν.

Όσον αφορά στο συνδικαλιστικό δικαίωμα, το προστατευτικό του περιεχόμενο συνίσταται στην αξίωση προς το σύγχρονο κοινωνικό κράτος να προστατεύει και να εγγυάται την ελεύθερη άσκησή του. Ρητά το άρθρο 23 § 1 Σ θεσπίζει υποχρέωση του κράτους να λαμβάνει τα προσήκοντα μέτρα για τη διασφάλιση της συνδικαλιστικής ελευθερίας και των συναφών δικαιωμάτων εναντίον κάθε προσβολής. Ιδιαίτερα σημαντικές είναι οι διατάξεις του ν. 1264/1982 (άρθρα 14-16), με τις οποίες ο νομοθέτης αποσκοπεί στο να προστατεύσει τις

---

⁹ Με την απόφαση 293/1991 το ΣτΕ έκρινε ότι απόλυση συνδικαλιστικού στελέχους επιτρέπεται μόνο για τους περιοριστικά αναφερόμενους στο νόμο λόγους.

¹⁰ Δεν επιτρέπεται η διεύρυνση των λόγων καταγγελίας που προβλέπονται στο άρθρο 14 § 10 του ν. 1264/1982 ούτε με τη μέθοδο της αναλογίας (Εφ. Θεσ/κης 2040/2003) .

συνδικαλιστικές ελευθερίες και δικαιώματα από αυθαίρετες ενέργειες της εργοδοτικής πλευράς.

3. Διεκδικητική (εξασφαλιστική- διασφαλιστική διάσταση)

Το διασφαλιστικό περιεχόμενο των θεμελιωδών δικαιωμάτων, σε αντίθεση με το αμυντικό και το προστατευτικό, δεν αποκρούει προσβολές από ανθρώπινες ενέργειες, αλλά παρέχει αξίωση διαφύλαξης από κάθε φύσεως κοινωνικοοικονομικά εμπόδια και αξιώσεις για τη βελτίωση της θέσης του ανθρώπου. Το διασφαλιστικό περιεχόμενο διακρίνεται σε εξασφαλιστικό και διεκδικητικό. Το Σύνταγμα, ενώ δεν προβλέπει την αρχή της εξασφάλισης, η οποία αποβλέπει στην εξασφάλιση των μέσων για την ακώλυτη άσκηση των συνταγματικών δικαιωμάτων, αναγνωρίζει την ελευθερία διεκδίκησης, ως ελευθερία πραγματοποιούμενη με τις συνταγματικά προβλεπόμενες διαδικασίες.

Σύμφωνα με το άρθρο 23 Σ, το κράτος οφείλει να μεριμνά για τη διασφάλιση και ανεμπόδιστη άσκηση του συνδικαλιστικού δικαιώματος. Δεν κατοχυρώνεται αξίωση δημιουργίας συνδικαλιστικών οργανώσεων από το κράτος, ωστόσο ο συνδικαλισμός εξασφαλίζεται με την κατοχύρωση των ελεύθερων συλλογικών διαπραγματεύσεων και του δικαιώματος της απεργίας. Η διεκδικητική ενέργεια είναι ενέργεια γενικής διεκδικητικής φύσης, επομένως και η απεργία κατά του ιδιώτη- εργοδότη στρέφεται ταυτόχρονα και κατά του κράτους και το αντίθετο. Το διασφαλιστικό περιεχόμενο του συνδικαλιστικού δικαιώματος περιέχει την αξίωση προς το κράτος για την εξασφάλιση των κατάλληλων συνθηκών για την άσκηση της συλλογικής δράσης.

ΣΤ. Φορείς και αποδέκτες της συνδικαλιστικής ελευθερίας

Φορείς της συνδικαλιστικής ελευθερίας είναι καταρχάς τα φυσικά πρόσωπα. Το Σύνταγμα δεν διακρίνει μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών, επομένως φορείς της συνδικαλιστικής ελευθερίας είναι και οι αλλοδαποί. Αυτό απορρέει και από την ίδια ανάγκη συλλογικής προάσπισης των εργασιακών τους συμφερόντων. Εξάλλου, κατά το άρθρο 7 § 1 ν.1264/1982, «αλλοδαποί, εργαζόμενοι νόμιμα, μπορούν να είναι μέλη των συνδικαλιστικών οργανώσεων». Σύμφωνα με το ίδιο άρθρο μέλη των

συνδικαλιστικών οργανώσεων δικαιούνται να είναι και οι ανήλικοι. Λόγω της ταυτότητας της ανάγκης συλλογικής προστασίας, η συνδικαλιστική ελευθερία πρέπει να αναγνωρισθεί, εκτός από όσους παρέχουν εξαρτημένη εργασία, και στους ελεύθερους επαγγελματίες και στους δημοσίους υπαλλήλους. Ειδικά για τους δημοσίους υπαλλήλους καταργήθηκε, με την αναθεώρηση του Συντάγματος του 2001, η δυνατότητα επιβολής πρόσθετων περιορισμών, η οποία προβλεπόταν στο άρθρο 12 § 4 Σ.¹¹ Άλλωστε η χώρα μας έχει κυρώσει την 151^η ΔΣΕ «περί της προστασίας του δικαιώματος οργανώσεως και διαδικασιών καθορισμού των όρων απασχολήσεως εις την δημοσίαν διοίκησην». Για τους δικαστικούς λειτουργούς υπάρχει ειδική διάταξη, η § 5 του άρθρου 89 Σ., κατά την οποία «επιτρέπεται η συγκρότηση ένωσης δικαστικών λειτουργών, όπως νόμος ορίζει».

Ο εργοδοτικός συνδικαλισμός κατοχυρώνεται κυρίως στο άρθρο 22 § 2. Οι εργοδοτικές οργανώσεις αποτελούν το ένα μέρος των συλλογικών διαπραγματεύσεων για τη σύναψη συλλογικής σύμβασης εργασίας. Βέβαια συνταγματικά κατοχυρωμένες είναι οι οργανώσεις που έχουν ως μέλη είτε μόνο εργαζομένους είτε μόνο εργοδότες. Η κοινότητα των συμφερόντων μεταξύ των μελών δεν επιτρέπει τη σύσταση μικτών οργανώσεων. Κάτι τέτοιο, εξάλλου, απαγορεύεται από το άρθρο 14 § 3 ν. 1264/1982, το οποίο ορίζει ότι «δεν επιτρέπεται να συμμετέχουν σε συνδικαλιστική οργάνωση εργαζομένων, εργοδότες».

Φορείς της συνδικαλιστικής ελευθερίας είναι, εκτός από τα φυσικά πρόσωπα, και οι ίδιες οι συνδικαλιστικές οργανώσεις, οι οποίες δικαιούνται να συγκροτούν ενώσεις οργανώσεων και να συμμετέχουν σ' αυτές.

Το Σύνταγμα (άρθρο 23 § 1) αναφέρεται στην προστασία της συνδικαλιστικής ελευθερίας εναντίον κάθε προσβολής. Από αυτό προκύπτει η διαπροσωπική εφαρμογή του συνδικαλιστικού δικαιώματος, αποδέκτες του οποίου είναι η κρατική εξουσία αλλά και οι ιδιώτες, κυρίως οι εργοδότες.

---

¹¹ Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Εκδόσεις Αντ, Ν. Σάκκουλα, 2002, σελ. 482.

Z. Οριοθέτηση και περιορισμοί της συνδικαλιστικής ελευθερίας

Οριοθέτηση ενός δικαιώματος είναι ο καθορισμός του γενικού του περιεχομένου, ο προσδιορισμός των ανωτάτων ορίων άσκησης του, που γίνεται με διατάξεις δικαίου. Από τα άρθρα 5 § 1 και 25 του Συντάγματος απορρέουν οι γενικές οριοθετικές ρήτρες, η ρήτρα της νομιμότητας, η ρήτρα της κοινωνικότητας και η ρήτρα της χρηστότητας.¹² Στην οριοθέτηση αυτή υπάγεται και η συνδικαλιστική ελευθερία. Συγκεκριμένα, η συνδικαλιστική ελευθερία, ως ειδική εκδήλωση ανάπτυξης της προσωπικότητας, πρέπει να ασκείται χωρίς να παραβιάζεται το Σύνταγμα. Άλλωστε το άρθρο 120 § 2 Σ. καθιερώνει τη θεμελιώδη υποχρέωση όλων των Ελλήνων να σέβονται το Σύνταγμα και να μην παραβιάζουν τις διατάξεις του. Επίσης το περιεχόμενο της συνδικαλιστικής ελευθερίας οριοθετείται από τα δικαιώματα των άλλων, ο σεβασμός των οποίων αποτελεί βασική αρχή της έννομης τάξης, καθώς και από τα χρηστά ήθη, τα οποία αναδεικνύουν τη συμπεριφορά του έντιμου ανθρώπου που ενισχύει την εμπιστοσύνη μεταξύ των κοινωνιών του δικαίου. Το συνδικαλιστικό δικαίωμα δεν πρέπει, άλλωστε, να ασκείται καταχρηστικά (άρθρο 25 § 3 Σ.).¹³ Το άρθρο 25 § 2 Σ παρέχει τη γενική κοινωνική οριοθέτηση των συνταγματικών δικαιωμάτων. Με βάση το εν λόγω άρθρο η άσκηση της συνδικαλιστικής ελευθερίας και των συναφών μ' αυτή δικαιωμάτων πρέπει να γίνεται με τρόπο που να συμβάλλει στην πραγμάτωση της κοινωνικής προόδου μέσα σε ελευθερία και δικαιοσύνη (άρθρο 25 § 2 Σ.).

Εκτός από τη γενική οριοθέτηση, υπάρχει και η ειδική οριοθέτηση στο πλαίσιο του εκτελεστικού του Συντάγματος ν. 1264/1982 «για τον εκδημοκρατισμό του συνδικαλιστικού κινήματος και την κατοχύρωση των συνδικαλιστικών ελευθεριών».

---

¹² Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Σύστημα συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ'- Ημίτομος Ι, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2005, σελ. 175.

¹³ «Κατάχρηση δικαιώματος αποτελεί η νομότυπη αλλά και υπερβολική άσκηση ενός δικαιώματος, που για το λόγο αυτό δεν είναι ανεκτή από την έννομη τάξη», Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Σύστημα συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ'- Ημίτομος Ι, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2005, σελ. 188.

Οι περιορισμοί συρρικνώνουν το γενικό περιεχόμενο του συνταγματικού δικαιώματος με οποιοδήποτε τρόπο. Προηγείται η οριοθέτηση του δικαιώματος. Κάθε υποχώρηση από ένα όριο που ήδη έχει τεθεί αποτελεί περιορισμό του δικαιώματος. Μέχρι την αναθεώρηση του 2001 το άρθρο 12 § 4 Σ., το οποίο έχει πλέον καταργηθεί, παρείχε στο νομοθέτη τη δυνατότητα επιβολής πρόσθετων περιορισμών στο δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι για τους δημοσίους υπαλλήλους, τους υπαλλήλους των Ο.Τ.Α., των ν.π.δ.δ. και των δημοσίων επιχειρήσεων. Άμεσο περιορισμό, που απορρέει από το ίδιο το Σύνταγμα (άρθρο 48), αποτελεί η δυνατότητα αναστολής της συνδικαλιστικής ελευθερίας και του δικαιώματος απεργίας κάτω από ορισμένες έκτακτες συνθήκες (πόλεμος, επιστράτευση εξαιτίας εξωτερικού κινδύνου ή άμεσης απειλής της εθνικής ασφάλειας, ένοπλο κίνημα για την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος). Έμμεσο (νομοθετικό) περιορισμό της συνδικαλιστικής ελευθερίας αποτελεί η επιφύλαξη υπέρ του νόμου που προβλέπει το άρθρο 23 § 1 Σ. Ειδικοί περιορισμοί προβλέπονται για το δικαίωμα απεργίας, οι οποίοι θα αναπτυχθούν στο οικείο κεφάλαιο.

Η. Θεσμική Εφαρμογή

Η θεσμική εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων βασίζεται στην αλληλοσύνδεση δικαιώματος και θεσμού. Σημαίνει την εφαρμογή του περιεχομένου του δικαιώματος σε συσχέτισμό με το περιεχόμενο της διαπροσωπικής σχέσης ή γενικότερα του θεσμού, στο πλαίσιο του οποίου εφαρμόζεται το δικαίωμα. Η θεσμική εφαρμογή ξεκινά από την βασική θέση ότι η νομική πραγματικότητα αποτελεί ένα οργανωμένο σύνολο, του οποίου τα μέρη συνδέονται με δεσμούς αιτιώδους συνάφειας. Με δεσμό αιτιώδους συνάφειας συνδέονται τα σύμφυτα ζεύγη νομικά μορφώματα, που ανήκουν στην ίδια βιοτική περιοχή, αλλά και τα μη σύμφυτα νομικά μορφώματα. Διακρίνονται δύο βασικές κατηγορίες ζευγών θεμελιωδών δικαιωμάτων και διαπροσωπικών σχέσεων, οι ομοιογενείς και οι ανομοιογενείς. Στις πρώτες ο περιορισμός αποτελεί συνταγματική επιταγή, που απορρέει από την ταυτόχρονη προστασία δικαιωμάτων

και θεσμών, ενώ στις δεύτερες συνταγματική επιταγή αποτελεί η παράλειψη του περιορισμού.¹⁴

Σε σχέση με την συνδικαλιστική ελευθερία και δράση και την εργασιακή σχέση πρέπει να παρατηρηθούν τα εξής: συνδικαλιστική δράση και εργασιακή σχέση αποτελούν μη σύμφυτα νομικά μορφώματα. Η συνδικαλιστική δράση δεν αποτελεί στοιχείο της εργασιακής σχέσης, κατά συνέπεια υπάρχει ανομοιογενής αντίθεση θεμελιώδους δικαιώματος και διαπροσωπικής σχέσης λόγω έλλειψης αιτιώδους συνάφειας. Επομένως, αντίκειται στο Σύνταγμα η απόλυση συνδικαλιστικών στελεχών ή άλλων εργαζομένων για το λόγο ότι ανέπτυξαν συνδικαλιστική δράση. Βέβαια πρέπει να πρόκειται για νόμιμη συνδικαλιστική δράση. Δεν είναι αντίθετη με το Σύνταγμα η απόλυση εργαζομένου για συμμετοχή σε παράνομη απεργία ή για αδικαιολόγητη απουσία από την εργασία του προκειμένου να ασχοληθεί με τις συνδικαλιστικές του υποχρεώσεις. Πλούσια είναι η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων με αποφάσεις που έκριναν καταχρηστική τη καταγγελία σύμβασης εργασίας για μόνο το λόγο ότι ο εργαζόμενος ανέπτυξε νόμιμη συνδικαλιστική δράση. Η απόφαση 894/1992 του ΑΠ έκρινε ότι για την ακυρότητα της καταγγελίας απαιτείται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της συνδικαλιστικής δράσης και της απόλυσης, ενώ δεν απαιτείται και προσωπική αντιπαράθεση μεταξύ μισθωτού και εργοδότη. Κατά την ίδια απόφαση, νόμιμη συνδικαλιστική δράση είναι κάθε δραστηριότητα με σκοπό τη διαφύλαξη και προαγωγή των εργασιακών, ασφαλιστικών, κοινωνικών και συνδικαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων. Δεν απαιτείται μάλιστα κατά την ΑΠ 520/1988 η νόμιμη συνδικαλιστική δράση να αποτελέσει την αποκλειστική ή κύρια αιτία της απόλυσης, αλλά αρκεί ότι συντέλεσε στην περί απόλυσης απόφαση, υπό την έννοια ότι χωρίς την εν λόγω αιτία ο εργοδότης δεν θα προέβαινε στην καταγγελία της εργασιακής σχέσης.

Επιπλέον, προσβάλλει το αμυντικό περιεχόμενο της συνδικαλιστικής ελευθερίας η παρεμπόδιση από τον εργοδότη της ίδρυσης συνδικαλιστικής οργάνωσης, η απαίτηση του να μη συμμετέχουν οι εργαζόμενοι σε κάποια

---

¹⁴ Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Σύστημα συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ' - Ημίτομος Ι, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2005, σελ. 49- 53, 75- 78.

συνδικαλιστική οργάνωση, καθώς και ο εξαναγκασμός των εργαζομένων να συμμετάσχουν σε συγκεκριμένη συνδικαλιστική οργάνωση. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις έχουμε ανομοιογενή αντίθεση θεμελιώδους δικαιώματος-διαπροσωπικής σχέσης, η οποία καθιστά ανεπίτρεπτο τον περιορισμό του δικαιώματος.

ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

A. Συλλογική αυτονομία

1. Έννοια και συνταγματική προστασία της συλλογικής αυτονομίας

Συλλογική αυτονομία είναι η νομική ικανότητα των συνδικαλιστικών οργανώσεων εργαζομένων και εργοδοτών να συνάπτουν συμφωνίες για τον καθορισμό των όρων εργασίας και για τη ρύθμιση των μεταξύ τους σχέσεων. Παρέχεται η δυνατότητα στους ίδιους τους φορείς των συλλογικών συμφερόντων να ρυθμίζουν, με ελεύθερες διαπραγματεύσεις και σύναψη συλλογικών συμβάσεων εργασίας, τις εργασιακές σχέσεις και να καθορίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις εργαζομένων και εργοδοτών. Η συλλογική αυτονομία αποτελεί αναγκαία προέκταση της συνδικαλιστικής ελευθερίας, γι' αυτό το κύριο έρεισμα της βρίσκεται στο άρθρο 23 § 1 του Συντάγματος, το οποίο επιτάσσει την ανεμπόδιστη άσκηση των συναφών με τη συνδικαλιστική ελευθερία δικαιωμάτων. Λόγω της σημασίας της, κατοχυρώνεται ειδικά στο άρθρο 22 § 2, σύμφωνα με το οποίο «με νόμο καθορίζονται οι γενικοί όροι εργασίας, που συμπληρώνονται από τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας συναπτόμενες με ελεύθερες διαπραγματεύσεις και, αν αυτές αποτύχουν, με τους κανόνες που θέτει η διαιτάσαι».

2. Σχέση συλλογικής αυτονομίας και κρατικής ρυθμιστικής εξουσίας

Από τη διατύπωση του άρθρου 22 § 2 του Συντάγματος φαίνεται εκ πρώτης όψεως ότι η συλλογική αυτονομία έχει συμπληρωματικό ρόλο απέναντι στην κρατική ρυθμιστική εξουσία και ότι ο νόμος έχει το προβάδισμα απέναντι στη συλλογική σύμβαση εργασίας για τη ρύθμιση των γενικών όρων εργασίας. Ωστόσο

θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο κύριος ρυθμιστικός παράγοντας των εργασιακών σχέσεων είναι η συλλογική αυτονομία με τις συλλογικές διαπραγματεύσεις και τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας και ότι ο νομοθέτης δεν θα πρέπει να την παρακωλύει ή να την καθιστά αδύνατη. Διαφορετικά δεν θα είχε νόημα η συνταγματική κατοχύρωση και προστασία των συναφών με τη συνδικαλιστική ελευθερία δικαιωμάτων, των συλλογικών διαπραγματεύσεων, των συλλογικών συμβάσεων εργασίας, του δικαιώματος της απεργίας. Οι άμεσα ενδιαφερόμενοι γνωρίζουν καλύτερα τα θέματα που διαπραγματεύονται και μπορούν να καταλήξουν σε αποτελέσματα που ανταποκρίνονται περισσότερο στα συμφέροντά τους, έχοντας ως όριο το γενικό συμφέρον και την απαγόρευση κατάχρησης του δικαιώματος (άρθρο 25 § 3 Σ). Το κράτος πρέπει να προσδιορίζει τη γενική φυσιογνωμία της εργασιακής σχέσης και να αφήσει προτεραιότητα στις συνδικαλιστικές οργανώσεις εργαζομένων και εργοδοτών να καθορίζουν τα θέματα που ανήκουν στη δυναμική των εργασιακών σχέσεων, όπως μισθολογικά θέματα, θέματα ωραρίου, με απαραίτητη προϋπόθεση τον σεβασμό των συνταγματικών δικαιωμάτων, ιδίως σε ό,τι αφορά την προστασία των εργαζομένων.

3. Οι συλλογικές διαπραγματεύσεις

Οι συλλογικές διαπραγματεύσεις κατοχυρώνονται στα άρθρα 23 § 1 και 22 § 2 του Συντάγματος, αλλά και διεθνώς στην 98/1949 Διεθνή Σύμβαση Εργασίας. Διεξάγονται μεταξύ των συνδικαλιστικών οργανώσεων των εργαζομένων και των εργοδοτών και αποσκοπούν στην επίλυση των συλλογικών διαφορών μέσω της σύναψης συλλογικών συμβάσεων εργασίας. Οι διαπραγματεύσεις είναι ελεύθερες με την έννοια ότι δεν υπόκεινται σε εξωτερικές πιέσεις και παρεμβάσεις, ιδίως από το κράτος. Η υποχρέωση των μερών να διαπραγματεύονται απορρέει από το ίδιο το Σύνταγμα και προβλέπεται ειδικά στον ν. 1876/1990 για τις ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις. Η υποχρέωση διαπραγματεύσεων δεν συνεπάγεται όμως και υποχρέωση συμφωνίας. Κατά το άρθρο 4 § 1 του νόμου αυτού «οι συνδικαλιστικές οργανώσεις εργαζομένων και εργοδοτών και οι μεμονωμένοι εργοδότες έχουν δικαίωμα και υποχρέωση να διαπραγματεύονται για την κατάρτιση συλλογικής σύμβασης εργασίας». Στις επόμενες παραγράφους του ίδιου άρθρου ορίζεται η διαδικασία που ακολουθείται και οι σχετικές υποχρεώσεις των μερών. Προβλέπεται

η έγγραφη γνωστοποίηση του τύπου των διαπραγματεύσεων και των υπό διαπραγμάτευση θεμάτων από την πλευρά που ασκεί το δικαίωμα για διαπραγμάτευση προς την άλλη και προθεσμία 10 εργάσιμων ημερών (κατ' εξαίρεση 24 ωρών για ζητήματα που απαιτούν άμεση αντιμετώπιση) για να προσέλθει η άλλη πλευρά για διαπραγμάτευση. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι διαπραγματεύσεις πρέπει να διεξάγονται καλόπιστα και με σκοπό να επιλυθεί η συλλογική διαφορά. Η εργοδοτική πλευρά και οι δημόσιες αρχές οφείλουν να παρέχουν τις αναγκαίες πληροφορίες για τη διευκόλυνση των διαπραγματεύσεων.

4. Η Συλλογική Σύμβαση Εργασίας (ΣΣΕ)

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, οι συλλογικές διαπραγματεύσεις, εφόσον τα μέρη συμφωνήσουν, καταλήγουν στη σύναψη συλλογικής σύμβασης εργασίας. Ικανότητα για τη σύναψη ΣΣΕ αναγνωρίζεται από το νόμο μόνο στις συνδικαλιστικές οργανώσεις με αντιπροσωπευτικό χαρακτήρα στο πεδίο και στο χώρο όπου πρόκειται να ισχύσει μια συλλογική σύμβαση (άρθρο 6 § 1 ν. 1876/1990).¹⁵ Κριτήριο της αντιπροσωπευτικότητας, που μπορεί όμως να αμφισβητηθεί, είναι ο αριθμός των ψηφισάντων για ανάδειξη διοίκησης στις τελευταίες εκλογές (άρθρο 6 § 2 ν. 1876/1990). Οι υπόλοιπες συνδικαλιστικές οργανώσεις έχουν δικαίωμα να παρέμβουν στις διαπραγματεύσεις και εφόσον συνυπογράψουν τη ΣΣΕ, δεσμεύονται από αυτή. Με το άρθρο 22 § 2 του Συντάγματος αναγνωρίζεται η συλλογική σύμβαση ως τρόπος καθορισμού των γενικών όρων εργασίας. Η συνταγματική κατοχύρωση συνεπάγεται ότι ο νομοθέτης δεν δικαιούται να αφαιρέσει από τις αρμόδιες συνδικαλιστικές οργανώσεις το προνόμιο να διαπραγματεύονται και να συνάπτουν ΣΣΕ, ούτε να το απονείμει σε άλλους φορείς. Το άρθρο 2 του ν. 1876/1990 αναφέρεται ειδικότερα στα ζητήματα που μπορούν να αποτελέσουν περιεχόμενο μιας ΣΣΕ (εργασιακά, οικονομικά, ασφαλιστικά, κοινωνικά και συνδικαλιστικά ζητήματα των μισθωτών). Οι ΣΣΕ διακρίνονται, με κριτήριο το πεδίο ισχύος τους, σε εθνικές γενικές, κλαδικές, εθνικές ομοιοεπαγγελματικές, τοπικές ομοιοεπαγγελματικές και επιχειρησιακές. Η

---

¹⁵ Κατά την απόφαση 2260/1982 ικανότητα για σύναψη ΣΣΕ έχουν μόνο οι επαγγελματικές οργανώσεις εργαζομένων και εργοδοτών.

αρμοδιότητα μιας συνδικαλιστικής οργάνωσης να συνάψει μια ΣΣΕ κρίνεται ανάλογα με την κατηγορία της σύμβασης (άρθρο 3 ν. 1876/1990).

Κατά το άρθρο 8 § 2 του ν.1876/1990 οι ΣΣΕ δεσμεύουν τους εργαζομένους και τους εργοδότες που είναι μέλη των συμβαλλόμενων οργανώσεων. Εξαιρέση αποτελούν οι εθνικές γενικές ΣΣΕ, οι οποίες ισχύουν για όλους τους εργαζομένους της χώρας, καθορίζοντας του ελάχιστους όρους εργασίας (άρθρο 8 § 1 ν. 1876/1990), καθώς και οι επιχειρησιακές, οι οποίες ισχύουν για όλο το προσωπικό της επιχείρησης (άρθρο 8 § 3 ν. 1876/1990). Επίσης ο ίδιος νόμος προβλέπει τη δυνατότητα επέκτασης του κύκλου των δεσμευόμενων από τη ΣΣΕ προσώπων με συνυπογραφή της σύμβασης (άρθρο 4 § 5), προσχώρηση σε αυτή (άρθρο 11 § 1) ή κήρυξη της ως γενικώς υποχρεωτικής με υπουργική απόφαση (άρθρο 11 §§ 2 και 3).

Η ιδιοτυπία της ΣΣΕ έγκειται στο ότι ενώ αποτελεί σύμβαση ιδιωτικού δικαίου, δεν έχει μόνο ενοχικό περιεχόμενο, όπως αρμόζει στη συμβατική της υφή, αλλά και κανονιστικό, το οποίο περιέχει κανόνες δικαίου. Η συνταγματική θεμελίωση της συλλογικής αυτονομίας έχει ως συνέπεια το κανονιστικό μέρος της ΣΣΕ να μην μπορεί να τροποποιηθεί ή να καταργηθεί με νόμο. Οι ενοχικοί όροι μιας ΣΣΕ δεσμεύουν μόνο τα συμβαλλόμενα μέρη, ενώ οι κανονιστικοί ισχύουν και για τους τρίτους και λαμβάνονται αυτεπαγγέλτως υπόψη από τα δικαστήρια. Για το λόγο αυτό ο ν. 1876/1990 (άρθρο 5 § 4) προβλέπει τη δημοσίευση των ΣΣΕ σε ειδικό βιβλίο που τηρείται στην αρμόδια κεντρική υπηρεσία του Υπουργείου Εργασίας. Κατά δε το άρθρο 7 του ν 1876/1990 οι κανονιστικοί όροι της ΣΣΕ έχουν άμεση και αναγκαστική ισχύ στις σχέσεις που δεσμεύουν, υπερισχύοντας μάλιστα των νόμων, εκτός αν πρόκειται για διατάξεις αναγκαστικού δικαίου με αμφιμερή ενέργεια. Σε σχέση με την ατομική σύμβαση εργασίας, ισχύει η αρχή της πιο ευνοϊκής μεταχείρισης των εργαζομένων, με την έννοια ότι επικρατούν οι όροι των ατομικών συμβάσεων, εφόσον παρέχουν μεγαλύτερη προστασία στους εργαζομένους. Το κανονιστικό μέρος μιας ΣΣΕ υπόκειται στις συνταγματικές διατάξεις, που δεσμεύουν κάθε νόμο, ιδίως σ' αυτές για τις ατομικές ελευθερίες και τα ατομικά δικαιώματα (π.χ. αρχή της ισότητας, της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας). Η νομιμότητα της ΣΣΕ ελέγχεται παρεμπιπτόντως από τα δικαστήρια όσον αφορά στη

νομιμοποίηση των συμβαλλομένων, στα αντικείμενα της σύμβασης και στη διαδικασία υπογραφής και θέσης της σε ισχύ.

5. Διαιτησία

Το άρθρο 22 § 2 εδ. τελευταίο του Συντάγματος θεσπίζει τη διαιτησία ως θεσμό επίλυσης των συλλογικών διαφορών εργασίας, σε περίπτωση που αποτυγχάνουν οι ελεύθερες διαπραγματεύσεις. Αν και το Σύνταγμα δεν το αναφέρει ρητά, είναι βέβαιο ότι αναφέρεται στην υποχρεωτική διαιτησία. Η υποχρεωτική διαιτησία, για το λόγο ότι η προσφυγή των μερών σε αυτή είναι υποχρεωτική και οι αποφάσεις του διαιτητικού οργάνου είναι δεσμευτικές ως εξομοιούμενες με ΣΣΕ, απειλεί να υπονομεύσει τη συνταγματικά κατοχυρωμένη συλλογική αυτονομία και συνδικαλιστική ελευθερία. Για να αποφευχθεί αυτή η υπονόμηση, ο νομοθέτης οφείλει να δώσει ιδιαίτερη έμφαση στον προαιρετικό χαρακτήρα της διαιτησίας και στον κυρίαρχο ρόλο των ενδιαφερομένων μερών στο θεσμό, ώστε να επιβιώσει η συλλογική αυτονομία και να μην μετατραπεί η διαιτησία σε μέσο για να καθορίζει το κράτος τους όρους και της συνθήκες εργασίας. Ο ν. 1876/1990 (άρθρα 14-16) περιορίζεται στην εκούσια διαιτησία, εισάγοντας επιπλέον τους θεσμούς της συμφιλίωσης και μεσολάβησης. Αντικατέστησε δε τα διοικητικά δικαστήρια που ήταν ως τότε αρμόδια για τη διαιτητική επίλυση της διαφοράς με τον Οργανισμό Μεσολάβησης και Διαιτησίας. Η προσφυγή στους διαιτησία ανήκει στην πρωτοβουλία των μερών, τα οποία και επιλέγουν, με κοινή συμφωνία, τον διαιτητή από ειδικό κατάλογο διαιτητών. Η απόφαση του διαιτητή, η οποία πρέπει να είναι ειδικά και συγκεκριμένα αιτιολογημένη, εξομοιώνεται με συλλογική σύμβαση εργασίας.

B. Το δικαίωμα της απεργίας

1. Έννοια και είδη απεργίας

Η απεργία αποτελεί κύρια μορφή συνδικαλιστικής δράσης και προστατεύεται κατ' αρχάς στο πλαίσιο του άρθρου 23 § 1 Σ, ως ειδικότερη εκδήλωση της συνδικαλιστικής ελευθερίας. Εξαιτίας της σπουδαιότητας της ως κοινωνικού φαινομένου και ως δικαιώματος των εργαζομένων ο νομοθέτης την

κατοχυρώνει ρητά στη § 2 του άρθρου 23 Σ. Σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο «η απεργία αποτελεί δικαίωμα και ασκείται από τις νόμιμα συστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις για τη διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων των εργαζομένων». Ως απεργία νοείται η πρόσκαιρη και εκούσια συλλογική αποχή των μισθωτών από την εργασία τους, που πραγματοποιείται με σκοπό να ασκηθεί πίεση στην εργοδοτική πλευρά για να προαχθούν και να διαφυλαχθούν τα συμφέροντα των εργαζομένων. Από τον παραπάνω ορισμό προκύπτει ότι τα βασικά στοιχεία της απεργίας είναι τρία: α) η αποχή από την εργασία, με την έννοια της διακοπής της παροχής εργασίας ή της μείωσης της προσφερόμενης ποσότητας εργασίας, β) ο ομαδικός χαρακτήρας, που σημαίνει ότι η απεργία αποτελεί συλλογικό φαινόμενο και πραγματοποιείται για την επιδίωξη συλλογικών συμφερόντων και γ) ο αγωνιστικός σκοπός. Κάθε περιστατικό που συγκεντρώνει τα παραπάνω στοιχεία είναι απεργία, ανεξάρτητα από το αν είναι νόμιμη ή παράνομη. Για να είναι νόμιμη η απεργία πρέπει, όπως ορίζει το Σύνταγμα, να κηρύσσεται από τις νόμιμα συστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις. Η αδέσποτη απεργία απαγορεύεται. Επιπλέον ο σκοπός της πρέπει να συνδέεται μόνο με τη προαγωγή και διαφύλαξη των οικονομικών και γενικά εργασιακών συμφερόντων των εργαζομένων. Σε αυτά προστέθηκαν με το ν. 1264/1982 (άρθρο 19 § 1) και τα ασφαλιστικά και συνδικαλιστικά δικαιώματα.

Η απεργία μπορεί να εμφανίζεται με διάφορες μορφές. Η κλασική μορφή απεργίας είναι η διεκδικητική. Οι απεργοί προβάλλουν συγκεκριμένα αιτήματα, τα οποία επιδιώκουν να ικανοποιήσουν άμεσα κάμπτοντας τη θέληση του εργοδότη. Πολλές φορές παίρνει το χαρακτήρα απεργίας αόριστης διάρκειας. Η απεργία μπορεί να είναι προειδοποιητική, όταν οι απεργοί επιδιώκουν απλά να επιδείξουν προς τον εργοδότη την αποφασιστικότητά τους να διεκδικήσουν και με πιο δυναμικό τρόπο τα αιτήματά τους. Αυτή έχει μικρή διάρκεια. Σύντομη διάρκεια εμφανίζει και η απεργία διαμαρτυρίας, με την οποία εκφράζεται έντονη διαμαρτυρία για συγκεκριμένο εργασιακό θέμα. Ιδιαίτερα αποτελεσματική, λόγω της ζημίας που προκαλεί στον εργοδότη, είναι η μερική απεργία,¹⁶ ιδίως με τη

---

¹⁶ Στην περίπτωση της μερικής απεργίας που περιάγει τον εργοδότη σε αντικειμενική αδυναμία να δεχθεί την εργασία των μη απεργούντων, η άρνησή του να τους απασχολήσει δεν αποτελεί άσκηση του απαγορευμένου δικαιώματος της ανταπεργίας (213/1993 Προεδ. Εφ. Πατρών).

μορφή της περιστροφικής, όπου δεν απεργεί όλο το προσωπικό μιας επιχείρησης αλλά ορισμένοι εργαζόμενοι που κατέχουν θέσεις-κλειδιά ή τα διάφορα τμήματα της επιχείρησης απεργούν διαδοχικά. Συχνά στη πράξη πραγματοποιούνται στάσεις εργασίας¹⁷ ή διαλείπουσα απεργία. Οι εργαζόμενοι απέχουν από την εργασία τους ορισμένο χρονικό διάστημα ανά τακτά διαστήματα (ημέρα, εβδομάδα). Οι στάσεις εργασίας θεωρούνται ενιαία απεργία όταν τα αιτήματα είναι ίδια και δεν μεταβάλλεται η περιοδικότητα των αποχών. Επίσης μπορεί να πραγματοποιηθεί λευκή ή αφανής απεργία, στην οποία οι εργαζόμενοι δεν απέχουν από την εργασία τους, παρέχουν όμως μειωμένη ποσότητα εργασίας (π.χ. με επιβράδυνση του ρυθμού παραγωγής). Άλλη μορφή απεργίας, η οποία όμως, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως είναι παράνομη, είναι η αδέσποτη απεργία, που κηρύσσεται από ομάδα εργαζομένων που συγκροτείται ευκαιριακά για αυτό το σκοπό και όχι από συνδικαλιστική οργάνωση. Ο ν. 1264/1982 στο άρθρο 19 αναγνωρίζει και την απεργία αλληλεγγύης, εφόσον η έκβαση της κύριας απεργίας θα έχει άμεσες επιπτώσεις στα συμφέροντα αυτών που κάνουν την απεργία αλληλεγγύης.¹⁸ Μια απεργία μπορεί να έχει ως αποδέκτη το κράτος (νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική εξουσία), οπότε γίνεται λόγος για πολιτική απεργία. Η απεργία αυτή είναι νόμιμη όταν τα αιτήματα της σχετίζονται με τα οικονομικά και εν γένει εργασιακά συμφέροντα των εργαζομένων, τα οποία μόνο το κράτος μπορεί να ρυθμίσει (π.χ. απεργία με αιτήματα σχετικά με το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης). Αντίθετα, είναι παράνομη η πολιτική απεργία που αποσκοπεί στην υποστήριξη πολιτικής παράταξης ή ιδεολογίας ή στην επιβολή ορισμένου πολιτικού προσανατολισμού των κυβερνώντων, καθώς και αυτή που στρέφεται κατά της δικαστικής εξουσίας.

2. Περιεχόμενο του δικαιώματος απεργίας

Η απεργία ως δικαίωμα διακηρύχθηκε για πρώτη φορά στο άρθρο 23 § 2 του Συντάγματος του 1975. Η συνταγματική κατοχύρωση συνεπάγεται απόλυτη προστασία για το δικαίωμα, το οποίο δε μπορεί να καταργηθεί ή να περιοριστεί με

---

¹⁷ Οι στάσεις εργασίας αποτελούν αποδεκτή μορφή απεργίας (213/1993 Προεδ. Εφ. Πατρών).

¹⁸ Κατά την απόφαση 1298/1987 του Μον. Πρωτ. Αθηνών, η απεργία αλληλεγγύης είναι νόμιμη όταν αποσκοπεί στην προστασία του συλλογικού συμφέροντος των μισθωτών (π.χ. προστασία μισθωτών που διώκονται για νόμιμη συνδικαλιστική δράση). Επίσης, η απόφαση 77/2007 έκρινε νόμιμη απεργία αλληλεγγύης που κηρύχθηκε από συνδικαλιστική οργάνωση με αίτημα την επαναπρόσληψη καταχρηστικά απολυθέντων εργαζομένων μελών της, παρά τη μακρά διάρκειά της.

νόμο. Αποτελεί θεμελιώδες ατομικό και κοινωνικό δικαίωμα. Όπως προκύπτει από το Σύνταγμα, αλλά και από το άρθρο 19 § 1 του ν. 1264/1982, κατά το οποίο «η απεργία αποτελεί δικαίωμα των εργαζομένων», το δικαίωμα της απεργίας ανήκει ατομικά στους εργαζομένους, με την έννοια ότι ο κάθε εργαζόμενος είναι ελεύθερος να προσχωρήσει σε απεργία που έχει κηρυχθεί νόμιμα, να απόσχει ή να αποχωρήσει από αυτή. Ωστόσο το δικαίωμα αυτό ασκείται συλλογικά και με τον τρόπο αυτό κοινωνικοποιείται. Η απεργία αποφασίζεται, κηρύσσεται και οργανώνεται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις. Το δικαίωμα της απεργίας έχει αμυντική, προστατευτική και διεκδικητική διάσταση. Η αμυντική ενέργεια του δικαιώματος είναι απόλυτη. Ο φορέας του δικαιώματος προστατεύεται απέναντι σε κάθε μορφής κρατική ή ιδιωτική εξουσία. Η άσκηση του δικαιώματος είναι ελεύθερη από οποιαδήποτε κρατική ή εργοδοτική άδεια ή πίεση. Η απόφαση και η εκτέλεση της απεργίας δεν μπορούν να παρακωλυθούν. Η συμμετοχή σε νόμιμη απεργία δεν συνεπάγεται για τον εργαζόμενο αστικές, πειθαρχικές ή ποινικές κυρώσεις. Η αποχή του από την εργασία δε θεωρείται παράβαση της συμβατικής του υποχρέωσης για παροχή εργασίας ή καταγγελία της σύμβασης εργασίας. Η απεργία αναστέλλει, για όσο χρόνο διαρκεί την εργασιακή σχέση, δεν την λύνει. Από την άλλη πλευρά, η απόλυση εργαζομένου για το λόγο ότι συμμετείχε σε νόμιμη απεργία έχει κριθεί καταχρηστική. Αλλά και η απόφαση του εργαζομένου να μη συμμετάσχει στην απεργία ή να αποχωρήσει από αυτή δε μπορεί να συνεπάγεται δυσμενείς συνέπειες γι' αυτόν (π.χ. αποβολή από τη συνδικαλιστική οργάνωση) γιατί η απεργία είναι δικαίωμα και όχι υποχρέωση. Επιπλέον η κηρυγμένη από συνδικαλιστική οργάνωση απεργία περιβάλλεται με τεκμήριο νομιμότητας, μέχρι την τυχόν αναγνώριση της ως παράνομης με δικαστική απόφαση. Όσον αφορά στην προστατευτική διάσταση του δικαιώματος, το κράτος οφείλει να λαμβάνει κάθε κατάλληλο μέτρο για τη διασφάλιση και προστασία του δικαιώματος απέναντι σε κάθε προσβολή (π.χ. παράνομες απειλές του εργοδότη σχετικά με δυσμενείς για τους εργαζόμενους συνέπειες σε περίπτωση που αυτοί συμμετάσχουν σε νόμιμη απεργία). Το διεκδικητικό/διασφαλιστικό περιεχόμενο του δικαιώματος συνίσταται στο ότι η απεργία αποτελεί ένα αγωνιστικό μέσο στα χέρια των εργαζομένων για την εξασφάλιση των εργασιακών τους δικαιωμάτων και

την προώθηση και διεκδίκηση, με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο, των σχετικών συμφερόντων τους.

3. Φορείς και αποδέκτες του δικαιώματος απεργίας

Φορείς του δικαιώματος απεργίας είναι κατ' αρχάς οι εργαζόμενοι και συγκεκριμένα όσοι παρέχουν εξαρτημένη εργασία. Το δικαίωμα δεν ανήκει μόνο στα μέλη των συνδικαλιστικών οργανώσεων, αλλά και στους μη συνδικαλισμένους(άρθρο 20 § 4 του ν. 1264/1982). Το Σύνταγμα δεν διακρίνει μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών εργαζομένων, με αποτέλεσμα και οι τελευταίοι να δικαιούνται να ασκήσουν το σχετικό δικαίωμα. Φορέας όμως του δικαιώματος σε συλλογικό επίπεδο είναι οι αρμόδιες συνδικαλιστικές οργανώσεις, οι οποίες παρέχουν στους εργαζομένους τη νομιμοποίηση για τη πραγμάτωση του ατομικού τους δικαιώματος. Σ' αυτές ανήκει η κήρυξη και η οργάνωση της απεργίας, η μορφή της, η τακτική, ο καθορισμός των σκοπών και η διάρκεια της. Σ' αυτές άλλωστε ανήκει και η ικανότητα να διαπραγματεύονται και να συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις εργασίας.¹⁹ Σύμφωνα με τη νομολογία του ΣτΕ, δεν αποτελεί απεργία, κατά την έννοια του άρθρου 23 § 2 του Συντάγματος, η αποχή ελεύθερων επαγγελματιών από την άσκηση του επαγγέλματός τους.²⁰ Ωστόσο επειδή και για τους ελεύθερους επαγγελματίες συντρέχει ανάγκη συλλογικής προάσπισης των επαγγελματικών τους συμφερόντων, ιδίως απέναντι στην κρατική εξουσία, και λόγω του ότι είναι φορείς της συνδικαλιστικής ελευθερίας, πρέπει να θεωρήσουμε ότι η συλλογική, εκούσια και πρόσκαιρη αποχή τους από την εργασία κατοχυρώνεται στην § 1 του άρθρου 23 του Συντάγματος.²¹

Αποδέκτες του δικαιώματος απεργίας είναι τόσο το κράτος όσο και οποιαδήποτε ιδιωτική εξουσία (κυρίως οι εργοδότες).

4. Οριοθέτηση και περιορισμοί του δικαιώματος απεργίας

Το δικαίωμα της απεργίας οριοθετείται όπως όλα τα θεμελιώδη δικαιώματα. Επομένως, πρέπει να ασκείται με τέτοιο τρόπο ώστε να μην προσβάλλει τα

¹⁹ Καρακατσάνης Α., Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1992, σελ. 225.

²⁰ ΣτΕ 2512/1997, Ολ., ΕλλΔνη 1997, σελ. 1924.

²¹ Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2002, σελ. 498.

δικαιώματα των άλλων, να μην παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη (άρθρο 5 § 1 Σ) και να συμβάλλει στην πραγμάτωση της κοινωνικής προόδου μέσα σε ελευθερία και δικαιοσύνη (άρθρο 25 § 2 Σ). Επίσης απαγορεύεται η καταχρηστική άσκησή του (άρθρο 25 § 3 Σ).²² Η άσκηση του δικαιώματος της απεργίας δεν πρέπει, κατά το 281 ΑΚ, να υπερβαίνει προφανώς τα όρια που επιβάλλουν η καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή ο κοινωνικός ή οικονομικός σκοπός του δικαιώματος.²³ Το δικαίωμα της απεργίας οριοθετείται ειδικότερα από το ν. 1264/1982. Στη § 1 εδ. α' του άρθρου 19 του εν λόγω νόμου αναγνωρίζεται η απεργία αλληλεγγύης. Σύμφωνα με τη § 2 εδ. γ' του ίδιου άρθρου απαιτείται προειδοποίηση του εργοδότη ή της συνδικαλιστικής του οργάνωσης 24 τουλάχιστον ώρες προτού πραγματοποιηθεί η απεργία. Η καλή πίστη επιβάλλει και τη γνωστοποίηση των αιτημάτων με την προειδοποίηση, αν αυτά δεν είναι από πριν γνωστά. Απεργία που γίνεται χωρίς εμπρόθεσμη προειδοποίηση του εργοδότη είναι παράνομη, ενώ η μη γνωστοποίηση των αιτημάτων, όπου απαιτείται, μπορεί να καθιστά την απεργία καταχρηστική.²⁴ Το άρθρο 21 § 1 προβλέπει την υποχρέωση της συνδικαλιστικής οργάνωσης, που κηρύσσει την απεργία, να διαθέτει, κατά τη διάρκειά της, το αναγκαίο προσωπικό ασφαλείας για την ασφάλεια των εγκαταστάσεων της επιχείρησης και την πρόληψη καταστροφών ή ατυχημάτων. Τέλος, στο άρθρο 22 § 1 και 2 προβλέπεται η απαγόρευση της πρόσληψης απεργοσπαστών κατά τη διάρκεια της απεργίας και η ανταπεργία.

Οι συνταγματικοί περιορισμοί που τίθενται στο δικαίωμα της απεργίας προβλέπονται στο άρθρο 23 § 2 εδ β' του Συντάγματος. Πιο συγκεκριμένα, το Σύνταγμα απαγορεύει οποιαδήποτε μορφή απεργίας στους δικαστικούς λειτουργούς και όσους υπηρετούν στα σώματα ασφαλείας και παρέχει τη δυνατότητα στον νομοθέτη να θέτει ειδικότερους περιορισμούς στους υπαλλήλους του δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των ν.π.δ.δ., καθώς και στο προσωπικό των δημοσίου χαρακτήρα ή κοινωφελών επιχειρήσεων, εφόσον η λειτουργία τους έχει ζωτική σημασία για την εξυπηρέτηση ζωτικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου. Πάντως

---

²² Η απεργία είναι καταχρηστική όταν η ζημία που προκαλεί στον εργοδότη καθίσταται αφόρητη και φθάνει μέχρι του σημείου να προκαλεί την οικονομική κατάρρευση της επιχείρησης (213/1993 Προεδ. Εφ. Πατρών).

²³ Εφ. Αθηνών 2522/1990, ΝοΒ 1990, σελ. 1345.

²⁴ Καρακατσάνης Α., Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1992, σελ.240- 241.

οι περιορισμοί αυτοί δεν μπορούν να φθάνουν μέχρι την κατάργηση του δικαιώματος ή την παρεμπόδιση της άσκησής του. Πρόκειται για περιορισμό των περιορισμών, που δεσμεύει τον κοινό νομοθέτη κατά την εισαγωγή των περιορισμών του δικαιώματος της απεργίας. Έτσι, όσον αφορά στις υπηρεσίες, τους οργανισμούς και τις επιχειρήσεις που προβλέπονται στο άρθρο 19 § 1 του ν. 1264/1982, πρέπει να διατίθεται, εκτός από το προσωπικό ασφαλείας, και προσωπικό για την αντιμετώπιση των στοιχειωδών αναγκών του κοινωνικού συνόλου κατά τη διάρκεια της απεργίας (άρθρο 21 § 2 ν. 1264/1982). Επίσης η κήρυξη της απεργίας δε μπορεί να πραγματοποιηθεί προτού περάσουν 4 πλήρεις ημέρες από τη γνωστοποίηση των αιτημάτων και των λόγων που τα θεμελιώνουν,²⁵ η οποία γίνεται με έγγραφο που κοινοποιείται με δικαστικό επιμελητή στον εργοδότη ή στους εργοδότες, στο εποπτεύον Υπουργείο και στο Υπουργείο Εργασίας. Η απεργία, που θα γίνει στη συνέχεια, δεν μπορεί να έχει αιτήματα διαφορετικά από εκείνα που γνωστοποιήθηκαν (άρθρο 20 § 2 ν. 1264/1982).

5. Θεσμική Εφαρμογή

Η απεργία είναι δικαίωμα σύμφυτο προς το συνδικαλιστικό χώρο, αποτελεί μερικότερη εκδήλωση της γενικότερης συνδικαλιστικής ελευθερίας και δεν ανήκει στο περιεχόμενο της εργασιακής σχέσης. Λόγω έλλειψης αιτιώδους συνάφειας μεταξύ θεμελιώδους δικαιώματος και διαπροσωπικής σχέσης- θεσμού, δεν είναι νόμιμη η απόλυση εργαζομένων για το λόγο ότι άσκησαν το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα της απεργίας. Ως προς αυτό υπάρχει άλλωστε πληθώρα δικαστικών αποφάσεων. Επιπλέον, δεν επιτρέπεται συμφωνία μεταξύ εργοδότη και εργαζομένου ότι ο δεύτερος δεν θα ασκεί το δικαίωμα απεργίας. Μια τέτοια συμφωνία δεν θα έχει νομική δύναμη.

---

²⁵ Με την απόφαση 2528/1994 κρίθηκε παράνομη η απεργία των ιπτάμενων, συνοδών και φροντιστών της Ολυμπιακής Αεροπορίας λόγω μη διάθεσης του αναγκαίου προσωπικού ασφαλείας και της μη γνωστοποίησης των αιτημάτων 4 μέρες πριν τη κήρυξή της.

ΣΥΜΠΕΡΣΑΜΑΤΑ- ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η συνδικαλιστική ελευθερία κατοχυρώνεται στο άρθρο 23 § 1 του Συντάγματος και σε διεθνείς συμβάσεις, όπως η 87^η ΔΣΕ, οι οποίες έχουν επικυρωθεί από την Ελλάδα και έχουν αυξημένη ισχύ. Αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα που κατακτήθηκε μετά από μακροχρόνιους αγώνες και κινητοποιήσεις των εργαζομένων και συμβάλλει στην προώθηση των εργασιακών συμφερόντων τους, παρέχοντας τους τη δυνατότητα να διεκδικούν καλύτερους όρους εργασίας.

Στο πλαίσιο του άρθρου 23 § 1 Σ. αναγνωρίζεται η συνδικαλιστική ελευθερία ως ατομικό δικαίωμα, του οποίου η αμυντική διάσταση είναι απόλυτη, με την έννοια ότι το συνδικαλιστικό δικαίωμα προστατεύεται έναντι κάθε προσβολής είτε αυτή προέρχεται από το κράτος είτε από ιδιώτες, ιδίως τους εργοδότες. Οι εργαζόμενοι δικαιούνται να ιδρύουν συνδικαλιστικές οργανώσεις, να συμμετέχουν σε ήδη υπάρχουσες και να αποχωρούν ελεύθερα από αυτές. Περαιτέρω, η συνδικαλιστική ελευθερία κατοχυρώνεται ως συλλογικό δικαίωμα. Προστατεύεται η υπόσταση των συνδικαλιστικών οργανώσεων, η εσωτερική τους αυτονομία και η ελεύθερη δράση τους. Κατοχυρώνεται, επιπλέον, ο ελεύθερος συνδικαλισμός, ως θεσμός που συμβάλλει στην προστασία των οικονομικά ασθενέστερων εργαζομένων και στη διατήρηση ή αποκατάσταση της κοινωνικής ειρήνης.

Ιδιαίτερη αξία έχει η κατοχύρωση της συλλογικής αυτονομίας στο άρθρο 22 § 2 Σ. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις εργαζομένων και εργοδοτών δικαιούνται να διαμορφώνουν αυτόνομα, με συλλογικές διαπραγματεύσεις και σύναψη συλλογικών συμβάσεων εργασίας, τους όρους των εργασιακών σχέσεων, ενώ το κράτος παραμένει ουδέτερο στη κοινωνική διαμάχη. Τέλος, στο πλαίσιο του άρθρου 23 § 2 Σ. κατοχυρώνεται το δικαίωμα της απεργίας, ως συναφές με τη συνδικαλιστική ελευθερία δικαίωμα. Η απεργία αποτελεί ένα ισχυρό όπλο στα χέρια των μισθωτών που ενισχύει την διαπραγματευτική τους δύναμη απέναντι στον οικονομικά και διαπραγματευτικά ισχυρό εργοδότη και τους διευκολύνει στην προάσπιση των κοινών συμφερόντων τους.

CONCLUSIONS- SUMMARY

The syndical freedom is guaranteed in the article 23 § 1 of Constitution and in international conventions, as the 87th International Convention of Work, which has been ratified by Greece and has increased force. It constitutes fundamental right that was conquered after long-lasting fights and mobilizations of workers and it contributes in the promotion of their labour interests, providing them the possibility of claiming better terms of work.

In the frame of article 23 § 1 of Constitution is recognized the syndical freedom as personal right, the defensive dimension of which is absolute, with the significance that the syndical right is protected against each offence or this emanates from the state or from private persons, especially the employers. The workers are eligible to found trade-unions, to participate in already existing and to withdraw freely from them. Furthermore, the syndical freedom is guaranteed as collective right. The substance of trade-unions, their internal autonomy and their free action are protected. Moreover, is guaranteed the free syndicalism, as institution that contributes in the protection of economically worse workers and in the maintenance or re-establishment of social peace.

Particular value has the consolidation of collective autonomy in the article 22 § 2 of Constitution. The organizations of workers and employers is eligible to shape autonomously, with collective negotiations and collective conventions of work, the terms of labour relations, while the state remains neutral in the social conflict. Finally, in the frame of article 23 § 2 of Constitution is guaranteed the right of strike, as relevant with the syndical freedom. The strike constitutes a powerful arm in the hands of workers that strengthen their negotiation force opposite in the economically and negotiation powerful employer and facilitate them in the defence of their common interests.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

- 1) Βαής Θεόδωρος, Το συνδικαλιστικό δικαίωμα: προέλευση, φύση και προστασία, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1990

- 2) Δαγτόγλου Π. Δ., Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα Β', Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2005
- 3) Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος Γ'- Ημίτομος Ι, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 2005
- 4) Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Ειδικό Μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος ΙΙΙ, Ημ. Β', Αθήνα, 2005
- 5) Θεοδώρου Θεόδωρος, Συνδικαλιστικό Δίκαιο: Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο,, Εκδόσεις Τολίδη, Αθήνα, 1983
- 6) Καρακατσάνης Αλέξανδρος, Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1992
- 7) Κασιμάτης Γεώργιος (με τη συνεργασία Βιδάλη Τ., Δημητρόπουλου Π., Παπακωνσταντίνου Απ., Παπανικολάου Κ.), Το Σύνταγμα της Ελλάδας και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2001
- 8) Κουκιάδης Ιωάννης, Εργατικό Δίκαιο, Συλλογικές Εργασιακές Σχέσεις, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 1997
- 9) Λεβέντης Γεώργιος, Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, Εκδόσεις Δελτίου Εργατικής Νομοθεσίας, Αθήνα, 2007
- 10) Μουδόπουλος Σταύρος, Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2005
- 11) Μουδόπουλος Σταύρος, Κανόνες προστασίας των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2005
- 12) Χρυσόγονος Κώστας, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2002

Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις

- 1) <http://www.dsanet.gr>
- 2) <http://www.lawnet.gr>
- 3) <http://www.inegsee.gr>
- 4) <http://gsee.gr>
- 5) www.somtechnik.gr/Pravo/Synd.htm

- 6) <http://www.greeklaws.com/pubs/uploads>
- 7) <http://lawdb.intrasoftnet.com>

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

- 1) Μον. Πρωτ. Αθ. 2749/1977, ΝοΒ 1977, σελ. 570, Συνδικαλιστική δράση υπαλλήλου της «ΒΑΜΒΥΛΙΝΟ»
- 2) ΑΠ 1/80, ΤοΣ 1981, σελ. 301, Υπόθεση σωματείου εργαζομένων στα Σκύδρα Πέλλας
- 3) ΣτΕ (Ολομέλεια) 2260/1982, δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Υπόθεση Φαρμακευτικού Συλλόγου Αττικής, Ικανότητα σύναψης συλλογικής σύμβασης εργασίας
- 4) ΑΠ 1039/1987, δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Καταγγελία εργασιακής σχέσης εργοδηγού χημικού από εργοστάσιο κονσερβοποιίας και ζύμης λόγω νόμιμης συνδικαλιστικής δράσης
- 5) Μον. Πρωτ. Αθ. 1298/1987, ΕΕΔ 1988 και δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Απεργία Αλληλεγγύης
- 6) ΑΠ (Τμ. Β΄) 1202/1988, ΕΕΔ 1989, σελ. 467, Παραχώρηση γραφείου σε συνδικαλιστική οργάνωση
- 7) Μον. Πρωτ. Αθ. 2834/1988, δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Προειδοποίηση του εργοδότη πριν την κήρυξη απεργίας
- 8) Εφ. Αθ. 2522/1990, ΝοΒ 1990, σελ.1345, Καταχρηστική απεργία
- 9) ΣτΕ 293/ 1991, ΤοΣ 1991, σελ. 391, Απόλυση συνδικαλιστικού στελέχους για λόγο άλλο από τους περιοριστικά στο νόμο αναφερόμενους
- 10) ΑΠ (Τμ. Β΄) 894/1992, ΕΕΔ 1993, σελ. 607 και δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Απόλυση εργαζομένου από εργοστάσιο κλωστοϋφαντουργίας στο Ασπρόχωμα Καλαμάτας εξαιτίας της συνδικαλιστικής του δράσης και χωρίς την τήρηση της σχετικής διαδικασίας
- 11) ΑΠ 1469/ 1992, δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Εργαζόμενοι μέλη συγχρόνως δύο συνδικαλιστικών οργανώσεων της ίδιας κατηγορίας
- 12) Πρόεδρος Εφ. Πατρ. 213/1993, ΕΕΔ 1993, σελ. 978, Υπόθεση Pirelli Hellas S.A.- Έννοια νόμιμης απεργίας και ανταπεργία

- 13) Εφ. Θεσ/κης 2142/1994, ΕΕΔ 1994, σελ. 891 και δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Καταχρηστική απόλυση εργαζομένου σε τμήμα κονσερβοποιίας εργοστασίου στη Σίνδο Θεσσαλονίκης για λόγους εκδίκησης και εχθρότητας λόγω νόμιμης συνδικαλιστικής δράσης
- 14) Μον. Πρωτ. Αθ. 2528/1994, ΕΕΔ 1995, σελ. 270, Παράνομη απεργία των ιπτάμενων συνοδών και φροντιστών της Ολυμπιακής Αεροπορίας
- 15) ΣτΕ 4991/1996, δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Υπόθεση Α.Ε. «Ζύμαι Αρτοποιίας Νίκογλου-ΖΑΝΑΕ. Α.Ε.» στη Θεσσαλονίκη, Προστασία συνδικαλιστικών στελεχών
- 16) ΑΠ 993/1996, δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Καταγγελία σύμβασης εργασίας συνδικαλισμένου δημοσιογράφου σε εφημερίδα για λόγους εκδίκησης και εχθρότητας
- 17) ΣτΕ 2512/1997, Ολ., ΕλλΔνη 1997, σελ. 1924, Αποχή ελεύθερων επαγγελματιών από την εργασία
- 18) ΑΠ (Τμ. Β') 520/1998, ΕΕΔ 1999, σελ. 613, Απόλυση λόγω νόμιμης συνδικαλιστικής δράσης
- 19) ΑΠ 908/1998, Καταγγελία σύμβασης εργασίας λόγω συμμετοχής του εργαζομένου σε απεργία που κηρύχθηκε παράνομη
- 20) ΑΠ 1104/1998, δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Προστασία κάθε εργαζομένου, συνδικαλισμένου ή όχι, εφόσον η δράση του αποβλέπει στην εκπλήρωση συλλογικού και όχι ατομικού συμφέροντος
- 21) Εφ. Αθ. 441/1999, δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Αντισυνταγματική η παρακράτηση συνδικαλιστικής συνδρομής από μη μέλη συνδικαλιστικών
- 22) Εφ. Αθ. 5799/2001, δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Παράνομη απεργία εργαζομένων στην Ολυμπιακή Αεροπορία
- 23) Εφ. Αθ. 6307/2002, δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Αρχή πολλαπλότητας σωματείων
- 24) Εφ. Θεσ/κης 2040/2003, δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Καταγγελία σύμβασης εργασίας μέλους συνδικαλιστικής οργάνωσης
- 25) Εφ. Αθ. 5913/2003, δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Απόλυση συνδικαλισμένου εργαζομένου σε τυπογραφικό τμήμα ξενοδοχειακής επιχείρησης λόγω οικονομικοτεχνικών μεταβολών

- 26) ΣτΕ 1786/2004, δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Κατοχύρωση συνδικαλιστικής ελευθερίας και υπέρ των ανηκόντων στο Πυροσβεστικό Σώμα δημοσίων πολιτικών υπαλλήλων
- 27) ΑΠ 905/2004, δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Σωματειακή και συνδικαλιστική αυτονομία και σχέση της με τη θετική συνδικαλιστική ελευθερία
- 28) Μον. Πρωτ. Πατρών 77/2007, δημοσ. ΝΟΜΟΣ, Νόμιμη απεργία αλληλεγγύης.

Περίληψεις και κείμενα αποφάσεων

Μον. Πρωτ. Αθ. 1298/1987

Περίληψη: Απεργία. Δυνατότητα με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου σωματείου να κηρυχθεί μία μόνο φορά μέσα στην ίδια εβδομάδα ολιγόωρη στάση εργασίας. Κήρυξη περισσότερων στάσεων μπορεί να γίνει μόνο με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης. Μη νόμιμη η λευκή εξουσιοδότηση της συνέλευσης προς το Διοικητικό Συμβούλιο για κήρυξη ή μη απεργίας. Απεργία αλληλεγγύης. Είναι νόμιμη όταν αποσκοπεί στην προστασία του συλλογικού συμφέροντος των μισθωτών (προστασία μισθωτών που διώκονται για νόμιμη συνδικαλιστική δράση). Η μη γνωστοποίηση των αιτημάτων καθιστά την απεργία καταχρηστική. Η μη διάθεση του αναγκαίου προσωπικού ασφαλείας καθιστά την απεργία παράνομη. Ο εργοδότης που δηλώνει ότι δεν θα δεχθεί την προσφορά υπηρεσιών του προσωπικού ασφαλείας γίνεται υπερήμερος δανειστής. Παραβίαση του εργοδότη συμφωνίας περί των μισθωτών που θα απολύονται και του ποσοστού των απολύσεων. Νόμιμες απεργιακές κινητοποιήσεις για επαναπρόσληψη απολυθέντων.

Δικαστής ο Πρωτοδίκης κ. Νικ. Πιπιλίγκας

Δικηγόροι οι κ.κ. Λεων. Θεοδώρου Χρ. Ζήσης, Χαρ. Δάμος.

Με την διάταξη του άρθρου 20 παρ. 1 ν. 1264/1982 ορίζεται ότι η απεργία στις πρωτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις κηρύσσεται με απόφαση της γενικής συνελεύσεως.

Για ολιγόωρες στάσεις, εφόσον δεν πραγματοποιούνται την ίδια μέρα ή μέσα στην ίδια εβδομάδα, αρκεί απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου, εκτός αν το καταστατικό ορίζει διαφορετικά. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι το Δ.Σ. μιας πρωτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργανώσεως μπορεί να κηρύξει μια μόνο ολιγόωρη στάση εργασίας μέσα στην ίδια εβδομάδα, όπως μπορεί να κηρύξει στάσεις εργασίας, στις επόμενες εβδομάδες ανά μια. Για την κήρυξη όμως περισσότερων στάσεων εργασίας, οι οποίες αποτελούν μορφή απεργίας (Ολ. Α.Π. 1100/1986 , ΔΕΝ 42, 1217) μέσα στην ίδια εβδομάδα ή την ίδια μέρα, απαιτείται απόφαση της γενικής συνέλευσης, ανεξαρτήτως του χρόνου διάρκειας κάθε στάσης. Η γενική όμως συνέλευση, αφού αποφασίσει την απεργία, μπορεί να αναθέσει την ρύθμιση των λεπτομερειών στο Δ.Σ., όπως λ.χ. τον καθορισμό της ακριβούς ημέρας και ώρας λήξεως κάθε απεργιακής κινητοποιήσεως, την διακοπή ή την αναστολή αυτής και γενικότερα την επιλογή της ειδικότερης μορφής απεργίας μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο που τάσσεται από αυτή, χωρίς όμως να δικαιούνται να δώσει λευκή εξουσιοδότηση στο Δ.Σ. να κηρύξει ή να μην κηρύξει απεργία και να αφήσει σ' αυτό απόλυτη πρωτοβουλία στο όλο θέμα της απεργίας, διότι έτσι θα υπήρχε καταστρατήγηση της ανωτέρω διατάξεως με την οποία η εξουσία προς κήρυξη απεργίας ανήκει στην γενική συνέλευση της πρωτοβάθμιας συνδικαλιστικής οργανώσεως (Τραυλός Τζανετάτος "Ζητήματα από την κήρυξη διαδοχικών στάσεων εργασίας εις ΝοΒ 30, 1433 ιδίως σελ. 1440, Βάγιας «Η νομική προπαρασκευή της απεργίας» ΕΕργΔ 40, 706 ιδίως, σελ. 710 Λεβέντης «Ζητήματα απεργίας-ανταπεργίας» ΔΕΝ 41,369, ε.α. 5817/1985 ΔΕΝ 41,895, βλ. υπό το προϊσχύσαν δίκαιο ν. 330/1976, Α.Π.95/1981 ΕΕργΔ 40, 727, ΕΑ 8272/1980 ΔΕΝ 37, 355). Εξάλλου από τη διάταξη του άρθρου 19 παρ. 3 εδ. α ν. 1264/1982, ορίζεται ότι η απεργία αποτελεί δικαίωμα των εργαζομένων και ασκείται από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις σαν μέσο για την διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών, εργασιακών, συνδικαλιστικών και ασφαλιστικών συμφερόντων των εργαζομένων και ως εκδήλωση αλληλεγγύης για τους αυτούς σκοπούς. Επομένως η απεργία αλληλεγγύης, ιδίως στις περιπτώσεις εκείνες που με αυτήν διώκεται η μη απόλυση ή η επαναπρόσληψη μισθωτών της ίδιας επιχειρήσεως είναι νόμιμη, υπό την προϋπόθεση βεβαίως ότι αυτή αποσκοπεί στην προστασία του συλλογικού συμφέροντος των μισθωτών όπως λ.χ. όταν αυτό έγινε λόγω της νόμιμης

συνδικαλιστικής δραστηριότητας του μισθωτού, όχι όμως και στην περίπτωση κατά την οποία η απόλυση έγινε λόγω ακαταλληλότητας του μισθωτού, η παραβάσεως των υποχρεώσεων του από την εργασία του ή επιβαλλόταν από οικονομοτεχνικούς λόγους, οι οποίοι με τα ορθά κριτήρια θα δικαιολογούσαν την απόλυσή τους, έστω κι αν αυτός είχε επιδείξει συνδικαλιστικής δραστηριότητας (Καρακατσάνης Εργατ. Δικ. τόμ. Β', σελ. 228, Βάγιας ε.α., σελ. 715, Καλομοίρης «Θέματα απεργίας» ΔΕΝ 39, 641, ΕΑ 1597/1984 ΕΕργΔ 43, 517, Ε. Θεσσ. 598/1983 ΕΕργΔ 43,306, Ε. Θεσσ. 1924/1986 προσκομιζ. βλ. υπό το προϋσχύσαν δίκαιον ΑΠ 526/1966 ΝοΒ 15, 427, ΑΠ 68/1967 ΝοΒ 15,747). Περαιτέρω από την διάταξη του άρθρου 19, παρ. 1 εδ. γ'ν. 1264/1982 ορίζεται ότι για την άσκηση του δικαιώματος απεργίας απαιτείται, έστω και προφορικά, προειδοποίηση του εργοδότη ή της συνδικαλιστικής του οργανώσεως 24 ώρες πριν την πραγματοποίησή της. Από την διάταξη αυτή σε συνδυασμό προς τις αρχές που πηγάζουν από την καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη συνάγεται ότι η απεργία είναι καταχρηστική, εάν ο εργοδότης δεν γνώριζε τις επιδιώξεις των απεργών, και συνεπώς η προηγούμενη γνωστοποίηση των αιτημάτων της απεργίας στον εργοδότη επιβάλλεται σε κάθε περίπτωση και όχι μόνο αναφορικά με τις επιχειρήσεις του αρθρ. 19 παρ. 2 ν. 1264/1982, για τις οποίες υπάρχει νομική προς τούτο υποχρέωση από την διάταξη του άρθρου 20 παρ. 2 ν. 1264/1982 (Βάγιας ε.α. σελ. 716 Λεβέντης. «Η καταχρηστική απεργία κατά το Σύνταγμα και το κοινό δίκαιο» ΝοΒ 32, 1236 ιδίως σελ. 1242). Συνήθως όμως στην πράξη, προτού οι εργαζόμενοι αναγκασθούν να χρησιμοποιήσουν το έσχατο μέσο (ULTIMA RATIO) της απεργίας για την ικανοποίηση των αιτημάτων τους έχει περάσει μια περίοδος άλλοτε βραχεία, άλλοτε μακράς συζητήσεως με την εργοδοσία παραστάσεων προς αυτήν, διαπραγματεύσεων, υπομνημάτων με το σκοπό την ειρηνική επίλυση της συλλογικής διαφοράς. Σε περίπτωση που οι εργαζόμενοι υποβάλλουν κάποιο έγγραφο στον εργοδότη με το οποίο τον προειδοποιούν για την κήρυξη απεργίας, δεν απαιτείται να αναγράφονται σ' αυτό ακριβείς εκφράσεις από τις οποίες να προκύπτουν τα αιτήματα των εργαζομένων, αφού η γνωστοποίηση αυτών ως και η προειδοποίηση του εργοδότη μπορεί να γίνουν και προφορικά αρκεί να συνάγεται από την όλη συμπεριφορά αυτών ότι η απεργία γίνεται με ορισμένα αιτήματα. Τυχόν χρησιμοποίηση στο εν λόγω έγγραφο, το οποίο όπως ήδη λέχθηκε, απλώς χρησιμεύει στο να αποδείξει ότι ο

εργοδότης γνώριζε τις επιδιώξεις της απεργίας (βλ. Βάγιας ε.α., σελ. 717), ανεπιτυχών εκφράσεων η φράσεων δεν παραβλάπτει την απεργία (βλ. και άρθρ. 173 Α.κ.). Αντίθετη άποψη, εν όψει της κατά κανόνα ελλιπούς παιδείας των διοικούντων τα επαγγελματικά σωματεία και της ανικανότητάς των προς ακριβόλογο διατύπωση των αιτημάτων, θα οδηγούσε σε αναγνώριση των σχετικών απεργιών ως παρανόμων, γεγονός το οποίο θα αποτελούσε βαρύτατο περιορισμό του συνταγματικώς κατοχυρωμένου με το άρθρ. 23 παρ. 2 Συντ. 1975 δικαιώματος των εργαζομένων προς απεργία (σχετ. Ε.Α. 8272/1980 ΔΕΝ 37,355). Τέλος με την διάταξη του άρθρου 21 παρ. 1 ν. 1264/1982 ορίζεται ότι η συνδικαλιστική οργάνωση η οποία κηρύσσει απεργία φροντίζει κατά την διάρκεια αυτής να υπάρχει το αναγκαίο προσωπικό για την ασφάλεια των εγκαταστάσεων της επιχείρησης προς πρόληψη καταστροφών ή ατυχημάτων, ενώ με την παρ. 2 εδάφ. β' του ίδιου άρθρου ορίζεται ότι οι συνδικαλιστικές οργανώσεις γνωστοποιούν το πρώτο δεκαπενθήμερο του μηνός Ιανουαρίου στον εργοδότη με δικαστικό επιμελητή τον αριθμό και τις ειδικότητες του προσωπικού που διαθέτουν για την ενδεχόμενη άσκηση του δικαιώματος της απεργίας κατά την διάρκεια του χρόνου. Επομένως στην περίπτωση που δεν τηρηθεί η τελευταία αυτή διάταξη, η οποία αποσκοπεί στον καθορισμό του προσωπικού ασφαλείας σε χρόνο που δεν είναι φορτισμένος με την ένσταση που προκαλεί ο απεργιακός αγώνας, ο δε εργοδότης δεν ασκήσει το δικαίωμά του να προσφύγει στην αρμοδία Επιτροπή το δεύτερο δεκαπενθήμερο του ιδίου μήνα (άρθρ. 21 παρ. 2 εδάφ. γ') για να αποφασίσει σχετικά η συνδικαλιστική οργάνωση που κηρύσσει την απεργία έχει την υποχρέωση να διαθέσει στον εργοδότη το αναγκαίο προσωπικό ασφαλείας, πριν την έναρξη της απεργίας. Αν παραλείψει να πράξει τούτο η απεργία είναι παράνομη. (Λεβέντης «Απεργία και προσωπικό ασφαλείας» ΔΕΝ 40, 659, Σ.τ. Ε 1049/1985 ΔΕΝ 42, 961, ΕΑ 5817/1985 ΔΕΝ 41, 895 ιδίως, σελ. 898). Η υποχρέωση αυτή βαρύνει κάθε συνδικαλιστική οργάνωση, ακόμη κι αν η επιχείρηση δεν υπάγεται σε μια από τις επιχειρήσεις του αρθρ. 19 παρ. 2 ν. 1264/1982, (Σ.τ.Ε. 1066) το δε προσωπικό ασφαλείας υπάγεται στο διευθυντικό δικαίωμα του εργοδότη (Βάγιας ε.α., σελ. 722, Ε.Α. 526/1981 ΕΕργΔ 40,334, Ε.Α.3399/1981 ΕΕργΔ 40,336), ο οποίος όμως δεν μπορεί να το χρησιμοποιεί σε εργασία η οποία αποβλέπει στην κανονική λειτουργία της επιχειρήσεως (Ντάσιος Εργ. Δικον. Δικ. τόμ. ΒΙΙ, σελ. 965), οφείλει δε να του

καταβάλλει τις αποδοχές του. Σε περίπτωση όμως που ο εργοδότης, προφανώς εκ του ότι είναι υποχρεωμένος να καταβάλλει τις αποδοχές του προσωπικού ασφαλείας χωρίς όμως συγχρόνως να μπορεί να το χρησιμοποιήσει στην παραγωγική διαδικασία, δηλώσει εκ των προτέρων ότι δεν πρόκειται να δεχθεί την προσφορά των υπηρεσιών του προσωπικού ασφαλείας καθίσταται υπερήμερος δανειστής (άρθρ. 349,350 Α.Κ.) και η συνδικαλιστική οργάνωση δεν είναι υποχρεωμένη πλέον να επαναλαμβάνει την ανωτέρω προσφορά πριν την κήρυξη κάθε απεργιακής κινητοποιήσεως, αφού το μέτρο αυτό θα ήταν όλως, άσκοπο, ο εργοδότης δε είναι πλέον υποχρεωμένος, εάν αλλάξει γνώμη, να ζητήσει από την συνδικαλιστική οργάνωση να του διαθέσει το αναγκαίο προσωπικό ασφαλείας, και μόνο σε περίπτωση αρνήσεως της τελευταίας, καθίσταται παράνομη η απεργία (ομοίως επί αποδοχών υπερημερίας μετά την απόκρουση της προσφοράς των υπηρεσιών του μισθωτού Καρακατσάνης Εργατ. Δίκ. τόμ. α', σελ. 185, Α.Π. 382/1971 ΝοΒ 19,1003, Α.Π. 835/1972 ΝοΒ 21, 205). Εν προκειμένω (...) αποδεικνύονται πλήρως κατά την κρίση του Δικαστηρίου τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά: Η ενάγουσα η οποία διατηρεί επιχείρηση υφαντουργίας στην Λυκόβρυση Αττικής και απασχολούσε την 1.2.1987, 133 εργατοϋπαλλήλους σε τρεις φυλακές (βάρδιες), αποφάσισε να προβεί στην κατάργηση της δεύτερης φυλακής (βάρδιας) που απασχολείτο στο βαφείο και την μείωση του προσωπικού της. Μετά ταύτα το εναγόμενο πρωτοβάθμιο συνδικαλιστικό σωματείο που δρα στο χώρο της εναγομένης αντιδρώντας στην ανωτέρω απόφαση της ενάγουσας κοινοποίησε έγγραφο στις 9.2.1987 με το οποίο της γνωστοποίησε ότι με απόφαση του Δ.Σ. αυτού θα κατέλθει σε δίωρη στάση εργασίας στις 11.2.1987 προκειμένου να ενημερώσει τους εργαζομένους σχετικά με την αποφασισθείσα από την ενάγουσα μείωση του προσωπικού κατά μια βάρδια. Στις 11.2.1987 και κατά την διάρκεια της ως άνω στάσεως έλαβε χώρα έκτακτη γενική συνέλευση, η οποία μετά από μυστική ψηφοφορία αποφάσισε με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων να εξουσιοδοτήσει το Δ.Σ. αυτού να προβεί σε αλληπάλληλες πολύωρες στάσεις εργασίας ανά βάρδια σε περίπτωση που γίνουν απολύσεις προσωπικού. Στις 27.2.1987 η ενάγουσα προέβη στην καταγγελία των συμβάσεων εργασίας τριών μισθωτών αυτής και ειδικότερα των Δ.Ν., Α.Γ. και Κ.Ν. Από τους εν λόγω εργατοτεχνίτες που απασχολούντο στο βαφείο, οι δύο πρώτοι είχαν έντονη συνδικαλιστική δραστηριότητα στο χώρο της επιχειρήσεως της

εναγομένης και είχαν εκλεγεί ως μεη της Εξελεγκτικής Επιτροπής του εναγομένου σωματείου στις αρχαιρεσίες της 13 Απριλίου 1986, ενώ ο πρώτος εξ αυτών ήταν και μέλος τετραμελούς εργοστασιακής επιτροπής, γεγονός που είχε γνωστοποιηθεί από 15.9.1986 στην ενάγουσα. Με έγγραφο που κοινοποιήθηκε αυθημερόν (27.2.1987) στην ενάγουσα, λίγο πριν τις εν λόγω επαπειλούμενες απολύσεις, το εναγόμενο σωματείο κήρυξε διαδοχικές στάσεις εργασίας τεσσάρων ωρών σε κάθε βάρδια για τις 2.3.1987 για την περίπτωση που η ενάγουσα προέβαινε στις απολύσεις αυτές οι οποίες πράγματι έλαβαν χώρα. Στις 2.3.1987 το εναγόμενο σωματείο κήρυξε πεντάωρες στάσεις εργασίας σε κάθε βάρδια με έγγραφό του που κοινοποιήθηκε στην ενάγουσα για την επομένη 3.3.1987 σε ένδειξη διαμαρτυρίας για τις ανωτέρω απολύσεις. Εν τω μεταξύ νέα έκτακτη γενική συνέλευση που έλαβε χώρα στις 1.3.1987 αποφάσισε με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων κατόπιν μυστικής ψηφοφορίας και πάλι την παροχή εξουσιοδοτήσεως στο Δ.Σ. της εναγομένης για κήρυξη εικοσιτετραώρου και σαρανταοκτάωρου απεργιών με το σκοπό την επαναπρόσληψη των απολυθέντων. Το Δ.Σ. της εναγομένης με έγγραφο που κοινοποιήθηκε στις 2.3.1987 στην ενάγουσα γνωστοποίησε πράγματι την κήρυξη 48ώρου απεργίας για τις 4 και 5 Μαρτίου με σκοπό την επαναπρόσληψη των απολυθέντων. Επομένως οι στάσεις εργασίας της 2.3.1987 αφενός και της 3.3. 1987 ως και η σαρανταοκτάωρη απεργία της 4ης και 5ης Μαρτίου 1987 αφετέρου έλαβαν χώρα με απόφαση του Δ.Σ. του εναγομένου, το οποίο όμως είχε ειδικώς εξουσιοδοτηθεί προς τούτο με απόφαση των εκτάκτων γενικών συνελεύσεων της 11.2.1987 και 2.3.1987 αντίστοιχα (βλ. και άρθρ. 26 καταστατικού του εναγομένου). Το γεγονός ότι οι εν λόγω συνελεύσεις έλαβαν χώρα κατά την διάρκεια στάσεων εργασίας δεν ασκεί έννομη επιρροή για την εγκυρότητα των αποφάσεων της γενικής συνελεύσεως (Ε.Πειρ. 225/1983 ΔΕΝ 39.705). Εξ άλλου από τα ανωτέρω αποδεικτικά στοιχεία προκύπτει ότι η ενάγουσα γνώριζε τα αιτήματα των απεργών, αφού αίτημα των στάσεων εργασίας της 11.2.1987 ήταν να αποφευχθεί η απόλυση εργατοτεχνικού προσωπικού, των δε λοιπών απεργιακών κινητοποιήσεων η επαναπρόσληψη των ήδη απολυθέντων μισθωτών της ενάγουσας. Τα ανωτέρω άλλωστε αιτήματα αναγράφονται, έστω και ασαφώς ορισμένες φορές, στα έγγραφα που κοινοποιούσε κάθε φορά το εναγόμενο για να προειδοποιήσει την ενάγουσα για τον ακριβή χρόνο των ανωτέρω απεργιακών κινητοποιήσεων. Περαιτέρω εν

όψει: α) της έντονης συνδικαλιστικής δραστηριότητας των δύο από τους απολυθέντες μισθωτούς που είχε μάλιστα σαν αποτέλεσμα να μην είναι πλέον δυνατή η ανά μήνα συνεδρίαση της τριμελούς εξελεγκτικής του εναγομένου σωματείου (αριθ. 25 καταστατικού του), αφού απολύθηκαν 2 από τα 4 εκλεγέντα μέλη της, β) του ότι η ενάγουσα, παρά το γεγονός ότι κατά μήνα Νοέμβριο 1986 είχε συμφωνήσει με το εναγόμενο σωματείο (πρακτικό τριμερούς συνεργασίας κατ' άρθρο 9 ν.δ.186/1969) να μην υπερβούν οι απολύσεις στις οποίες θα προέβαινε το ποσοστό 2% επί του συνόλου των εργαζομένων και να γίνουν από τους εργαζομένους που κατέχουν διπλές θέσεις, παρεβίασε την ανωτέρα συμφωνία, αφού οι εν λόγω απολύσεις υπερέβαιναν το ποσοστό αυτό (προσωπικό 133 X 2% ίσον 2,66 ήτοι 2 άτομα έναντι τριών που απολύθηκαν αφού το κλάσμα δεν στρογγυλοποιείται στην αμέσως επόμενη μονάδα έστω και αν υπερβαίνει τα 0,5, σχετ. Ε.Α.5078/1983 δεν 40,533) και οι απολυθέντες δεν κατείχαν διπλές θέσεις, γ) του ότι η επιχείρηση της ενάγουσας βρίσκεται σε καλή οικονομική κατάσταση και γι' αυτό τον λόγο το δίμηνο Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου 1987 ορισμένοι μισθωτοί της απασχολήθηκαν υπερωριακά 2-3 ώρες καθημερινά, ενώ συγχρόνως με το από 18.3.1987 έγγραφο αυτής προς το εναγόμενο σωματείο ζήτησε να αποδεχθεί το τελευταίο την νυκτερινή, απασχόληση γυναικών και δ) του ότι το εναγόμενο σωματείο, επιδεικνύοντας διαλλακτικότητα ζήτησε (ανεπιτυχώς) για κοινωνικούς λόγους (η σύζυγος του ενός των απολυθέντων είναι καρκινοπαθής) την επαναπρόσληψη έστω και ενός απολυθέντος (βλ. από 16.3.1987 πρακτικό τριμερούς συνεργασίας), συνάγεται κατά την κρίση του Δικαστηρίου, ότι οι εν λόγω απολύσεις δεν έγιναν για οικονομοτεχνικούς λόγους ως η εναγομένη διατείνεται, οι οποίοι θα δικαιολογούσαν την απόλυση αυτών, αλλά αντιθέτως αποσκοπούσαν ιδίως στο να πλήξουν τα συλλογικά συμφέροντα των μισθωτών αυτής και έγιναν κυρίως συνεπεία της έντονης συνδικαλιστικής δραστηριότητας των εν λόγω μισθωτών. Κατ' ακολουθίαν οι ανωτέρω απεργιακές κινητοποιήσεις έλαβαν χώρα προς εξυπηρέτηση του νοουμένου ευρέως συλλογικού συμφέροντος των μισθωτών της ενάγουσας. Επομένως το αίτημα της αγωγής να αναγνωρισθούν ως παράνομες, οι εν λόγω απεργιακές κινητοποιήσεις, επειδή έλαβαν χώρα στις 2.3.3.3., 4.3., 5.3., 1987 χωρίς προηγούμενη απόφαση της γενικής συνελεύσεως, τα αιτήματα δε αυτών (ως και της στάσεως της 11.2.1987) δεν ήταν ορισμένα και εν πάση

περιπτώσει ήταν παράνομα και καταχρηστικά, πρέπει να απορριφθεί ως ουσιαστικά αβάσιμο. Περαιτέρω από τα ανωτέρω αποδεικτικά στοιχεία προκύπτει ότι το εναγόμενο σωματείο στις 16.9.1986 και στις 8.1.1987 κοινοποίησε έγγραφα στην ενάγουσα εταιρεία με τα οποία την καλούσε να του γνωστοποιήσει αν δέχεται το προτεινόμενο απ' αυτό προσωπικό ασφαλείας και εάν χρειάζεται ή όχι και άλλα άτομα. Στο πρώτο έγγραφο πρότεινε πέντε μισθωτούς διαφόρων ειδικοτήτων ενώ στο δεύτερο προσδιόρισε ονομαστικά τους εν λόγω μισθωτούς. Η ενάγουσα αρνήθηκε να παραλάβει τα ανωτέρω έγγραφα, τα οποία σημειωτέον δεν κοινοποιήθηκαν σ' αυτήν με δικαστικό επιμελητή, δήλωσε δε δια των νομίμων εκπροσώπων της ότι "δεν θέλει τεμπέληδες". Τα ανωτέρω καταθέτει μετά λόγου γνώσεως ο μάρτυρας του εναγομένου. Εξ άλλου και ο μάρτυρας της ενάγουσας καταθέτει ότι η τελευταία δεν ζήτησε προσωπικό ασφαλείας κατά την διάρκεια των απεργιακών κινητοποιήσεων. Επομένως εν όψει της προγενεστέρας αρνήσεως της ενάγουσας να δεχθεί τις υπηρεσίες του προσφερομένου προσωπικού ασφαλείας (και σε περίπτωση διαφωνίας να προσφύγει σχετικά στην ειδική προς τούτο επιτροπή του αθρ. 15 ν.1264/1982), η διάθεση αυτού θα ήταν όλως άσκοπη, όπως ήδη αναφέρθηκε, και συνεπώς το ότι δεν υπήρχε προσωπικό ασφαλείας κατά την διάρκεια των απεργιακών κινητοποιήσεων συνεπεία αποκλειστικά της συμπεριφοράς της ενάγουσας δεν καθιστά αυτές παράνομες στην συγκεκριμένη περίπτωση. Κατ' ακολουθία των ανωτέρω πρέπει να απορριφθεί η αγωγή στο σύνολό της ως ουσιαστικά αβάσιμη.

ΑΠ 894/1992 (Τμ. Β')

Περίληψη: Προστασία συνδικαλισμού. Άκυρη η καταγγελία της σύμβασης εργασίας, προστατευόμενου από το νόμο συνδικαλιστικού στελέχους, για την συνδικαλιστική του δράση και χωρίς την τήρηση της σχετικής διαδικασίας μολονότι ο εργοδότης γνώριζε την ιδιότητα του αυτή. Νόμιμη συνδικαλιστική δράση αποτελεί κάθε δραστηριότητα που γίνεται με σκοπό τη διαφύλαξη και προαγωγή εργασιακών, οικονομικών, ασφαλιστικών, κοινωνικών και συνδικαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων. Απαιτείται αιτιώδης σύνδεσμος της συνδικαλιστικής δράσης με την απόλυση. Για την ακυρότητα της απόλυσης δεν είναι απαραίτητη η προσωπική αντιπαράθεση μισθωτού και εργοδότη. Πράγματα άρθρου 559 αρ. 8 ΚΠολΔ.

Πρόεδρος ο αντιπρόεδρος, κ. Μιχ. Παπαδάκης

Εισηγητής ο αρεοπαγίτης, κ. Σωκρ. Σωκρατείδης

Δικηγόροι οι κ.κ. Γ. Λεβέντης, Φαν. Αρχιμανδρίτης

Κατά τις παραδοχές της αναιρεσιβαλόμενης αποφάσεως η εναγομένη, ήδη αναιρεσείουσα, εταιρεία, η οποία διατηρεί εργοστάσιο κλωστοϋφαντουργίας και στην περιοχή Ασπροχώματος Καλαμάτας, προσέλαβε, κατά τις αναφερόμενες ημερομηνίες του έτους 1980, τους ήδη αναιρεσίβλητους, για να εργασθούν ως ηλεκτροτεχνίτες (σύμβαση εξαρτημένης εργασίας αορίστου χρόνου) σ' αυτό, όπου και πραγματικά εργάσθηκαν μέχρι της 22.7.1988, οπότε και κατήγγειλε τις συμβάσεις. Είχε προηγηθεί και άλλη απόλυση του πρώτου των αναιρεσιβλήτων, την 14.4.1981, η οποία όμως κηρύχθηκε άκυρη τελεσιδίκως (αναφέρονται οι αποφάσεις), ως γενομένη από εκδίκηση λόγω αναπτυχθείσης νόμιμης συνδικαλιστικής δράσεως. Πραγματικά οι αναιρεσίβλητοι είχαν αναπτύξει, κατά τη διάρκεια της απασχολήσεώς τους στην αναιρεσείουσα, "σημαντική νόμιμη συνδικαλιστική δράση". Ήταν από τα ιδρυτικά μέλη των αναφερομένων σωματείων, ο δε δεύτερος από αυτούς είχε διατελέσει πρόεδρος αυτού, κατά την περίοδο 1984-1987. Στη συνέχεια οι ανωτέρω συμμετείχαν και στην ίδρυση του κλαδικού σωματείου της ειδικότητάς τους "(Σωματείο ηλεκτροτεχνιτών και βοηθών Ν. Μεσσηνίας)" στις πρώτες δε αρχαιρεσίες (έγιναν την 10.10.1987) εξελέγησαν αναπληρωματικά μέλη του διοικητικού του συμβουλίου. Την 10 Μαΐου 1988 παραιτήθηκε ο γενικός γραμματέας του σωματείου και την 23 του ίδιου μήνα το μέλος του διοικητικού συμβουλίου Α.Σ., την θέση του δε κατέλαβε ο πρώτος των αναιρεσιβλήτων Γ.Μ. (δεύτερος επιλαχών, τη θέση του πρώτου παραιτηθέντος κατέλαβε άλλο πρόσωπο, ο πρώτος επιλαχών δηλαδή). Την κατά τα ανωτέρω συνδικαλιστική ιδιότητα γνωστοποίησε "αμέσως μετά την επιλογή του", ο ανωτέρω αναιρεσίβλητος στον εκπρόσωπο της αναιρεσείουσας. Εκτός όμως από τη συμμετοχή τους στην ίδρυση των σωματείων που αναφέρονται στην απόφαση οι αναιρεσίβλητοι "πρωτοστάτησαν και σε άλλους αγώνες για την επίτευξη του σκοπού τους". Ειδικότερα ο πρώτος των αναιρεσιβλήτων Γ.Μ., "ως πρόεδρος του εργοστασιακού σωματείου" είχε καταγγείλει στην αρμόδια επιθεώρηση εργασίας

του Νομού Μεσσηνίας τις ανθυγιεινές συνθήκες που επικρατούσαν στο εργοστάσιο, αυτό δεν έγινε επανειλημμένως, με αποτέλεσμα να γίνει έρευνα από το "Κ.Υ.Α.Ε." και να συστηθεί η λήψη των αναγκαίων μέτρων. Επίσης ο ανωτέρω αναιρεσιβλήτος διεκδίκησε, μαζί με τον δεύτερο, ως απλά μέλη του κλαδικού σωματείου, την χορήγηση ανθυγιεινού επιδόματος στους ηλεκτροτεχνίτες. Η αναιρεσεύουσα "γνωρίζουσα την δραστηριότητα και τη μαχητικότητα των εναγόντων" κατήγγειλε τις συμβάσεις εργασίας τους, την 22.7.1988, "από αντίδραση για την συνδικαλιστική τους δράση, και όχι για λόγους οικονομίας όπως ισχυρίσθηκε την 27.7.1988, στην επιθεώρηση εργασίας Ν. Μεσσηνίας όπου προσέφυγαν οι ενάγοντες". Στη συνέχεια αναφέρεται ότι το δικαστήριο "δεν πείσθηκε" ότι μειώθηκαν οι εργασίες της αναιρεσεύουσας στο ανωτέρω εργοστάσιο σε τέτοιο σημείο ώστε σε σύνολο 262 εργαζομένων να απολύσει μαζί με τους ενάγοντες 17. "Τουναντίον οι ομαδικές αυτές απολύσεις, όπως αποδείχθηκε, αποτελούν πρόσχημα προς κάλυψη του σκοπού που επεδίωκε, ν` απαλλαγεί δηλαδή από εργαζομένους συνδικαλιστικά στελέχη" όπως μαρτυρεί η σύγχρονη απόλυση και άλλου αναφερομένου προσώπου που είχε απολυθεί μαζί με τον πρώτο των αναιρεσιβλήτων και κατά το παρελθόν (και η απόλυση εκείνου είχε κριθεί επίσης άκυρη, ως γενομένη από εκδίκαση για νόμιμη συνδικαλιστική δράση). Η ανωτέρω κρίση αναφέρεται στην απόφαση ότι ενισχύεται και από το γεγονός ότι μετά την απόλυση των αναιρεσιβλήτων εργάσθηκαν υπερωριακά και "κατά την ημέρα της αναπληρωματικής εβδομαδιαίας αναπαύσεώς τους" πολλοί εργαζόμενοι, μεταξύ των οποίων και ηλεκτροτεχνίτες, όπως διαπιστώθηκε από την επιθεώρηση εργασίας, ενώ η αναιρεσεύουσα προέβη σε αύξηση του προσωπικού της ώστε την 24.9.1990 να απασχολεί 296 συνολικά άτομα. Άλλωστε, προστίθεται, ο ανωτέρω ισχυρισμός δεν ασκεί καμία επιρροή ως προς τον πρώτο των αναιρεσιβλήτων ο οποίος ήταν συνδικαλιστικό στέλεχος και δεν τηρήθηκαν για την απόλυσή του οι προϋποθέσεις «που θέτει ο Νόμος (άρθρ. 17 παρ 10 του ν. 1264/1982, από προφανή παραδρομή της αποφάσεως αναφέρεται το άρθρο 17 ενώ πρόκειται για το άρθρο 14)". Επίσης "δε αποδείχθηκε και ο άλλος ισχυρισμός της εναγομένης ότι δηλαδή απέλυσε τους ενάγοντες γιατί δεν συμμορφώθηκαν σε εντολή της να κτυπούν ρολόι". Συμπεραίνοντας το Εφετείο δέχθηκε ότι η καταγγελία των ανωτέρω συμβάσεων είναι άκυρη (άρθρ. 174 και 180 Α.Κ.) ως προς μεν τον Γ.Μ. α) γιατί έγινε

για τη συνδικαλιστική του δράση αλλά και β) γιατί είχε την ιδιότητα του προστατευόμενου από τον νόμο συνδικαλιστικού στελέχους (άρθρο. 14 παρ. 5ν. 1264/1982) που, όπως προαναφέρθηκε, γνώριζε η εναγομένη, ως προς δε τον Κ.Π. σαν καταχρηστική (άρθρο 14 παρ. 4 ν. 1264/1982) και απέρριψε την έφεση. Έτσι κρίνοντας το δικαστήριο διέλαβε στην απόφαση πλήρεις αιτιολογίες των αποδεικτικών του πορισμάτων, καθισταμένου εφικτού του αναιρετικού ελέγχου ως προς την ορθότητα της εφαρμογής και ερμηνείας των μνησθεισών ανωτέρω διατάξεων, επί των ειδικότερων δε αιτιάσεων που διαλαμβάνονται σχετικά στον πρώτο λόγο της αναιρέσεως Α) Η απόφαση αντιμετώπισε τον ισχυρισμό για απόλυση από λόγους οικονομοτεχνικούς και τον έκρινε ως αναπόδεικτο, εκθέτουσα σχετικά και που στηρίζει την κρίση της αυτή (αποδείξεις - επιχειρήματα), δεν ήταν δε αναγκαίο να αποκρούσει και όλα τα επιχειρήματα που προέβαλε η αναιρεσείουσα προς στήριξη του ισχυρισμού της, των απλών επιχειρημάτων μη εμπιπτόντων στην κατά το άρθρο 559 αρ. 19 Κ.Πολ.Δ. έννοια του "ζητήματος". Ούτε ήταν αναγκαίο, για την πληρότητα της αιτιολογίας, να γίνει πλήρης ανάλυση των απόψεων του δικαστηρίου επί της οικονομικής θέσεως της εταιρείας, όταν το συμπέρασμα αυτού εκτίθεται πλήρως, σαφώς και αιτιολογημένα. Β) Το δικαστήριο δέχθηκε ότι δεν αποδείχθηκε πως οι αναιρεσίβλητοι δεν συμμορφώθηκαν σε εντολή "να κτυπούν ρολόι". Αυτό είναι αρκετό και αποτελεί επαρκή αιτιολογία. Γ) Στην απόφαση εκτίθεται που στηρίζεται η κρίση για την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ νόμιμης συνδικαλιστικής δράσεως και απολύσεως, δεν αναφέρεται δε ότι η συνδικαλιστική αυτή δράση ανάγεται μόνο στο έτος 1983 αλλά και ότι συνεχιζόταν. Δ) Όσα εκτίθενται στο τέταρτο σκέλος του κρινόμενου λόγου περί ελλείψεως αιτιολογίας για την ιδιότητα του Γ.Μ. ως προστατευόμενου συνδικαλιστικού στελέχους είναι αβάσιμα, διότι η απόφαση περιέχει και επ' αυτού αιτιολογίες που καθιστούν εφικτό τον αναιρετικό έλεγχο, όσα δε επιχειρήματα προέβαλε η αναιρεσείουσα προς απόκρουση σχετικά της αγωγής αποτελούν αιτιολογημένη άρνηση αυτής και δεν εμπίπτουν στην έννοια του "ζητήματος". Πρέπει συνεπώς ν' απορριφθεί ο κρινόμενος λόγος και ως προς όλες τις αιτιάσεις του ως αβάσιμος και απαράδεκτος, κατά τα αναφερθέντα ειδικότερα ανωτέρω. Κατά το άρθρο 14 παρ. 4 του ν. 1264/1982 "Είναι άκυρη η καταγγελία της σχέσης εργασίας για νόμιμη συνδικαλιστική δράση". Για την εφαρμογή της ανωτέρω

διατάξεως απαιτείται συνδικαλιστική δράση νόμιμη και αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ αυτής και της απόλυσεως. Νόμιμη συνδικαλιστική δράση αποτελεί κάθε δραστηριότητα που γίνεται με σκοπό τη διαφύλαξη και προαγωγή εργασιακών, οικονομικών, ασφαλιστικών, κοινωνικών και συνδικαλιστικών δικαιωμάτων των εργαζομένων. Εφόσον υπάρχει νόμιμη, με την ανωτέρω έννοια, συνδικαλιστική δράση και αιτιώδης σύνδεσμος αυτής με την απόλυση, η απόλυση είναι άκυρη δεν απαιτείται δε για να συμβεί κάτι τέτοιο να προκληθεί λόγω της δράσεως αυτής και διένεξη ή αντιπαράθεση μισθωτού και εργοδότη σε προσωπικό επίπεδο. Το αν η ανωτέρω δράση είναι ή όχι "πρόσφατη αξιόλογη και έντονη" έχει ασφαλώς σημασία για να κριθεί στη συγκεκριμένη περίπτωση η ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ δράσεως και απόλυσης. Δεν αποκλείεται a priori και παλαιότερη συνδικαλιστική δράση να έχει οδηγήσει σε κάποια συγκεκριμένη περίπτωση σε απόλυση, οπότε υπάρχει και πάλι ακυρότητα με βάση την ανωτέρω διάταξη. Στην προκειμένη όμως περίπτωση έγινε δεκτό ότι η αναφερθείσα συνδικαλιστική δράση ευρίσκετο σε αιτιώδη συνδικαλιστικό σύνδεσμο με τις απολύσεις, με τα γενομένα δε δεκτά περιστατικά, όπως αναφέρθηκαν ανωτέρω, ορθά ερμηνεύθηκε και εφαρμόσθηκε η παρατεθείσα διάταξη. Πρέπει, συνεπώς, ο κρινόμενος τέταρτος λόγος της αναιρέσεως να απορριφθεί ως αβάσιμος, και στηριζόμενος σε εσφαλμένες προϋποθέσεις.

Ως "πράγματα" των οποίων η μη λήψη υπόψη, καίτοι προταθέντων νομίμως και ασκούντων ουσιώδη επιρροή στην έκβαση της δίκης, ιδρύει λόγο αναιρέσεως, κατά το άρθρο 559 αρ. 8, νοούνται οι αυτοτελείς ισχυρισμοί των διαδίκων, που τείνουν δηλαδή στη θεμελίωση της αγωγής, ενστάσεως ή αντενστάσεως καθώς και οι λόγοι της εφέσεως, όχι δε οι ισχυρισμοί που αποτελούν αιτιολογημένη άρνηση της αγωγής ή επιχειρήματα ή συμπεράσματα από την εκτίμηση του αποδεικτικού υλικού. Με τον δεύτερο λόγο της αναιρέσεως προβάλλονται οι αιτιάσεις ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση δεν έλαβε υπόψη α) ότι η αναιρεσείουσα προσέλαβε το 1987 την σύζυγο του πρώτου των αναιρεσιβλήτων, η οποία και εξακολουθεί εργαζομένη, πως είναι δυνατό δε να γίνει κάτι τέτοιο από εργοδότη διαπνεόμενο από αίσθημα εκδικήσεως. Πρόκειται για ένα απλό επιχείρημα προς απόκρουση της αγωγής που δεν εμπίπτει συνεπώς στην ανωτέρω έννοια του "πράγματος". β) ότι ο

πρώτος των αναιρεσιβλήτων δεν είχε κατά το χρόνο της απολύσεως την ιδιότητα του συνδικαλιστή (22.7.1988) αλλά δολίως μεθόδευσε την κτήση των μετά την καταγγελία. Ο ισχυρισμός αυτός αποτελεί άρνηση της σχετικής ιστορικής βάσεως της αγωγής. Πρέπει, συνεπώς, ο κρινόμενος λόγος να απορριφθεί ως απαράδεκτος (ως προς τη δεύτερη αιτίαση).

Η απόφαση για να κρίνει επί όλων των θεμάτων περί των οποίων έκρινε εκτίμηση τις αναφερόμενες αποδείξεις, το αν δε η εκτίμηση είναι ορθή ή όχι δεν ελέγχεται αναιρετικά (άρθρ. 561 παρ. 1). Συνεπώς ο τρίτος λόγος της αναιρέσεως, κατά τον οποίο το δικαστήριο δεν εκτίμησε αποδείξεις για να κρίνει περί του ότι ο πρώτος των αναιρεσιβλήτων γνωστοποίησε τη συνδικαλιστική του ιδιότητα, είναι αβάσιμος. Καθόσον δε αναφέρεται στο ότι "δεν αποδείχθηκε" κάτι τέτοιο είναι απαράδεκτος.

Το δικαστήριο έλαβε υπόψη, από τα έγγραφα που αναφέρονται στον πέμπτο λόγο αναιρέσεως ότι δεν λήφθηκαν υπόψη καίτοι έγινε, επίκληση και προσκόμισή τους, τα υπ` αριθ. 55 και 56/1988 πρακτικά συνεδριάσεως του διοικητικού συμβουλίου του σωματείου ηλεκτροτεχνικών και βοηθών Νομού Μεσσηνίας, των οποίων γίνεται ρητή μνεία στην απόφαση. Ως προς τις ένορκες καταθέσεις των μαρτύρων οι οποίες, επίσης, κατά την αναίρεση, δεν λήφθηκαν υπόψη, καίτοι έγινε επίκληση και προσκόμισή τους, στην απόφαση αναφέρεται ότι λήφθηκαν υπόψη μόνο οι καταθέσεις των μαρτύρων (μη κατονομαζομένων) που εξετάσθηκαν στο ακροατήριο του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου, αλλά οι καταθέσεις των ανωτέρω κατονομασθέντων μαρτύρων, όπως αναφέρεται στις προτάσεις της εκκαλούσης (ήδη αναιρεσείουσας) στο Εφετείο, δόθηκαν ενώπιον του Ειρηνοδικείου, μετά νόμιμη κλήτευση της τελευταίας και μνεία τέτοιων καταθέσεων δεν γίνεται στην απόφαση, η οποία περιορίζεται στο να αναφέρει ότι έλαβε υπόψη μόνο τις καταθέσεις των μαρτύρων που δόθηκαν στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο και όχι άλλες καταθέσεις (ένορκες βεβαιώσεις). Επίσης στην απόφαση δεν αναφέρεται ότι οι ανωτέρω ένορκες βεβαιώσεις δεν προσκομίσθηκαν, κατά δε την αναίρεση αποδεικνύεται και από αυτές το ουσιώδες γεγονός της "κατακόρυφης πτώσης και του μηδενισμού των κερδών" της επιχειρήσεως της αναιρεσείουσας. Πρέπει, συνεπώς, δεκτού μερικά γινομένου του πέμπτου λόγου της αναιρέσεως (υπ` αριθμ. 6 στο αναιρετήριο) και ειδικότερα ως προς την μη λήψη υπόψη των ανωτέρω

αναφερομένων ενόρκων βεβαιώσεων να αναιρεθεί η απόφαση κατά το άρθρο 559 αρ. 11 Κ.Πολ.Δ., μόνο καθόσον έκρινε επί της εφέσεως κατά του δευτέρου των αναιρεσιβλήτων Κ.Π. Ως προς τον πρώτο των αναιρεσιβλήτων (Γ.Μ.) πρέπει να απορριφθεί ο κρινόμενος λόγος (και η αναίρεση στο σύνολό της) αφού έχων την ιδιότητα του προστατευομένου συνδικαλιστικού στελέχους (αρθρ. 14 παρ. 5 ν. 1264/1982) δεν μπορούσε να απολυθεί χωρίς την τήρηση της διαδικασίας των άρθρων 14 παρ. 10 και 15 ν. 1264/1982, τα δε αναφερθέντα και μη ληφθέντα υπόψη των ανωτέρω αποδεικτικά στοιχεία καθώς και όλα τα άλλα έγγραφα, που φέρονται επίσης ως μη ληφθέντα υπόψη με τον ίδιο λόγο αναίρεσεως αναφέρονται μόνον στην από οικονομικοτεχνικούς λόγους απόλυση.

Αναιρουμένης μερικώς της αποφάσεως, καθόσον έκρινε επί της εφέσεως κατά του Κ.Π., και επειδή η υπόθεση χρειάζεται, ως προς αυτό και άλλη διευκρίνιση, πρέπει να παραπεμφθεί προς τούτο στο Εφετείο Αθηνών (αρθρ. 580 παρ. 3 εδάφ. β` Κ.Πολ.Δ., όπως το εδάφιο αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 5 παρ. 15 ν. 1738/1987).

Η ηττηθείσα, καθόσον η αναίρεση στρέφεται κατά του Γ.Μ., αναιρεσείουσα πρέπει να καταδικασθεί στην δικαστική δαπάνη αυτού, κατά τα αναφερόμενα στο διατακτικό. Επίσης ο ηττηθείς Κ.Π. πρέπει να καταδικασθεί στη δικαστική δαπάνη της αναιρεσείουσας, καθόσον τον αφορά.

(Αναιρεί την 510/1990 απόφαση του Εφετείου Ναυπλίου μερικώς).

ΑΠ 908/1998 (Τμ. Β')

Περίληψη: Ομαδικές απολύσεις. Δεν περιλαμβάνονται στον αριθμό απολυομένων και δεν έχουν εφαρμογή οι διατάξεις του ν. 1387/1983, όσοι απολύθηκαν για λόγους που αφορούν την προσωπική τους κατάσταση, όπως σε περίπτωση καταγγελίας της σύμβασης εργασίας των μισθωτών εκείνων που συμμετείχαν σε απεργία πού είχε κηρυχθεί παράνομη με δικαστική απόφαση. Η συμμετοχή σε τέτοια απεργία αποτελεί σιωπηρή καταγγελία της σύμβασης εργασίας από τον μισθωτό. Αν η καταγγελία είναι καταχρηστική δεν επέρχεται λύση της εργασιακής σχέσης. Η απόλυση μερικών μόνο μισθωτών από εκείνους που συμμετείχαν στην

παράνομη απεργία δεν μπορεί να θεωρηθεί καταχρηστική, εκτός αν η επιλογή τους είναι αδικαιολόγητη, σύμφωνα με την καλή πίστη και τα χρηστά ήθη. Η καταγγελία είναι ανατιμωδής δικαιοπραξία και συνεπώς η έλλειψη της γνωστοποίησης και η μεταγενέστερη ανακοίνωση του λόγου καταγγελίας δεν την καθιστούν άκυρη. Η απόλυση των μισθωτών για οικονομικοτεχνικούς λόγους πρέπει να γίνεται με αντικειμενικά κριτήρια. Απορρίπτεται η αναίρεση κατά το άρθρο 559 αρ. 1 και 19 του ΚΠολΔ.

Εισηγητής: Αντ. Παπαθεοδώρου

Δικηγόροι: Αθ. Καρδαράς - Γ. Δαούτης

Τα άρθρα 1 παράγρ. 1 και 6 παράγρ. 1 του Ν. 1387/83 «περί ελέγχου ομαδικών απολύσεων και άλλων διατάξεων» ορίζουν αντιστοίχως ότι «ομαδικές απολύσεις θεωρούνται όσες γίνονται σε επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις, που απασχολούν περισσότερους από είκοσι εργαζομένους, για λόγους που δεν αφορούν το πρόσωπο των απολυομένων και υπερβαίνουν κάθε ημερολογιακό μήνα τα όρια της επόμενης παραγράφου» και ότι «ομαδικές απολύσεις που γίνονται κατά παράβαση των διατάξεων του «νόμου αυτού είναι άκυρες». Από τις διατάξεις αυτές, σε συνδυασμό και προς εκείνη του άρθρου 1 παράγρ. 2 του ίδιου νόμου, συνάγεται ότι κατά την εφαρμογή της διαδικασίας των ομαδικών απολύσεων δεν υπολογίζονται στον αριθμό των απολυομένων και έτσι δεν υπάγονται στη ρύθμιση του νόμου αυτού οι εργαζόμενοι που απολύθηκαν για λόγους οι οποίοι συνδέονται με την προσωπική τους κατάσταση. Τέτοια περίπτωση θεωρείται και η εκ μέρους του εργοδότη καταγγελία της σχέσεως εργασίας, η οποία έγινε λόγω της συμμετοχής του εργαζομένου σε απεργία που κηρύχθηκε με απόφαση δικαστηρίου παράνομη. Επομένως η εκ του λόγου αυτού απόλυση του εργαζομένου δεν εμπίπτει στην υπό του άρθρου 6 παράγρ. 1 του προαναφερομένου νόμου θεσπιζόμενη ακυρότητα. Εξ άλλου η αποχή του εργαζομένου από την εργασία λόγω συμμετοχής του σε παράνομη απεργία παρέχει το δικαίωμα στον εργοδότη, αντί να θεωρήσει ότι η σύμβαση καταγγέλθηκε εκ μέρους του εργαζομένου σιωπηρώς ένεκα της αιτίας αυτής, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 200, 288 ΑΚ και 5 παράγρ. 3 του Ν. 2112/20, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 3 του Ν. 4558/30, να καταγγείλει ο

εργοδότης τη σύμβαση. Στην περίπτωση αυτή, με την τήρηση των προϋποθέσεων που απαιτούνται για το έγκυρο της καταγγελίας, επέρχεται η λύση της συμβάσεως εργασίας, εκτός αν η άσκηση του εκ της αιτίας αυτής δικαιώματος της καταγγελίας είναι στη συγκεκριμένη περίπτωση καταχρηστική υπό την έννοια του άρθρου 281 ΑΚ. Μόνη όμως η κατ επιλογή απόλυση μερικών από τους περισσότερους εργαζομένους που έλαβαν μέρος την παράνομη απεργία δεν καθιστά καταχρηστική την απόλυσή τους, εκτός αν, λόγω της συνδρομής ειδικών περιστάσεων αναγομένων στο πρόσωπο του απολυθέντος εργαζομένου, η πρόκρισή του, με γνώμονα την καλή πίστη και τα χρηστά ήθη, είναι αδικαιολόγητη.

Στην προκειμένη περίπτωση το Εφετείο δέχθηκε ανελέγκτως τα εξής πραγματικά περιστατικά: Αμφότερες οι αναιρεσείουσες προσελήφθησαν υπό της αναιρεσίβλητης ως υπάλληλοι, η πρώτη στις 23.2.73 και η δεύτερη στις 3.12.75. Η σύμβασή τους καταγγέλθηκε στις 19.2. 85 για τους αναφερομένους ακολούθως λόγους: Η αναιρεσίβλητη λόγω της κατά το έτος 1984 προκύψασας εκ 5.006.175 δραχμών ζημίας, αποφάσισε τη μείωση του προσωπικού της κατά 45 υπαλλήλους επί συνόλου 165 τοιούτων, που υπηρετούσαν στα τρία καταστήματα Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Πειραιώς τα οποία διατηρούσε στην Ελλάδα. Έτσι η αναιρεσίβλητη πρότεινε σε ισαρίθμους υπαλλήλους της να αποχωρήσουν οικειοθελώς από την υπηρεσία της και να λάβουν αποζημίωση που θα ήταν αυξημένη στο εξαπλάσιο ποσό της νόμιμης τοιαύτης. Η πρότασή της αυτή δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα, γιατί με τους ανωτέρω όρους αποχώρησαν μόνο 14 υπάλληλοι. Ακολούθως η αναιρεσίβλητη εξ αιτίας του λόγου αυτού συνέταξε κατάλογο εξ 29 υπαλλήλων προοριζομένων για απόλυση. Στον κατάλογο αυτό συμπεριλαμβάνονταν και οι αναιρεσείουσες. Η ενέργεια όμως αυτή της αναιρεσίβλητης δεν ήταν δυνατόν να επιτευχθεί, γιατί θα αντέβαινε στις διατάξεις του Ν. 1387/87 και της 33139/11/5.12.84 αποφάσεως του Υπουργού Εργασίας, αφού το ανώτατο ποσοστό απολύσεων για το πρώτο εξάμηνο του έτους 1985 είχε καθορισθεί σε 2%, το οποίο δεν αντιπροσώπευε παρά μόνο 3 υπαλλήλους από το συνολικό αριθμό των 165 υπαλλήλων των υπηρετούντων στα τρία ανωτέρω καταστήματα της αναιρεσίβλητης. Η σύνταξη του προαναφερομένου πίνακα απολύσεων έγινε γνωστή στους υπαλλήλους της και προκάλεσε σοβαρή αντίδραση

στους ιδίους και στο σωματείο τους. Η διοίκησή του, πριν ενεργηθεί οποιαδήποτε απόλυση είτε μέσα στο προβλεπόμενο νόμιμο ποσοστό είτε και πλέον αυτού, κήρυξε στις 7.1.85 απεργία συμπαραστάσεως προς τους υπό απόλυση συναδέλφους, για να πεισθεί η αναιρεσίβλητη να προέλθει σε διαπραγματεύσεις με το σωματείο αυτό. Τα Μονομελές Πρωτοδικείο και Εφετείο Αθηνών, μετά από προηγηθείσα έγερση αγωγής υπό της αναιρεσίβλητης, εξέδωσαν τις αντίστοιχες 406/85 και 1702/85 αποφάσεις, οι οποίες έκριναν ως καταχρηστικές τις κατά το από 7.1.85 έως 11.1.85 χρονικό διάστημα εκδηλωθείσες απεργιακές κινητοποιήσεις, γιατί οι απεργοί υπάλληλοι και η διοίκηση του ως άνω σωματείου εξετράπησαν σε βιαιότητες εναντίον των προσερχόμενων για να εργασθούν υπαλλήλων και απαγόρευσαν την είσοδο των διοικούντων την αναιρεσίβλητη στα γραφεία της. Οι απεργιακές κινητοποιήσεις εξακολούθησαν και μετά την κατά την 14.1.8 δημοσίευση της ως άνω εφετειακής αποφάσεως και είχαν ως αποτέλεσμα την εκ νέου δημιουργία επεισοδίων συντελεσθέντων με καταλήψεις καταστημάτων και ύβρεις των απεργών απευθυνόμενες κατά των απεργοσπαστών υπαλλήλων. Αμφότερες οι αναιρεσεΐουσες συμμετείχαν στους απεργιακούς αυτούς αγώνες, που πραγματοποιούνταν για τις ίδιες και τους άλλους υπό απόλυση υπαλλήλους. Αυτές δεν είχαν ούτε μπορούσαν να έχουν την πρωτοβουλία των ανωτέρω κινητοποιήσεων, αφού δεν ήσαν μέλη της διοικήσεως του σωματείου τους, και κατά τη διάρκεια των απεργιακών αγώνων δεν επέδειξαν συμπεριφορά διαφορετική ή χειρότερη από τους άλλους απεργούντες συναδέλφους τους. Ακολούθως η αναιρεσίβλητη κατήγγειλε κατά την 19.1.85 τη σύμβαση εργασίας εννέα υπαλλήλων της, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονταν και αμφότερες οι αναιρεσεΐουσες, γιατί επικαλούνταν τη συμμετοχή τους στις προαναφερόμενες παράνομες απεργίες. Οι αναιρεσεΐουσες ισχυρίσθηκαν ότι ο λόγος της καταγγελίας τους γνωστοποιήθηκε μετά την απόλυσή τους. Η έλλειψη όμως αυτή της γνωστοποίησής του και η μεταγενέστερη ανακοίνωση αυτού δεν επιδρά στο κύρος της καταγγελίας της εργασιακής συμβάσεως λόγω του αναιτιώδους χαρακτήρα της καταγγελίας αυτής, η οποία έγινε για τη συμμετοχή των αναιρεσειουσών στην παράνομη απεργία και όχι για οικονομοτεχνικούς λόγους, οι οποίοι αρχικώς μεν απετέλεσαν το κίνητρο για την απόλυση, ακολούθως δε με την πάροδο του χρόνου ανέκυψε νέος σπουδαιότερος και νόμιμος λόγος καταγγελίας, τον οποίο η

αναιρεσίβλητη επέλεξε, αφού είχε το δικαίωμα αυτό της επιλογής. Οι ανωτέρω καταγγελίες των εργασιακών συμβάσεων των αναιρεσειουσών δεν ήσαν εξ αιτίας της απολύσεώς τους καταχρηστικές, μολοντί δεν είχαν την πρωτοβουλία των κινητοποιήσεων και δεν επέδειξαν συμπεριφορά που να είναι χειρότερη από εκείνη των απολυθέντων συναδέλφων τους, γιατί αφ' ενός οι ίδιες δεν είχαν τη νόμιμη δυνατότητα να έχουν την πρωτοβουλία των κινητοποιήσεων, αφού δεν ανήκαν στη διοίκηση του σωματίου τους, και αφ' ετέρου σε κάθε περίπτωση αυτή και μόνη η επιλεκτική απόλυση μερικών υπαλλήλων από τους πολλούς, τους λαβόντες μέρος στην παράνομη απεργία, δεν αρκεί για να καταστήσει την απόλυσή τους καταχρηστική, εφ' όσον δεν συντρέχουν στο πρόσωπό τους περιστάσεις, οι οποίες καθιστούν την πρόκρισή τους, με γνώμονα την καλή πίστη, τα χρηστά ήθη και τον κοινωνικό και οικονομικό σκοπό του δικαιώματος, αδικαιολόγητη. Ειδικότερα στο πρόσωπο των αναιρεσειουσών δεν συνέτρεχαν οι ειδικές αυτές συνθήκες, γιατί ναι μεν οι ίδιες ήσαν άριστες υπάλληλοι, είχαν ικανή προϋπηρεσία, διακρίνονταν για την απόδοσή τους, ήσαν έγγαμες και είχαν η πρώτη δύο ανήλικα τέκνα και η δεύτερη ένα τέκνο και συντηρουμένους υπ' αυτής γονείς, πλην όμως οι δύο αναφερόμενες στην αγωγή και μη απολυθείσες συνάδελφοί τους ήσαν άριστες επίσης υπάλληλοι και είχαν οικογενειακές και οικονομικές υποχρεώσεις, αφού η πρώτη ήταν μητέρα δύο ανηλικών τέκνων και η δεύτερη συντηρούσε τους ηλικιωμένους γονείς της. Ακολούθως το Εφετείο, με βάση τις παραδοχές αυτές, έκρινε τα εξής: 1) Οι απολύσεις των αναιρεσειουσών, υπό τις αποδειχθείσες περιστάσεις, εφ' όσον συντελέσθηκαν για αφορώντα το πρόσωπό τους λόγο, δεν ήσαν, κατά την έννοια του Ν. 1387/83, ομαδικές, ώστε να υπάγονται στους θεσπιζομένους υπό του νόμου αυτού περιορισμούς. 2) Οι ανωτέρω απολύσεις των αναιρεσειουσών δεν αντέβαιναν στον οργανισμό του προσωπικού της αναιρεσίβλητης, το διαλαμβανόμενο στην από 15.1.79 ειδική συλλογική σύμβαση εργασίας, (Πρ. Καταθ. Ειρ. Αθηνών 2/79) αφού προς λήψη της αποφάσεως της καταγγελίας της συμβάσεως εργασίας των αναιρεσειουσών εκτιμήθηκαν από το γενικό διευθυντή της αναιρεσίβλητης, σύμφωνα με το άρθρο 23 παράγρ. 2δ του οργανισμού αυτού, η σοβαρότητα του λόγου της καταγγελίας και η βαρύτητα της παραβάσεως, αναγομένης σε περιστατικά συμμετοχής σε συνοδευόμενη από βιαιότητες παράνομη και καταχρηστική απεργία, συνιστώντα σοβαρό και ουσιώδη

λόγο που, εκτιμώμενος κατ' αντικειμενική κρίση, συνεπάγεται τη λύση της σχέσεως εργασίας. 3) Η αναιρεσίβλητη δεν είχε υποχρέωση να πραγματοποιήσει την καταγγελία της συμβάσεως εργασίας των αναιρεσειουσών με αντικειμενικά κριτήρια, γιατί αυτές δεν απολύθηκαν για οικονομοτεχνικούς λόγους, αλλά για συμμετοχή σε παράνομη και καταχρηστική απεργία. Και 4) Οι αναφερόμενες καταγγελίες των συμβάσεων εργασίας αμφοτέρων των αναιρεσειουσών δεν ήταν, σύμφωνα με τα ανωτέρω εκτεθέντα, αντίθετες προς το άρθρο 281 ΑΚ. Τέλος το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, αφού αποφάνθηκε περί της ουσιαστικής βασιμότητας της εφέσεως της αναιρεσίβλητης, εξαφάνισε την πρωτόδικη απόφαση, τη δεχθείσα στην ουσία την αγωγή των αναιρεσειουσών και αναγνώρισα λόγω της εμφιλοχωρήσεως της παραβιάσεως του Ν. 1387/83 περί ομαδικών απολύσεων την ακυρότητα των γενομένων κατά την 19.2. 85 υπό της αναιρεσίβλητης καταγγελιών της συμβάσεως εργασίας τους και ακολούθως απέρριψε στην ουσία τις κυρία και λοιπές τρεις επικουρικές βάσεις της αγωγής περί ακυρότητας των ως άνω καταγγελιών. Με την κρίση του αυτή το Εφετείο 1) δεν παραβίασε τις ουσιαστικού δικαίου διατάξεις του άρθρου 6 παράγρ. 1 του Ν. 1387/83 και της 33139/11/5.12.84 αποφάσεως του Υπουργού Εργασίας, γιατί αυτές δεν έχουν εφαρμογή σε απολύσεις εργαζομένων, διενεργούμενες λόγω συμμετοχής τους σε παράνομη απεργία, αφού η συμμετοχή του κάθε ένα εξ αυτών συνιστά προσωπικό λόγο ερευνώμενο από το δικαστήριο χωριστά, 2)διέλαβε στην αναιρεσιβαλλομένη απόφασή του αιτιολογίες επαρκείς και χωρίς αντιφάσεις, που καθιστούν εφικτό τον αναιρετικό έλεγχο της ορθής εφαρμογής του άρθρου 281 ΑΚ, γιατί στην ανωτέρω απόφαση διατυπώνεται σαφώς η κρίση περί του χρόνου κατά τον οποίο συντελέσθηκε η περί καταγγελίας υπό της αναιρεσίβλητης της εργασιακής σχέσεως των αναιρεσειουσών δικαιοπρακτική βούληση, εντοπιζομένη στο χρονικό διάστημα της διαρκείας της παράνομης απεργίας, στην οποία είχαν συμμετάσχει και αυτές, και 3) δεν παραβίασε τη διάταξη του άρθρου 281ΑΚ, γιατί τα αναφερόμενα στην πλησσομένη απόφαση περιστατικά δεν καθιστούν καταχρηστική την υπό της αναιρεσίβλητης άσκηση των καταγγελιών των συμβάσεων εργασίας των αναιρεσειουσών.

Εφ. Θεσ/κης 2142/1994

Περίληψη: Μίσθωση εργασίας. Καταχρηστική απόλυση μισθωτού που γίνεται για λόγους εκδίκεσης, λόγω της συνδικαλιστικής του δραστηριότητας. Αοριστία αγωγής σε περίπτωση που ζητείται η καταδίκη σε προσωπική κράτηση και χρηματική ποινή εκπροσώπου ΝΠ, εφόσον δεν αναφέρεται ουσιαστικώς ο εκπρόσωπος του ΝΠ. Περιστατικά. Επιφύλαξη μισθωτού για το κύρος της απόλυσης, αναιρεί το περιεχόμενο της έντυπης εξοφλητικής απόδειξης περί αναγνώρισης της εγκυρότητας αυτής, και συνεπώς δεν υφίσταται παραίτηση από το δικαίωμα.

Πρόεδρος, ο κ. Λουκάς Λυμπερόπουλος.

Εισηγητής, ο κ. Θωμάς Βλάχος

Δικηγόροι, οι κ.κ. Γ. Βαρύτης, Κων. Βουλκίδης

Η κρινόμενη έφεση του ενάγοντος κατά της 2802/1994 οριστικής απόφασης του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης, που εκδόθηκε κατά την ειδική διαδικασία των εργατικών διαφορών (άρθρα 663 - 676 Κ.Πολ.Δ.), έχει ασκηθεί νομότυπα και εμπρόθεσμα. Πρέπει, επομένως, να γίνει τυπικά δεκτή και να ερευνηθεί περαιτέρω κατά την ίδια ως άνω διαδικασία ως προς το παραδεκτό και βάσιμο των λόγων της (άρθρα 533 παρ. 1, 674 παρ. 2 Κ.Πολ.Δ.).

Ο ενάγων και ήδη εκκαλών με την από 20.5.1993 αγωγή του επί της οποίας εκδόθηκε η εκκαλουμένη απόφαση, ισχυρίστηκε ότι στις 8.6.1992 προσλήφθηκε από την εναγομένη με σύμβαση εξαρτημένης εργασίας αορίστου χρόνου, για να εργαστεί ως εργάτης στο εργοστάσιο ζύμης που διατηρούσε στη Θεσσαλονίκη. Ότι εργάστηκε εκεί με την ως άνω ειδικότητά του μέχρι τον Ιούλιο του 1991. Ότι στη συνέχεια η εναγομένη τον τοποθέτησε στο τμήμα κονσερβοποιίας του εργοστασίου που διατηρεί στη Σίνδο Θεσσαλονίκης, όπου προσέφερε συνεχώς τις υπηρεσίες του ως βοηθός χειριστού "κλαρκ" αρχικά, στη συνέχεια δε ως χειριστής "κλαρκ", πλην όμως η εναγομένη του κατέβαλε τις αποδοχές που κατέβαλε και προηγουμένως και όχι αυτές που προβλέπονται από τη σχετική σ.σ.ε. που αφορά τους όρους αμοιβής και εργασίας χειριστών εκσκαπτικών μηχανημάτων παρά το ότι τον Φεβρουάριο του 1993 παρέδωσε πτυχίο χειριστού "κλαρκ" στην τελευταία. Ότι υπό την ως άνω

ειδικότητά του εργάσθηκε μέχρι την 11.5.1993 οπότε και απολύθηκε. Ότι η καταγγελία αυτή της εργασιακής του σχέσης είναι άκυρη, ως καταχρηστική, διότι έγινε από λόγους εκδίκησης προς το πρόσωπό του επειδή αυτός είχε επιδείξει έντονη συνδικαλιστική δράση ως μέλος του οικείου εργασιακού σωματείου τους και διότι διεκδίκησε τις νόμιμες αποδοχές που προβλέπονται για την ως άνω ειδικότητά του και προς εκφοβισμό των λοιπών συναδέλφων του. Ότι πέραν αυτού η καταγγελία της σύμβασης εργασίας του είναι άκυρη διότι δεν του καταβλήθηκε ολόκληρη η οφειλομένη αποζημίωση δεδομένου ότι η εναγομένη υπολόγισε αυτήν με βάση το καταβαλλόμενο ημερομίσθιο εργατοτεχνίτη ύψους 5.544 δρχ. και όχι τις μηνιαίες αποδοχές χειριστού "κλαρκ" ύψους 161.500 δρχ. όπως δικαιούτο εν όψει του ότι υπό την πιο πάνω ιδιότητα παρείχε τις υπηρεσίες του στην εναγομένη κατά το χρόνο απολύσεώς του, σύμφωνα με τα προαναφερθέντα και ήταν έγγαμος με δύο τέκνα. Με βάση το ιστορικό αυτό ζήτησε: α) να υποχρεωθεί η εναγομένη να του καταβάλει για μισθούς υπερημερίας από 11.5.1993 μέχρι 11.8.1993 το ποσό των (3 μήνες επί 161.500 δραχμές ο μηνιαίος μισθός) = 484.500 με το νόμιμο τόκο από το τέλος κάθε μήνα που έπρεπε να καταβληθεί κάθε μισθός, β) να αναγνωρισθεί η ακυρότητα της καταγγελίας της σύμβασης εργασίας του, γ) να υποχρεωθεί η εναγομένη να αποδέχεται την εργασία του με απειλή χρηματικής ποινής 100.000 δραχμές για κάθε αρνησή της και προσωπική κράτηση διαρκείας μέχρι ενός έτους σε βάρος του νομίμου εκπροσώπου της Σ.Κ. και τέλος να κηρυχθεί η απόφαση προσωρινά εκτελεστή και να καταδικαστεί η εναγομένη στη δικαστική του δαπάνη. Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο με την εκκαλουμένη απόφασή του έκρινε μεν νόμιμη την αγωγή, πλην του αιτήματος αυτής περί απειλής χρηματικής ποινής και προσωπικής κράτησης σε βάρος του νομίμου εκπροσώπου της εναγομένης για την περίπτωση μη συμμορφώσεώς του προς την απόφαση αυτή, το οποίο απέρριψε ως απαράδεκτο γιατί η αγωγή δεν στρεφόταν και κατά τούτου προσωπικώς, στη συνέχεια όμως την απέρριψε κατ' ουσίαν γιατί δέχθηκε ότι ο ενάγων αναγνώρισε ως εγκυρη την καταγγελία της εργασιακής σύμβασης και παραιτήθηκε του δικαιώματος προσβολής του κύρους της. Κατά της απόφασης αυτής παραπονείται τώρα ο ενάγων με την κρινόμενη έφεσή του και για τους αναφερόμενους σ' αυτή λόγους και ζητεί την εξαφάνισή της, με σκοπό να γίνει δεκτή η αγωγή του.

Με την εκκαλουμένη απόφαση η ένδικη αγωγή, που έχει το εκτιθέμενο στην αμέσως προηγούμενη σκέψη περιεχόμενο και αίτημα, απορρίφθηκε κατά τα προαναφερόμενα με το αιτιολογικό ότι ναι μεν η καταγγελία της εργασιακής σύμβασης ήταν άκυρη ως γενομένη καταχρηστικά (για λόγους εκδίκησης), αλλά και λόγω μη καταβολής πλήρους αποζημιώσεως, πλην όμως ο ενάγων παραιτήθηκε του δικαιώματος προσβολής του κύρους της εγγράφως μετά τη λήψη της αποζημίωσης. Ήδη η εναγομένη εργοδότηρια εταιρεία, παρ' όλο ότι νίκησε στον πρώτο βαθμό, ασκεί με τις προτάσεις της αντέφεσης και ζητεί την μεταρρύθμιση της εκκαλουμένης απόφασης ως προς τις παραπάνω αιτιολογίες, καθώς και την επαναφοράν της πρωτοδίκως απορριφθείσας ένστασής της με την οποία διωκόταν η κήρυξη της συζήτησης της αγωγής ως απαράδεκτης. Η έτσι ασκούμενη αντέφεση, η οποία υπόκειται στους περιορισμούς του άρθρου 51 Κ.Πολ.Δ., η Δευτέρα παράγραφος του οποίου ορίζει ρητώς ότι έφεση δικαιούται να ασκήσει και ο διάδικος που νίκησε, εφόσον έχει έννομο συμφέρον, είναι απορριπτέα ως απαράδεκτη λόγω έλλειψης εννόμου συμφέροντος της εναγομένης αντεκκαλούσας δεδομένου ότι οι παραπάνω αιτιολογίες δεν απολήγουν σε βλάβη της με αντίστοιχες διατάξεις του διατακτικού της εκκαλουμένης απόφασης ώστε να παράγεται δεδικασμένο (Α.Π. 556/1976 ΝΟΒ 24, 1071, Α.Π. 1125/1974 ΝΟΒ 23, 634, ΕΑ 1985/1975 ΕλλΔνη 1976, 106).

Όταν ζητείται καταδίκη εκπροσώπου νομικού προσώπου σε προσωπική κράτηση και χρηματική ποινή για εκπλήρωση παροχής που οφείλει το νομικό πρόσωπο πρέπει η αγωγή να στρέφεται και κατά του εκπροσώπου ονομαστικώς, αλλιώς η αγωγή απορρίπτεται ως αόριστα (Α.Π. 127/1 987 ΕλλΔνη 1988, 670). Επομένως ο πρώτος λόγος της κρινομένης έφεσης με τον οποίο ο εκκαλών - ενάγων ισχυρίζεται ότι εσφαλμένα απορρίφθηκε το σχετικό αίτημα της αγωγής του περί απειλής χρηματικής ποινής και προσωπικής κράτησης κατά του εκπροσώπου της εναγομένης, καίτοι δεν στρεφόταν η αγωγή του κατά τούτου προσωπικώς, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος.

Κατά το άρθρο 669 Α.Κ. καταγγελία συμβάσεως εργασίας αορίστου χρόνου είναι μονομερής αναιτιώδης δικαιοπραξία και γι' αυτό δεν είναι απαραίτητο να δικαιολογείται από τον καταγγέλλοντα. Αποτελεί όμως άσκηση δικαιώματος και

κατά συνέπεια υπόκειται στον περιορισμό του άρθρου 281Α.Κ., δηλαδή δεν πρέπει να υπερβαίνει τα όρια που επιβάλλονται από την καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή από τον κοινωνικό ή οικονομικό σκοπό του δικαιώματος, διότι διαφορετικά καθίσταται άκυρη και θεωρείται σαν να μην έγινε (άρθρα 174, 180 Α.Κ.), οπότε ο εργοδότης, αρνούμενος υπηρεσίες του εργαζομένου, καθίσταται υπερήμερος και υποχρεούται σε καταβολή προς τούτο του μισθού του κατά τα άρθρα 349, 350 και 656 Α.Κ. Θεωρείται ότι υπάρχει καταχρηστική καταγγελία και όταν αυτή έγινε από τον εργοδότη από λόγους εκδίκησης και εχθρότητας, συνεπεία προηγούμενης συμπεριφοράς του μισθωτού μη αρεστής στον εργοδότη, όπως είναι και η ανάπτυξη από το μισθωτό νόμιμης συνδικαλιστικής δράσης, εφόσον από αυτή δεν επηρεάζεται αμέσως ή εμμέσως ο ρυθμός της εκτελούμενης εργασίας του (Α.Π. 917/1990 ΕΕργΔ 50, 524). Στην προκειμένη περίπτωση από τις καταθέσεις των μαρτύρων των διαδίκων που εξετάστηκαν ένορκα στο ακροατήριο του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου και περιέχονται στα προσκομιζόμενα ταυτάριθμα με την εκκαλουμένη απόφαση πρακτικά συνεδριάσεως αυτού, καθώς και από όλα τα έγγραφα που επικαλούνται και προσκομίζουν οι διάδικοι αποδείχθηκαν τα ακόλουθα επί της προκειμένης διαφοράς: Στις 8.6.1982 ο ενάγων προσελήφθη από την εναγομένη με σύμβαση εξαρτημένης εργασίας αορίστου χρόνου για να εργασθεί ως εργάτης ζύμης στο εργοστάσιο αυτής που βρίσκεται στη Θεσσαλονίκη και επί της οδού Κ εργάσθηκε υπό την ως άνω ιδιότητά του μέχρι τον Ιούλιο 1991 έτους, οπότε η εναγομένη διέκοψε την λειτουργία του ως άνω τμήματος του εργοστασίου της και μετακίνησε τον ενάγοντα στο εργοστάσιό της που βρίσκεται στη Σίνδο Θεσσαλονίκης όπου του ανέθεσε καθήκοντα βοηθού χειριστού "κλαρκ" στο τμήμα κονσερβοποιίας. Υπό την ιδιότητά του αυτή ο ενάγων προσέφερε τις υπηρεσίες του στην εναγομένη μέχρι τον Ιανουάριο 1993 έτους, οπότε ο ενάγων παρέδωσε σ' αυτήν πτυχίο διαχειριστού γερανοφόρου οχήματος και έτσι από τον Φεβρουάριο 1993 έτους εργάσθηκε ως χειριστής "κλαρκ" μέχρι την 11.5.1993, που η εναγομένη κατάγγειλε τη σύμβαση εργασίας του. Η απόλυση του αυτή έγινε κυρίως διότι διαμαρτυρόταν συνεχώς στην εναγομένη επειδή αυτή του κατέβαλε αποδοχές εργατοτεχνίτη, ενώ από τον Φεβρουάριο 1993 δικαιούτο αποδοχές χειριστή γερανοφόρου οχήματος, πράγματα το οποίο διαπίστωσε και η αρμόδια επιθεώρηση εργασίας στην οποία προσέφυγε ο ενάγων προς υπεράσπιση των

νομίμων δικαιωμάτων του μετά την άρνηση της εναγομένης να τον πληρώσει τις νόμιμες αποδοχές για την ως άνω εργασία που της παρείχε έχοντας τα προς τούτο νόμιμα προσόντα. Πλέον αυτού ο ενάγων, αν και απλό μέλος του σωματείου εργαζομένων στο εργοστάσιο της εναγομένης, είχε αναπτύξει συνδικαλιστική δράση στο χώρο του εργοστασίου. Ειδικότερα, στις εκλογές του σωματίου της 15.6.1990 ήταν υποψήφιος στο συνδυασμό "Νέοι Ορίζοντες" που δεν ήταν αρεστός στη διοίκηση της εναγομένης. Άσκησε αγωγή μαζί με άλλους κατά του κύρους των ως άνω εκλογών και της αντίπαλης παράταξης που ήταν αρεστή στη διοίκηση. Κατά τις εκλογές της 11.6.1994 (μετά την απόλυσή του) αν και ήταν υποψήφιος ο ενάγων φύλακας του εργοστασίου με εντολή της διοίκησης της εναγομένης δεν του επιτράπηκε να μπει στο χώρο όπου γίνονταν εκλογές του εργοστασίου, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί επεισόδιο και να προσφύγει στον Εισαγγελέα. Επομένως και η δράση αυτή ενόχλησε την εναγομένη και προκάλεσε σ' αυτήν την απόφαση εκδίκησης του ενάγοντος. Υπό τα δεδομένα αυτά αποδεικνύεται ότι η απόλυση του ενάγοντος έγινε από την εναγομένη από λόγους εκδίκησης και εχθρότητας αυτής έναντι του ενάγοντος μισθωτού εξαιτίας της άσκησης από τον τελευταίο των ως άνω δικαιωμάτων του (νομίμων αποδοχών) που του παρεχόταν από τη σύμβαση και το νόμο, αλλά και εξαιτίας της συνδικαλιστικής δράσης στο χώρο του εργοστασίου. Ως εκ τούτου ήταν καταχρηστική και επομένως άκυρη. Η εναγομένη την 12.5.1993 (επομένη της απόλυσής του) κάλεσε τον ενάγοντα να εισπράξει την αποζημίωση απόλυσής του. Ο τελευταίος κατά την ως άνω ημερομηνία απέγραψε έντυπη απόδειξη εισπράξεως του ποσού της αποζημιώσεώς του, την γνησιότητα και το περιεχόμενο της οποίας δεν αμφισβήτησε, στην οποία περιλαμβάνεται και η ακόλουθη δήλωση με έντυπα στοιχεία «.. έλαβον... δια την γενομένην καταγγελία της συμβάσεως εργασίας μου ήν αναγνωρίζω εγκυρον και ισχυράν». Σημειώνεται ότι την απόδειξη αυτή ο ενάγων την υπέγραψε στην θέση "Ο Δηλών". Στο κάτω μέρος της έντυπης αυτής εξοφλητικής απόδειξης, ο ενάγων διατύπωσε την ακόλουθη επιφύλαξη: «Με την επιφύλαξη για κάθε άλλο νόμιμο δικαίωμά μου καταγγέλλω ότι η απόλυσή μου γίνεται εκδικητικά για τη συνδικαλιστική μου δράση και αποτελεί παρέμβαση στις εκλογές του σωματείου. Πλέον αυτού γνωρίζει η εταιρεία ότι είμαι χειριστής "κλαρκ" και ότι δικαιούμαι αποζημίωση μισθωτού και όχι ημερομισθίου", την οποία και υπέγραψε επίσης.

Επομένως με την επιφύλαξή του αυτή ο ενάγων αναίρεσε την περιεχόμενη στην έντυπη απόδειξη της εναγομένης δήλωσή του "ότι αναγνωρίζει έγκυρη και ισχυρά την γενομένη καταγγελία" και ως εκ τούτου δεν μπορεί να γίνει λόγος ότι παραιτήθηκε του δικαιώματός του να προβάλει το κύρος της επίδικης καταγγελίας, αφού με την επιφύλαξή του καταγγέλλει ότι η απόλυσή του έγινε για τη συνδικαλιστική του δράση...". Περαιτέρω αποδείχθηκε ότι σύμφωνα με την από 17.7.1991 σ.σ.ε. "για τους όρους αμοιβής και εργασίας των χειριστών εκσκαπτικών και λοιπών μηχανημάτων και βοηθών χειριστών των βιομηχανικών και ναυπηγοεπισκευαστικών επιχειρήσεων όλης της χώρας που κατατέθηκε στο Υπουργείο Εργασίας με την 70/24.7.1991 πράξη και δεσμεύει τους διαδίκους ο νόμιμος μισθός εγγάμου χειριστή "κλαρκ" με δύο τέκνα και τρεις τριετίες προϋπηρεσία όπως είναι ο ενάγων ανέρχεται σε 146.350 δραχμές. Κατ' ακολουθίαν όλων αυτών έπρεπε, αφού απορριφθούν οι ισχυρισμοί της εναγομένης περί καταχρηστικής (απαράδεκτης) της συζήτησης της αγωγής επειδή δεν τηρήθηκαν οι προθεσμίες του άρθρου 32 ν. 1545/1985 για την εκδίκασή της, καθόσον αυτές δεν έχουν τεθεί με ποινή απαραδέκτου (ΕΑ 3626/1987 ΕλλΔνη 1988, 1205, ΕΑ 10612/1987 ΕλλΔνη 1989, 611, ΕΑ 4330/1986 ΕλλΔνη 1986, 1333) και περί παραιτήσεως του ενάγοντος από το δικαίωμα προσβολής του κύρους της καταγγελίας, να γίνει δεκτή κατά το μέρος που κρίθηκε νόμιμη η αγωγή ως και κατ' ουσίαν βάσιμη. Η εκκαλουμένη άρα απόφαση που δέχθηκε ότι ο ενάγων με την ως άνω δήλωση στην απόδειξη καταβολής της αποζημιώσεως παραιτήθηκε από το δικαίωμά του να προσβάλει το κύρος της ένδικης καταγγελίας και στη συνέχεια απέρριψε την αγωγή έσφαλε ως προς την εκτίμηση των προσκομιζομένων αποδείξεων και πρέπει κατά τον βάσιμο περί τούτου σχετικών λόγων της κρινομένης έφεσης να εξαφανιστεί. Ακολουθως πρέπει, αφού κρατηθεί η υπόθεση στο δικαστήριο τούτο (Κ.Πολ.Δ. 535 παρ. 1), και δικαστεί κατ' ουσίαν, να γίνει δεκτή εν μέρει η αγωγή ως και κατ' ουσίαν βάσιμη και α) αναγνωριστεί ότι η γενομένη εκ μέρους της εναγομένης την 11.5.1993 καταγγελία της συμβάσεως εργασίας του ενάγοντος είναι για την ως άνω αιτία άκυρη, β) υποχρεωθεί η εναγομένη να αποδέχεται τις υπηρεσίες του ενάγοντος και γ) υποχρεωθεί να καταβάλει στον ενάγοντα τους μισθούς υπερημερίας για το χρονικό διάστημα από 11.5.1993 μέχρι 11.8.1993 εκ δραχμών (μήνες 3 X 146. 350 δρχ.) = 439.050, με τους νόμιμους τόκους

από το τέλος εκάστου μηνός. Τέλος, πρέπει να καταδικασθεί η εναγομένη σε μέρος της δικαστικής δαπάνης του ενάγοντος αμφοτέρων των βαθμών δικαιοδοσίας, λόγω της εν μέρει νίκης και ήττας (άρθρα 178 παρ. 1, 183 Κ.Πολ.Δ όπως ορίζεται στο διατακτικό.

Εφ. Αθ. 5799/2001

Περίληψη: Η απεργία περιλαμβάνεται στα ατομικά δικαιώματα που προβλέπονται από το Σύνταγμα και μάλιστα στα συναφή με τη συνδικαλιστική ελευθερία δικαιώματα. Η προστασία του δικαιώματος της απεργίας προϋποθέτει τη νόμιμη προκήρυξή της. Η καταχρηστική η μη άσκηση του δικαιώματος της απεργίας ελέγχεται δικαστικά. Κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη από το δικαστήριο. Κηρύσσεται παράνομη ως καταχρηστική η απεργία που κήρυξαν οι εργαζόμενοι στην Ολυμπιακή Αεροπορία.

Πρόεδρος: Γ. Σαραντινός, Πρόεδρος Εφετών

Εισηγητής: Ε. Μάλλιος, Εφέτης

Δικηγόροι: Β. Αναγνωστόπουλος, Α. Ανδρέας, Α. Κίσσα, Δ. Παπαδημητρίου

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ : .....

[...] Από τις διατάξεις του άρθρου 23 παρ. 2 του Συντάγματος, με τις οποίες ορίζεται ότι «η απεργία αποτελεί δικαίωμα και ασκείται από τις νόμιμα συστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις για τη διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων των εργαζομένων», προκύπτει ότι η απεργία περιλαμβάνεται στα ατομικά δικαιώματα που προβλέπονται από το Σύνταγμα και ειδικότερα εντάσσεται στα συναφή με τη συνδικαλιστική ελευθερία δικαιώματα που οφείλει να προστατεύει το Κράτος ενώ, από τις διατάξεις του άρθρου 25 παρ. 3 του Συντάγματος, με τις οποίες ορίζεται ότι «η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος δεν επιτρέπεται», προκύπτει ότι η καταχρηστική άσκηση δικαιωμάτων στο χώρο του συνταγματικού δικαίου απαγορεύεται χάρη της προστασίας ατομικών δικαιωμάτων. Έτσι, η απεργία προστατεύεται από το νόμο εφόσον προκηρύσσεται υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις που τάσσονται από αυτόν. Το δικαίωμα της

απεργίας ανήκει σε αναγνωρισμένα επαγγελματικά σωματεία, παρέχοντα την εγγύηση ότι η απόφαση περί απεργίας θα ληφθεί λελογισμένως και μετά την εξάντληση των ηπιότερων μέσων και ότι, κατ' αυτή, δεν θα παραβιασθούν οι προς το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου και της εθνικής οικονομίας καθιερωμένοι αγωνιστικοί κανόνες. Ειδικότερη νομοθετική πρόβλεψη υπάρχει ως προς τις επιχειρήσεις δημόσιου χαρακτήρα ή κοινής ωφέλειας, η λειτουργία των οποίων έχει ζωτική σημασία για την εξυπηρέτηση βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου, όπως οι επιχειρήσεις ή εκμεταλλεύσεις μεταφοράς προσώπων ή αγαθών από την ξηρά, τη θάλασσα και τον αέρα, κατ' άρθρο 19 παρ. 2, περ. ε` Ν 11264/1982, και, ρητά ως προς την πολιτική αεροπορία, κατ' άρθρο 19, παρ. 2, περ. θ` Ν 1264/1982, όπως προστέθηκε με το άρθρο 3 Ν 1215/1990, των άρθρων 20-22 Ν 1264/1982, όπως αυτά ισχύουν.

Εξάλλου, λαμβανομένου υπόψη ότι το δικαίωμα της απεργίας έχει και διάσταση ιδιωτικού δικαίου, αφού η άσκησή του εντάσσεται στα πλαίσια εννόμων σχέσεων - συμβάσεων εργασίας - του ιδιωτικού δικαίου παρέχεται και η δικαστική προστασία από τις διατάξεις του άρθρου 281 ΑΚ, προκειμένου να οριοθετηθεί η άσκηση του δικαιώματος. Υπό την έννοια αυτή, πρέπει να εξειδικεύονται και τα κριτήρια εφαρμογής του άρθρου 281ΑΚ, με γενική κατευθυντήρια οδηγία τις διατάξεις του άρθρου 25 παρ. 3 του Συντάγματος, που έτσι, επενεργεί και στις σχέσεις μεταξύ των πολιτών, σύμφωνα με την αρχή της άμεσης ή έμμεσης τριτενέργειας (βλ. ΕφΑθ 04611/1990 ΕΛΔ 34,90 και εκεί παραπομπές). Η καταχρηστική ή μη άσκηση του δικαιώματος της απεργίας διαπιστώνεται από το Δικαστήριο, στα πλαίσια των διατάξεων του άρθρου 22 παρ. 4 Ν 1264/1982, ύστερα από τη στάθμιση των αντιθέτων συμφερόντων των απεργών και του εργοδότη, όπως η πολύ μεγάλη ζημία στην επιχείρηση του εργοδότη, το μέγεθος της επίπτωσης των ζημιογόνων συνθηκών στο κοινωνικό σύνολο ή την εθνική οικονομία, σε συνδυασμό με τη μορφή και τη διάρκειά της, το μέγεθος της προσβολής των ατομικών δικαιωμάτων τρίτων και η προφανής ή μη δυσαναλογία μεταξύ της ζημίας της επιχείρησης και της αναμενόμενης ωφέλειας των απεργών (βλ. ΑΠ 75/1998 ΕΛΔ 40,1364, ΑΠ 528/1990 ΕΕΔ 49,832, ΑΠ 1293/1983 ΔΕΝ 40,429, ΕφΑθ 8571/1998 ΕΛΔ 40,1195, ΕφΑθ 10461/1990, ό.π. Γ. Λεβέντη, Η καταχρηστική απεργία, κατά το Σύνταγμα και το

κοινό Δίκαιο, ΝοΒ 32,236 επ., ιδίου, Συλλογικό Εργατικό Δίκαιο, παρ. 46, σελ. 592-613, Δ. Παπασταύρου Απεργία, παρ. 96-21 6.100-1120, Στ. Βλαστού, Αστικά Σωματεία Συνδικαλιστικές και Εργοδοτικές Οργανώσεις, παρ. 462, 6.507 επ.). Στην προκειμένη περίπτωση, από τις καταθέσεις των μαρτύρων [...], αποδεικνύονται τα εξής πραγματικά περιστατικά: Η ενάγουσα και ήδη εκκαλούσα ανώνυμη εταιρία, με την επωνυμία Ολυμπιακή Αεροπορία ΑΕ, ασκεί αερομεταφορές προσώπων και εμπορευμάτων, είναι επιχείρηση δημόσιου χαρακτήρα και κοινής ωφέλειας, κατά τις διατάξεις του άρθρου 19 παρ. ε` και θ` Ν 1264/1982, όπως αυτό συμπληρώθηκε με το άρθρο 3 Ν 1915/1990, το σύνολο δε των μετοχών αυτής ανήκει στο Ελληνικό Δημόσιο, το οποίο ασκεί επ` αυτής εποπτεία, σύμφωνα με το Ν 96/1975, σε συνδυασμό με τους Ν 2271/1994 «Εξυγίανση της Ολυμπιακής Αεροπορίας, ΑΕ» και Ν 2602/1998 "Για την ολοκλήρωση της εξυγίανσης της Ολυμπιακής Αεροπορίας», διά των Υπουργών Μεταφορών και Επικοινωνιών και Εθνικής Οικονομίας. Οι υπό τα στοιχεία 1, 3 και 5 εναγόμενες, στην υπ` αριθμ. 2014/2001 αγωγή, δηλαδή οι πρωτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις με την επωνυμία «Ένωση Πτυχιούχων Τεχνικών Αεροπλάνων Ολυμπιακής Αεροπορίας (ΕΠΤΑΟΑ)», «Ένωση Τεχνικών Εναέριων Μεταφορών και Πτυχιούχων (ΕΤΕΜ & Π)», και «Σύλλογος Ηλεκτρονικών Μηχανικών ΟΑ (ΣΗΜΟΑ)» και οι λοιποί, υπό τους αριθμούς 2, 4 και 6, εναγόμενοι τυγχάνουν, αντίστοιχα, Πρόεδροι και Γενικοί Γραμματείς των διοικητικών συμβουλίων αυτών, ως μέλη δε έχουν οι ως άνω εναγόμενες πρωτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις, η (ΕΠΤΑΟΑ) τους πτυχιούχους τεχνικούς αεροπλάνων, η (ΕΤΕΜ & Π), τους τεχνικούς εναερίων μεταφορών (ελασματοουργούς κ.λπ.) και πτυχιούχους και η (ΣΗΜΟΑ), τους ηλεκτρονικούς και ηλεκτρολόγους μηχανικούς αεροπλάνων, που εργάζονται στην ενάγουσα. Στις 12.6.2001, οι ως άνω εναγόμενες συνδικαλιστικές οργανώσεις κοινοποίησαν στην ενάγουσα την από 112.6.2001 εξώδικη δήλωσή τους, με την οποία γνωστοποίησαν, ότι με τις από 29.5.2001, 9.3.2001 και 8.5.2001 αποφάσεις, αντίστοιχα, των Γενικών Συνελεύσεων των μελών τους, αποφασίστηκε η πραγματοποίηση 24ωρης απεργίας, για τις 19 Ιουνίου 2001, ημέρα Τρίτη και από ώρα 00.01` έως 24.00` ώρα (άρθρο 20 παρ. 1 α Ν 1264/11982) με αιτήματα, όπως αναφέρονται στη πιο πάνω αναγγελία και τα οποία είναι: 1) Πρόσληψη προσωπικού για τις άμεσες λειτουργικές ανάγκες της Τεχνικής Βάσης και της Υπηρεσίας

Υποστήριξης Εφοδίων, η έλλειψη του οποίου έχει δυσμενείς οικονομικές επιπτώσεις και δημιουργεί προβλήματα έγκυρης διάθεσης των αεροσκαφών, με παραπέρα συνέπεια την ελαχιστοποίηση των θέσεων εργασίας. 2) Διατήρηση και ανάπτυξη της Τεχνικής Βάσης, και όχι κατάργηση και ξεπούλημά της, που οδηγεί σε ανεργία 1.000 τεχνικούς εργαζόμενους.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του Ν 2224/1994, «οι συνδικαλιστικές οργανώσεις που κηρύσσουν απεργία στις υπηρεσίες, οργανισμούς και επιχειρήσεις, που αναφέρονται στο άρθρο 19 παρ. 2 του Ν 1264/1982, όπως συμπληρώθηκε με τις παρ. 1 και 2 του άρθρου 3 του Ν 1915/1990, πριν ασκήσουν το δικαίωμα της απεργίας, υποχρεούνται να καλέσουν τον εργοδότη, με έγγραφο, που κοινοποιείται με δικαστικό επιμελητή, σε δημόσιο διάλογο για τα αιτήματα αυτής..... 5. Η διεξαγωγή του δημοσίου διαλόγου δεν αναστέλλει την άσκηση του δικαιώματος της απεργίας. 6. Η προσφυγή ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων για θέματα σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 19 έως 22 του Ν 1264/1982, όπως αυτά τροποποιούνται από τις διατάξεις αυτού του νόμου, και σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 3 του νόμου αυτού, δεν μπορεί να ασκηθεί κατά το χρόνο διεξαγωγής του δημοσίου διαλόγου». Σύμφωνα δε με το άρθρο 20 παρ. 2 του Ν 1264/1982, «προκειμένου για εργαζομένους του άρθρου 19 παρ. 2, κήρυξη απεργίας δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί πριν περάσουν τέσσερις (4) πλήρεις ημέρες απ' τη γνωστοποίηση των αιτημάτων και των λόγων που τα θεμελιώνουν, με έγγραφο που κοινοποιείται με δικαστικό επιμελητή στον εργοδότη ή στους εργοδότες, στο Υπουργείο, στο οποίο ανήκει η σχετική εποπτεία και στο Υπουργείο Εργασίας». Έτσι καθορίζεται σε τέσσερις ημέρες η προθεσμία που πρέπει να μεσολαβεί ανάμεσα στη γνωστοποίηση των απεργιακών αιτημάτων, μαζί με τους λόγους που τα θεμελιώνουν και την κήρυξη της απεργίας (βλ. Δ. Παπασταύρου, Απεργία, παρ. 243, Γ. Λεβέντη, Συλλογικό εργατικό δίκαιο, σελ. 540 επ., Στ. Βλαστού, Αστικά Σωματεία συνδικαλιστικές εργοδοτικές οργανώσεις σελ. 507).

Η ενάγουσα παραδέχεται ότι οι αντίδικοί της επέδωσαν σ' αυτήν συγχρόνως κλήση για δημόσιο διάλογο και γνωστοποίηση – αναγγελία κήρυξης απεργίας. Οι εφεσίβλητες ενώσεις επικαλούνται και προσκομίζουν το από 12.6.2001 εξώδικο, το οποίο επιδόθηκε στην ενάγουσα αυθημερόν, όπως φαίνεται από τη .../2001 έκθεση

επιδόσεως του δικαστικού επιμελητή Δ.Λ., από το οποίο αποδεικνύεται ότι τήρησαν την 4ήμερη προθεσμία του άρθρου 20 παρ. 2 του Ν 1264/1982 και δεν είναι, από το λόγο αυτό, παράνομη η απεργία, είναι δε, συνεπώς, αβάσιμος και απορριπτέος ο πρώτο λόγος της εφέσεως, που υποστηρίζει τα αντίθετα. Ανεξάρτητα, όμως, από την ως άνω νομοθετική ρύθμιση, η καλή πίστη επιβάλλει πάντοτε τη γνωστοποίηση των αιτημάτων της συνδικαλιστικής οργάνωσης στον εργοδότη και τη μεσολάβηση εύλογου χρόνου ανάμεσα στη γνωστοποίηση των αιτημάτων και στην κήρυξη της απεργίας, που να επιτρέπει τη διεξαγωγή του διαλόγου και το πέρας αυτού, σε τρόπο ώστε ο εργοδότης να μη στερείται έννομης προστασίας. Παρόλο που η διεξαγωγή του διαλόγου δεν αναστέλλει την άσκηση του δικαιώματος της απεργίας, η πρόσκληση προς τον εργοδότη, στις περιπτώσεις που προβλέπεται από το νόμο ως υποχρεωτική, πρέπει να πραγματοποιείται εγκαίρως, ώστε, μέχρι την έναρξη της απεργίας, να μεσολαβεί κάποιο χρονικό διάστημα που να επιτρέπει τη διεξαγωγή του διαλόγου. Αλλιώς, η πρόσκληση γίνεται τύπος κενός περιεχομένου και επομένως προσκρούει στη διάταξη του άρθρου 281 ΑΚ (βλ. Δ. Παπασταύρου, Απεργία, παρ. 249 και 289, με περαιτέρω παραπομπές, Ι. Ληξουριώτη, ΕΕΔ 1995, 258, ΑΠ 250/1998, ΝοΒ 47, 777). Δεν επικαλείται, όμως, η ενάγουσα, κατάχρηση και δεν διατυπώνει σχετικό αίτημα από την αιτία αυτή, δηλαδή την ανεπάρκεια της ως άνω προθεσμίας (βλ. ΑΠ 1527/1990, Δ 22, 571).

Η πρόσκληση της ενάγουσας σε δημόσιο διάλογο είναι, κατά νόμο, προϋπόθεση για τη νομιμότητα της απεργίας στις επιχειρήσεις κοινής ωφελείας, έγινε δε, με σχετική, από 12.6.2001, εξώδικη πρόσκληση των ως άνω σωματείων, η οποία επιδόθηκε στην ενάγουσα αυθημερόν, όπως φαίνεται από την .../2001 έκθεση επιδόσεως του δικαστικού επιμελητή Δ.Λ. Την παραμονή της απεργίας, συντάχθηκε η από 18.6.2001 έκθεση του μεσολαβητή Χ.Ι., με την οποία διαπιστώνεται ότι δεν κατέστη δυνατόν να πραγματοποιηθεί αποτελεσματικός δημόσιος διάλογος. Σ' αυτόν δεν προσήλθε η ενάγουσα, επικαλούμενη τις παρ. 5 και 6 του άρθρου 3 Ν 2224/1994, προκειμένου να αξιώσει ένδικη προστασία με τις υπό κρίση, από 15.6.2001, αγωγές. Εξάλλου, ο νόμος δεν επιβάλλει στον καλούμενο υποχρέωση να ανταποκριθεί στην πρόσκληση και να συμμετάσχει στο διάλογο, όντας ελεύθερο να επιλέξει αν θα αποδεχθεί ή όχι, στην τελευταία δε περίπτωση, της μη αποδοχής, δεν επηρεάζει η

εξέλιξη της εκκρεμούς δίκης, (βλ. ΕφΘεσ 2763/1997, ΕΕργΔ 58, 942). Ας σημειωθεί ότι, προς διευκόλυνση συμμετοχής στο δημόσιο διάλογο όλων των εμπλεκομένων, κρίνεται αναγκαία η αποσαφήνιση του νομικού πλαισίου, σε τρόπο ώστε να περατώνεται ο δημόσιος διάλογος σε χρόνο που να επιτρέπει στον επιθυμούντα την ευπρόσωπη προετοιμασία και άσκηση αγωγής, προς διαφύλαξη των εννόμων συμφερόντων του.

Σύμφωνα με τις παρ. 1 και 2 του άρθρου 21 του Ν 11264/1982, όπως αυτό είχε τροποποιηθεί και αντικαταστάθηκε με το άρθρο 2 του Ν 2224/1994, κατά τη διάρκεια της απεργίας, η συνδικαλιστική οργάνωση, η οποία την κηρύσσει, έχει υποχρέωση να διαθέτει το αναγκαίο προσωπικό για την ασφάλεια των εγκαταστάσεων της επιχείρησης και την πρόληψη καταστροφών και ατυχημάτων. Στις υπηρεσίες, οργανισμούς και επιχειρήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 19 παρ. 2, των οποίων η λειτουργία έχει ζωτική σημασία για την εξυπηρέτηση βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου, πέραν του προσωπικού ασφαλείας της προηγούμενης παραγράφου, διατίθεται και προσωπικό για την αντιμετώπιση στοιχειωδών αναγκών του κοινωνικού συνόλου κατά τη διάρκεια της απεργίας. Μεταξύ των στοιχειωδών αναγκών του κοινωνικού συνόλου, που ενδεικτικά αναφέρονται στο άρθρο 4 παρ. 1 του Ν 2224/1994, περιλαμβάνεται και η ελευθερία της κυκλοφορίας (μεταφορές χερσαίες, θαλάσσιες και αεροπορικές). Από τα αποδεικτικά μέσα που προαναφέρθηκαν, αποδεικνύεται ότι, με την 3/2001 απόφαση της Πρωτοβάθμιας Επιτροπής του άρθρου 15 Ν 1264/1982, όπως ισχύει, που δημοσιεύθηκε στις 27.2.2001, καθορίστηκε σε 240 άτομα ο αριθμός των τεχνικών της ενάγουσας, ως αναγκαίο προσωπικό ασφαλείας και αντιμετώπισης των στοιχειωδών αναγκών του κοινωνικού συνόλου, που πρέπει να διαθέτουν τα εφεσίβλητα σωματεία για την άσκηση του δικαιώματος απεργίας, κατά το 2001, από τα μέλη τους. Επομένως ορθά το πρωτοβάθμιο Δικαστήριο, με την εκκαλούμενη απόφασή του, απέρριψε ως αβάσιμη κατ' ουσίαν την βάση της αγωγής, ότι η απεργία είναι παράνομη, για το λόγο ότι οι εναγόμενες συνδικαλιστικές οργανώσεις δεν φρόντισαν για τον ορισμό προσωπικού ασφαλείας και αντιμετώπισης των στοιχειωδών αναγκών του κοινωνικού συνόλου, ενόψει της

ιδιότητάς της ως επιχειρήσεως κοινής ωφελείας, είναι δε αβάσιμος και απορριπτός ο δεύτερος λόγος της εφέσεως, που υποστηρίζει τα αντίθετα.

Περαιτέρω, ως προς τα αιτήματα για τα οποία κηρύχθηκε η απεργία, ανεξάρτητα από την υφιστάμενη αοριστία ως προς τη διατύπωσή τους, από τα ίδια αποδεικτικά μέσα, αποδεικνύονται τα ακόλουθα πραγματικά περιστατικά: Με τη 2076/2000 απόφαση του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, κατά της οποίας δεν προκύπτει αν ασκήθηκε το ένδικο μέσο της εφέσεως, έγινε δεκτή η υπ` αρ. κατάθ. .../2000 αγωγή της ήδη ενάγουσας, στρεφόμενη κατά της πρώτης εφεσίβλητης Ένωσης Πτυχιούχων Τεχνικών Αεροπλάνων Ολυμπιακής Αεροπορίας και αναγνωρίστηκε ότι είναι παράνομη και καταχρηστική η εικοσιτετράωρη απεργία που αυτή κήρυξε για τις 3.10.2000. Η απεργία αυτή είχε, εκτός των άλλων, και συναφή αιτήματα προς την παρούσα, με διαφορετική λεκτική διατύπωση, όπως "η απόδοση ευθυνών για την ακολουθούμενη μέχρι τώρα πολιτική συρρίκνωση και απαξίωσης της Τεχνικής Διεύθυνσης της ΟΑ και η αξίωση της υλοποίησης των υποσχέσεων και δεσμεύσεων για τις αναγκαίες προσλήψεις τακτικού τεχνικού προσωπικού". Σε ό,τι αφορά το αίτημα της προκείμενης απεργίας για πρόσληψη προσωπικού στην τεχνική βάση, η εκκαλούσα έχει εξαντλήσει τις δικές της ενέργειες, εφόσον απέστειλε εγκαίρως, από 20.1.2000, το υπ` αριθμ. πρωτ. 448/2000, έγγραφο προς τον καθ` ύλην αρμόδιο Υπουργό Μεταφορών, προκειμένου, στη συνέχεια, να ενεργήσει αυτός για την έγκριση προσλήψεων και τεχνικού προσωπικού, 180 κατ` αριθμό ατόμων, με έκδοση αντίστοιχης πράξεως του Υπουργικού Συμβουλίου, λόγω απαγορεύσεως προσλήψεων στον ευρύτερο Δημόσιο Τομέα, στον οποίο αυτή ανήκει ως δημόσια επιχείρηση, το σύνολο των μετοχών της οποίας ανήκει στο Ελληνικό Δημόσιο, προκειμένου, στη συνέχεια, να ακολουθηθεί η διαδικασία του ΑΣΕΠ, του Ν 2190/1994.

Άρα, η εκκαλούσα, σε ό,τι αφορά και παρά την κατάσταση στην οποία βρίσκεται, ενόψει της ιδιωτικοποίησής της, που δικαιολογεί τη μη επιβάρυνσή της με προσωπικό, προ της αποσαφηνίσεως της περαιτέρω πορείας της, και χωρίς μάλιστα ειδική μελέτη, έχει ολοκληρώσει τις δικές της ενέργειες ως προς τον τομέα αυτό, για πρόσληψη προσωπικού. Υπό τις παρούσες περιστάσεις, το προσωπικό που υπηρετεί στην τεχνική βάση δεν έχει δυσμενείς οικονομικές επιπτώσεις,

αντίθετα μάλιστα έχει αυξηθεί το οικονομικό του όφελος από την υπερεργασία και από υπερωρίες που πραγματοποιεί. Το Ελληνικό Δημόσιο, στα πλαίσια του Ν 2000/1991 «για την αποκρατικοποίηση, απλούστευση των διαδικασιών εκκαθάρισης, ενισχύσεως των κανόνων του ανταγωνισμού, κ.λπ.», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει σήμερα, προωθεί την πώληση πλειοψηφιστικού ποσοστού, των μετοχών της ενάγουσας, μετά τους Ν 2271/1994 και 2602/1998, προς εξασφάλιση της επιβιώσής της, στα πλαίσια του υγιούς ανταγωνισμού. Με την υπ` αρ. 455/12.9.2000 απόφαση της Διυπουργικής Επιτροπής Αποκρατικοποιήσεων, αποφάσισε τη διεύρυνση των εναλλακτικών τρόπων ιδιωτικοποίησης της εκκαλούσας. Σε εκτέλεση αυτής, δημοσίευσε στον ελληνικό και ξένο Τύπο προκήρυξη εκδήλωσης ενδιαφέροντος αγοράς πλειοψηφικού πακέτου μετοχών ολοκλήρου του Ομίλου της Ολυμπιακής Αεροπορίας, και όχι επί μέρους επιχειρησιακών δραστηριοτήτων (μονάδων) αυτής. Εξάλλου, και η απόφαση για μεταβίβαση μετοχών ολοκλήρου του Ομίλου είναι απόφαση του Ελληνικού Δημοσίου και όχι της εκκαλούσας. Μέχρι τη συζήτηση της υποθέσεως στο δευτεροβάθμιο Δικαστήριο, δεν έχει αποφασιστεί από αυτό (το Δημόσιο) η μεταβίβαση των πιο πάνω μετοχών του ομίλου της ενάγουσας, τμηματικά, κατά μονάδα επιχειρησιακής δραστηριότητας αυτής. Εξάλλου, είναι και λογικό, αυτό να ενδιαφέρεται να εξασφαλίσει τις θέσεις εργασίας και τη βιωσιμότητα της ενάγουσας. Μάλιστα, όταν πρόκειται για μεταβίβαση επιχειρήσεως, το προσωπικό προστατεύεται και από το δευτερογενές δίκαιο της ΕΕ οδηγία 77/1987, ΠΔ 572/1988 βλ. και αποφάσεις ΔΕΚ από 25.7.1991, επί της υποθέσεως 362/1989, και από 5.5.1988, επί της υποθέσεως 144, 145/1987, Β. Δούκα, Μεταβίβαση επιχείρησης και ατομικές σχέσεις εργασίας, σελ. 226).

Αόριστα γίνεται από τους εργαζομένους κριτική περί ξεπουλήματος, ενώ υποστηρίζεται και η αντιφατική άποψη, ότι ο νέος αγοραστής δεν θέλει την τεχνική βάση. Ο νέος αγοραστής όμως δεν έχει οριστικοποιηθεί ακόμη. Έτσι προσδίδεται στην απεργία μεικτός χαρακτήρας, συνδικαλιστικός και πολιτικός (βλ. Προέδρου Εφετών Αθηνών 1/1992, ΕΛΔ 33, 412, Δ. Παπασταύρου, Απεργία, παρ. 29, 33, 1105). Περαιτέρω, αποδεικνύεται, ότι η προκήρυξη της απεργιακής κινητοποίησης των μελών των εφεσιβλήτων συνδικαλιστικών οργανώσεων εμπίπτει σε χρονική

περίοδο κρίσιμη και αποφασιστική για το μέλλον της ενάγουσας εργοδότης, την ανάπτυξη και την εξυγίανση αυτής στα πλαίσια της ιδιωτικοποίησής της, για την οποία συμφωνεί η Ένωση Χειριστών Πολιτικής Αεροπορίας, ενώ τα εφεσίβλητα σωματεία αντιτίθενται σ' αυτήν, πράγμα το οποίο είναι ήδη γνωστό από τις προηγούμενες δικαστικές αποφάσεις που αναφέρθηκαν. Έτσι, η ενάγουσα εργοδότης βρίσκεται σε στάδιο κρίσης της αξίας της και της συνδρομής των προϋποθέσεων εξαγοράς της, με απεργιακή κινητοποίηση, η οποία, ανεξάρτητα από την οικονομική βλάβη από την καθυστέρηση πτήσεων και την ακύρωση 40 εξ αυτών κατά την ημέρα της απεργίας της 19.6.2001, η οποία θα υπερβεί τα 500.000.000 δρχ., συντελεί στην απαξίωσή της και στην αναίρεση της ιδιωτικοποίησης, η οποία βρίσκεται στο τελευταίο στάδιο, και σε ενδεχόμενη ματαίωσή της, χωρίς δε την εξακολούθηση επ' άπειρον των κρατικών ενισχύσεων που νοθεύουν τον υγιή ανταγωνισμό, μπορεί να επιφέρει παύση των πληρωμών της ενάγουσας και πλήρη καταστροφή των μελών των εφεσιβλήτων.

Η απεργία, συνεπώς, αυτή είναι καταχρηστική, λόγω των συνεπειών της, γιατί είναι πρόδηλο ότι αποβλέπει στην αποτροπή του σκοπού της εκτελεστικής εξουσίας για την ιδιωτικοποίηση της ενάγουσας, σε περίοδο αποφασιστικής σημασίας για την επιβίωσή της, πράγμα, άλλωστε, το οποίο ανάγεται στο διευθυντικό δικαίωμα του μοναδικού μετόχου Ελληνικού Δημοσίου και είναι κοινώς γνωστό ότι αυτή, επί εποχής Αρ. Ωνάση, όταν, δηλαδή, δεν είχε υπαχθεί ακόμη στο δημόσιο τομέα, αλλά ανήκε σε ιδιώτη, είχε επιτύχει αξιόλογη ανάπτυξη (βλ. Εφαθ 10048/1990 ΕΛΔ 34, 87, Εφαθ 1597/1984 ΕΕργΔ 43, 517), με την ουσιαστική συμβολή, βέβαια, και των εργαζομένων. Η συχνή επανάληψη αυτής (της απεργίας) έχει σκοπό να κάμψει τα αρμόδια όργανα της Πολιτείας να ανατρέψουν την πολιτική τους. Επιπλέον η ως άνω απεργία είναι καταχρηστική γιατί προκαλεί, και προκάλεσε πράγματι, στην προκείμενη περίπτωση, πολύ μεγάλη κοινωνική αναστάτωση, πράγμα που απεικονίζεται με πλήρη ενάργεια στον ημερήσιο τύπο της 20.6.2001, όπως αναφέρεται παρακάτω. Με την ως άνω απεργία προκλήθηκε ανυπολόγιστη ταλαιπωρία στο επιβατικό κοινό της ενάγουσας, που είχε άμεση ανάγκη να μετακινηθεί, πράγμα το οποίο προκάλεσε και μείωση του κύρους, της φήμης και

της αξιοπιστίας της, δηλαδή ζημία δυσανάλογη προς την επικαλούμενη κάλυψη εργασιακών αναγκών.

Ενδεικτικά αναφέρονται σχετικά δημοσιεύματα στον τύπο, όπως «Μακελειό στα Σπάτα, από την απεργία των τεχνικών της ΟΑ», στη Β., «Ολυμπιακό χάος ξανά στα Σπάτα», στην Ε., «Πτήσεις..... ταλαιπωρίας», στο Δ., «Ξαναχτύπησε η ....Ολυμπιακή ταλαιπωρία», στον Α., «Απεργιακό φρένο στην Ολυμπιακή», στην Ε., «Ολυμπιακή ταλαιπωρία στο αεροδρόμιο, λόγω μιας.... απρόβλεπτης απεργίας», στο Β., «Ταλαιπωρία χιλιάδων επιβατών με αιφνιδιαστική απεργία», στην Η., «Νόμιμο ... χάος», στη Ν., και άλλα παρόμοια. Υπό τις περιστάσεις αυτές, ύστερα από τη στάθμιση των αντίθετων συμφερόντων των απεργών και της εργοδότης, το μέγεθος των ζημιολόγων συνθηκών που προκαλούνται στην εργοδότης, το κοινωνικό σύνολο και την εθνική οικονομία, ανακύπτει και η προφανής δυσαναλογία μεταξύ της ζημίας της δημόσιας επιχείρησης της εργοδότης και της αναμενόμενης ωφέλειας των απεργών και, κατά συνέπεια, η προφανής υπέρβαση, πολλαπλώς, των ακραίων αξιολογικών ορίων που τίθενται από τις διατάξεις του άρθρου 281 ΑΚ, σε συνδυασμό με τα άρθρα 23, παρ. 2 και 25, παρ. 3 του Συντάγματος, στην άσκηση του επίδικου δικαιώματος.

Με βάση τα ως άνω γενόμενα δεκτά, ως αποδειχθέντα, η ως άνω απεργία προσλαμβάνει το χαρακτήρα της καταχρηστικής και, εντεύθεν, απαγορευμένης. Επομένως, το πρωτοβάθμιο Δικαστήριο που έκρινε αντίθετα, έσφαλε ως προς την εκτίμηση των αποδείξεων, είναι δε βάσιμος ο σχετικός λόγος της εφέσεως, που αναλύεται υπ' αριθμούς 3-5, και η έφεση πρέπει να γίνει δεκτή ως κατ' ουσίαν βάσιμη. (βλ. και Προέδρου Εφετών Αθηνών 21/2001, που αφορά στάσεις εργασίας της ΕΧΠΑ και τις 1457, 2643 και 3264/1999 και 2529/1994 αποφάσεις του ΜΠρΑθηνών που δέχθηκαν σχετικές αγωγές της ΟΑ κατά της Ένωσης Ιπτάμενων Μηχανικών). Κατ' ακολουθία των ανωτέρω, πρέπει να εξαφανισθεί η εκκαλούμενη απόφαση κατά το μέρος που απέρριψε τη βάση του 281 ΑΚ, με τα παρεπόμενα αιτήματα, να κρατηθεί η υπόθεση από το Δικαστήριο τούτο, με την παραδεκτή πρόσθετη παρέμβαση, υπέρ των εναγομένων της ΟΣΠΑ, και ως νόμιμες στηριζόμενες στις διατάξεις που αναφέρθηκαν στη μείζονα σκέψη, όπως και στα άρθρα 68, 70, 946 παρ. 11 και 947 παρ. 1 ΚΠολΔ, να γίνουν, κατά το εν λόγω μέρος

τους, δεκτές, ως και ουσιαστικά βάσιμες, με αντίστοιχη απόρριψη της παρέμβασης, όπως ορίζεται στο διατακτικό.

Ειδικότερα πρέπει, να αναγνωρισθεί ότι η 24ωρη απεργία που κήρυξαν οι πρωτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις ΕΠΤΑΟΑ, ΕΤΕΜ & Π και ΣΗΜΟΑ, για τις 19.6.2001, και η 24ωρη απεργία, αλληλεγγύης, που κήρυξε για την ίδια ημέρα η δευτεροβάθμια συνδικαλιστική οργάνωση Εργατικό Κέντρο Αθηνών, είναι παράνομη, ως καταχρηστική, να απαγορευθεί στο μέλλον η πραγματοποίηση άλλης απεργίας με οποιαδήποτε μορφή, εφόσον θα στηρίζεται στους ίδιους λόγους και στα ίδια αιτήματα (βλ. ΑΠ 528/1990, ΕΛΔ 32, 534, Προέδρου Εφετών Αθηνών 1/1992, ΕΛΔ 33, 415 με τις εκεί παραπομπές στη θεωρία, Στ. Βλαστού, ό.π., παρ. 491), εφόσον η πραγματοποίηση τέτοιας απεργίας επίκειται με πιθανότητα και κατά τη συνηθισμένη πορεία των πραγμάτων, η δε ενάγουσα εργοδότης, έχει πρόδηλο έννομο συμφέρον για την ομαλή και αδιάκοπη λειτουργία της εργασιακής συμβάσεως. Εδώ πρέπει να λεχθεί ότι η απεργία, της οποίας τα ως άνω αιτήματα ήδη γνωστοποιήθηκαν στους αρμοδίους και στην κοινωνία, δεν πρέπει να έχει σκοπό να υποχρεώσει τους αρμοδίους να υποκύψουν, ούτε μπορεί χρονικά να παραταθεί μέχρις ότου οι αρμόδιοι αποδεχθούν τα αιτήματα των απεργών. Στην περίπτωση επαπειλούμενης προσβολής, γίνεται λόγος για προληπτική αγωγή παραλείψεως, η δικαιολόγηση της οποίας ανάγεται στη δικαιοπολιτική αντίληψη ότι η πρόληψη είναι προτιμότερη από την καταστολή της παρανομίας και περισσότερο σύμφωνη με το σκοπό και την ουσία του δικαίου. Η ενάγουσα είναι σε δύσκολη οικονομική κατάσταση και η επαπειλούμενη χιονοστιβάδα παρομοίων αντιδράσεων, όπως το έτος 1999, θα συντελέσει στην απαξίωσή της και στην τελική δυσβάστακτη επιβάρυνση του κράτους, και, συνακόλουθα, του φορολογούμενου πολίτη (βλ. Εισηγητική Έκθεση επί του Ν 2602/1998, ΚΝοΒ 48, 734, σύμφωνα με την οποία το Ελληνικό Δημόσιο, το 1994, συνεισέφερε, για τη στήριξη της ενάγουσας ποσό 550 δισ. δρχ. Ας σημειωθεί ότι η τεχνική βάση της ενάγουσας, κατά τα διδάγματα της κοινής λογικής και εμπειρίας, διαθέτει υψηλή τεχνογνωσία, πράγμα το οποίο αναγνωρίζεται και εκτιμάται καθημερινά στην πράξη, με την επιδίωξη δε ορθολογικής οργάνωσης, καλής διοίκησης και συνεργασίας με συναφείς φορείς στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή και άλλου, μπορεί να διασφαλισθεί, όχι μόνο η

διατήρηση του υπάρχοντος τεχνικού προσωπικού, που έχει εμπειρία, αλλά και η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, με παράλληλη αύξηση του έργου και εξυπηρέτηση, με ανταγωνιστικές τιμές, και ξένων αεροπορικών εταιριών.

Από τα άρθρα 62, 63 παρ. 2α, 118, 216, 866, 946, 947 και 1047 ΚΠολΔ, κατά την κρατούσα γνώμη, για να διαταχθούν κατά εκπροσώπων νομικών προσώπων ποινές, σύμφωνα με το άρθρο 947 παρ. 1 ΚΠολΔ, πρέπει να ενάγονται ατομικά και αυτοί, για να μη στερηθούν του δικαιώματος ακροάσεως που προστατεύεται από το άρθρο 20 του Συντάγματος (βλ. ΑΠ 127/1987, ΝοΒ 35, 1402, Δ. Παπασταύρου, Απεργία, παρ. 435). Επομένως πρέπει να απειληθεί σε βάρος καθενός των νομίμων εκπροσώπων της ΕΠΤΑΟΑ, που αναφέρονται με αρ. 2, της ΕΤΕΜ & Π, που αναφέρονται με αρ. 4 και της ΣΗΜΟΑ που αναφέρονται με αρ. 6 της πρώτης αγωγής, που απευθύνεται και κατ' αυτών, χρηματική ποινή διακοσίων χιλιάδων (200.000) δρχ. και προσωπική κράτηση διάρκειας ενός (1) μήνα, για κάθε ημέρα πραγματοποίησης απεργίας, κατά παράβαση της καταψηφιστικής διάταξης της απόφασης.

Οι νόμιμοι εκπρόσωποι του ΕΚΑ δεν ενάγονται και πρέπει, ως προς αυτούς, να απορριφθεί το σχετικό αίτημα, όπως και στη μείζονα σκέψη αναφέρθηκε. Τα δικαστικά έξοδα των διαδίκων, και των δύο βαθμών δικαιοδοσίας, πρέπει να συμψηφισθούν, κατ' άρθρα 178 και 183 ΚΠολΔ, λόγω εύλογης αμφιβολίας των εναγομένων και της ΟΣΠΑ, που παρενέβη προσθέτως υπέρ αυτών, ως προς την έκβαση της δίκης.

(Δέχεται εν μέρει την έφεση).